

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ BÖLÜMÜ
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ ANA BİLİM DALI**

**BAŞLANGICINDAN M.Ö. 2.BİNİN SONUNA KADAR
ANADOLU TASVİR SANATINDA AV SAHNELERİ**

YÜKSEK LİSANS

TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM**

**HAZIRLAYAN
Pakize KÜSMEZ
064203031003**

KONYA 2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ.....	iv
BİBLİYOGRAFYA.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konu ve Kapsam.....	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Çalışma Yöntemi.....	2
2. NEOLİTİK DÖNEMDEN M.Ö. II. BİN YILIN SONUNA KADAR ANADOLU’NUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
2.1. Neolitik Çağ.....	3
2.2. Kalkolitik Çağ.....	6
2.3. Eski Tunç Çağı.....	7
2.4. Asur Ticaret Kolonileri Çağı.....	9
2.5. Hitit Çağı.....	12
3. AVCILIK.....	17
3.1. Avcılık.....	17
3.1.1. Yırtıcı Kuşlarla Avlanma.....	20
3.2. Av Hayvanları.....	21
4. M.Ö. II. BİNE AİT YAZILI BELGELERDE ADI GEÇEN AV HAYVANLARI.....	23
4.1. Aslan.....	23
4.2. Geyik.....	23
4.3. Yılan.....	25
4.4. Yaban Domuzu.....	25
4.5. Balık.....	26
4.6. Antilop.....	26
4.7. Yaban Eşegi.....	26
4.8. Boğa.....	27

4.9.	Köpek.....	28
5.0.	Tavşan.....	28
5.1.	Kuş.....	28
5.	ANADOLU’DA BAŞLANGICINDAN II. BİN YILIN SONUNA KADAR AV TASVİRLERİ.....	30
5.1.	Anadolu’da Neolitik Dönemde Av Sahnesi Betimlemeleri.....	30
5.1.1.	Duvar Resimleri.....	31
5.2.	Anadolu’da Kalkolitik Dönemde Av Sahnesi Betimlemeleri.....	33
5.2.1.	Pişmiş Toprak Eserlerde Görülen Av Tasvirleri.....	33
5.3.	Anadolu’da Asur Ticaret Kolonileri Çağında Av Sahnesi Betimlemeleri.....	34
5.3.1.	Mühürler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	35
5.3.1.1.	Aslan Avı.....	35
5.3.1.1.1.	Mitolojik Kahramanların Aslan Avı.....	36
5.3.1.1.2.	Çeşitli Hayvanlar Arasında Aslan Avı.....	36
5.3.1.1.3.	Doğada Avlanan Aslanın Avlanması.....	37
5.3.1.2.	Ceylan Avı.....	38
5.3.1.2.	Geyik Avı.....	39
5.3.1.3.	Sığır Avı.....	39
5.3.1.4.	Antilop Avı.....	39
5.3.2.	Pişmiş Toprak Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	39
5.3.3.	Fildişi Eserler üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	40
5.3.4.	Taş Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	40
5.4.	Hitit Döneminde Av Sahnesi Betimlemeleri.....	40

5.4.1. Damga Mühür Üzerinde Görülen Av Tasviri.....	41
5.4.2. Pişmiş Toprak Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	41
5.4.3. Orthostatlar Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	41
5.4.4. Metal Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri.....	42
6. SONUÇ.....	45
KATALOG.....	50-72
LEVHALAR LİSTESİ	
HARİTALAR	
GRAFİK	
RESİMLER	
LEVHALAR	

ÖNSÖZ

Av, Paleolitik dönemden başlamak üzere bütün dönemlerde karşımıza çıkmıştır. Yaşamsal önem taşıması ve bu önemin doğal sonucu olan avın, dini anlayışlar gereğince de yapıldığını görmekteyiz. Anadolu’da özellikle Neolitik dönemden başlamak üzere hemen her dönemde insanların öncelikli amacını oluşturmuştur ve bu nedenle de tasvirli sanat eserlerinde örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda bu örneklerin sayısında önemli ölçüde artış görülmüştür.

Anadolu tasvir sanatında av konusunu çalışmada hem konunun güncelliğini günümüze değin devam ettirmesi açısından hem de danışman hocamın teşviki en büyük faktör olmuştur.

Çalışmamızda dönem sınırlaması ile belirlenmiş bir alanda tasvir sanatında av konusunu biraz da olsa açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmamda ilgisini, yardımlarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM’ a, özellikle mühürler konusunda bilgi veren Prof. Dr. Aliye ÖZTAN’ a, çalışmamda bana yol gösteren Arş. Gör. Gülden ÖZKALALI EKMEN’ e, literatür çalışmalarında kaynaklara ulaşmamı sağlayan Arif Müfit MANSEL-Yusuf BOYSAL Kütüphanesi ve TÜRK TARİH KURUMU Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

PAKİZE KÜSMEZ

KONYA 2009

BİBLİYOGRAFYA

- Akurgal 1995** :Akurgal, E. , Hatti ve Hitit Uygarlıkları, İstanbul 1995.
- Akurgal 2000** :Akurgal, E. , Anadolu Uygarlıkları, Ankara 2000.
- Akurgal 2004** :Akurgal, E. , Anadolu Kültür Tarihi, Ankara 2004.
- Alp 1950** :Alp, S., Hitit Hiyeroglif Mühür ve Kitabelerindeki Bazı Şahıs Adlarının Okunuşları Hakkında. Ankara 1950.
- Alp 1972** :Alp, S. , Konya Civarında Kara Höyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri, Ankara 1972.
- Arık 1937** :Arık, O., R., Alacahöyük Hafriyatı 1935'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor. Ankara 1937.
- Baltacıoğlu 1996** :Baltacıoğlu, H. , Alacahöyük Sfenksli Kapı Kabartmalarında Yaban Domuzu ve Geyik Avı, Ankara 1996.
- Bıçakçı / Algül / Balcı / Godon 2007** :Bıçakçı, E. , Algül, Ç. A. , Balcı, S. , Godon, M. , "Tepecik Çiftlik" Anadolu' da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem Yeni Kazılar- Yeni Bulgular, Yay. Nezih Başgelen, İstanbul 2007, 237–253.
- Bilgi 2004** :Bilgi, Ö. , Anadolu Dökümün Beşiği, İstanbul 2004.
- Boehmer 1983** :Boehmer, R. M. , Die Reliefkeramik Von Boğazköy, Berlin 1983.
- Boehmer / Güterbock 1987** :Boehmer, R.M. , Güterbock, H.G. , Glyptik Aus Dem Stadtgebiet Von Boğazköy, Berlin 1987.
- Collins 1989** :Collins, B.J., The Representation Of Wild Animals in Hittite Texts, Doktora Tezi, Yale Üniversitesi, 1989.
- Collins 2002** :Collins, B.J., A History of The Animal World in The Ancient Near East. Leiden 2002.
- Collon 1975** :Collon, D. , The Seal Impressions from Tell Atchana/Alalakh, Germany 1975.
- Cutting 2007** :Cutting M. , "Anadolu Neolitik Duvar Resimleri ve Kabartmaları: Çatal Höyük Resimleri" 12 000 Yıl Önce Anadolu İnsanlığın En Eski Anıtları Edit. Clemens Lichter, Selma Gün, Karlsruhe 2007, 467–472.
- Darga 1973** :Darga, M., Karahna Şehri Kült Envanteri. İstanbul 1973.
- Darga 1991** :Darga, A. M. , Hitit Sanatı, İstanbul 1991.
- Dinçol 1982** :Dinçol, A. M., "Hititler" Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 1, Yayınlayan. Ragıp Yazır, 1982, 17–120.
- Dinçol 2002** :Dinçol, A. " "Tabarna" ve "Aedikula" Mühürleri – Hitit Büyük Kral ve Büyük Kraliçelerinin Mühürleri" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 432- 434.

- Dinçol / Dinçol 2002a** :Dinçol, A. , Dinçol, B. , "Büyükler, Prensler, Beyler – Mühürleri Işığında İmparatorluk Yönetiminin Zirvesindekiler" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 428–431.
- Emre 2002** :Emre, K. "Kaya Kabartmaları, Steller, Orthostatlar- Görsel Sanat: Devletin ve Dinin Anıtsal İfadesi" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 487–492.
- Erkanal 1985** :Erkanal A. , "Mardin Yöresinden Yeni Asur Dönemi Mühürleri" III. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara 1985, 379–388.
- Ertem 1965** :Ertem, H., Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'sunun Faunası. Ankara 1965.
- Güterbock 1943** :Güterbock H. G, "Eti Tanrı Tasvirleri İle Tanrı Adları", Belleten XXVI, (1943), 272–293.
- Haas 1994** :Haas, V., "Geschichte Der Hethitischen Religion, Hdo 15, Köln, 1994.
- Hauptmann 2007** :Hauptmann, H., "Nevali Çori", 12 000 Yıl Önce Anadolu-İnsanlığın En Eski Anıtları. Edit. Clemens Lichter, Selma Gün, Karlsruhe 2007, 442.
- Hodder 2007** :Hodder, I. , "Çatal Höyük- Yeni Çalışmalar" Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem Yeni Kazılar- Yeni Bulgular, Yay. Nezir Başgelen, İstanbul 2007, 313–329.
- Hogarth 1920** :Hogarth, D. G. , Hittite Seals, Oxford 1920.
- Klengel 2004** :Klengel, H., "Hitit Tarihi" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 412–413.
- Macqueen 2001** :Macqueen, J. G., Hititler ve Hitit Çağında Anadolu, Ankara 2001.
- Mc Mahon 1988** :Mcmahon, G., The Hittite State Cult Of The Tutelary Deities, Chicago, 1988.
- Mellaart 1962** :Mellaart, J., "Excavations at Çatal Höyük, First Preliminary Report 1961", Anatolien Studies 12, 1962, 41–65.
- Mellaart 1966** :Mellaart, J., The Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Near East and Anatolia. Beirut 1966.
- Mellaart 2003** :Mellaart, J. , Çatal Höyük Anadolu'da Bir Neolitik Kent, İstanbul 2003.
- Merrillees 2005** :Merrillees, P. H. , Catalogue of the Western Asiatic Seals in the British Museum Cylinder Seals VI. Cambridge 2005.
- Seeher 1999** :Seeher, J., Hattuşa Rehberi. İstanbul 1999.

- Somçağ 2005** :Somçağ S., Türkiye Kuşları. İstanbul 2005.
- Özdoğan 2007** :Hauptmann, H., Özdoğan M., "Anadolu Neolitik Duvar Resimleri ve Kabartmaları: Çatal Höyük Resimleri" 12 000 Yıl Önce Anadolu İnsanlığın En Eski Anıtları Edit. Clemens Lichter, Selma Gün, Karlsruhe 2007, 404–410.
- Özgüç 1965** :Özgüç , N., Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu, Ankara, 1965.
- Özgüç 1968** :Özgüç, N. , Kaniş Karumu 1b Katı Mühürleri ve Mühür Baskıları, Ankara 1968.
- Özgüç 1976** :Özgüç, N. , "Acem Höyük'te Bulunmuş Olan Bir Fildişi Kutu ve Bir Kurşun Figürün Kalıbı" Belleten, Cilt XL, Ankara 1976, 547- 560.
- Özgüç 1977** :Özgüç, N. , "Acem Höyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları" Belleten, Cilt XLI, Ankara 1977, 161–164.
- Özgüç 1979** :Özgüç, N. , "Acem Höyük'ün Eski Anadolu Sanatına Yeni Katkıları" Belleten, Cilt XL, Ankara 1979, 280–304.
- Özgüç 1999** :Özgüç N., Kültepe-Kaniş/Neşa, Sarayları ve Mabetleri; The Palaces and Temples of Kültepe-Kaniş/Neşa. Ankara 1999.
- Özgüç / Tunca 2001** :Özgüç, N. , Tunca, Ö. , Kültepe-Kaniş Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar, Ankara 2001.
- Özgüç 2002** :Özgüç, N. , "Tanrı Alayları, Savaş ve Av Sahneleri-M.Ö.20.-18. Yüzyıllarda Anadolu Silindir ve Baskı Mühürlerinde Motif Zenginliği" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 493–496.
- Özgüç 2002a** :Özgüç, N. , "Seçkin Sanat Eserleri- Anadolu Fildişi Yapıtları" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 498–499.
- Özgüç 2006** :Özgüç, N. , Kültepe-Kaniş/Neşa, Yerli Peruwa ve Assur-imiti'nin oğlu Assur'lu Tüccar Uşur-şa-İştär'in Arşivlerine Ait Kil Zarfların Mühür Baskıları, Ankara 2006.
- Özgüç 1986** :Özgüç, T. , Kültepe- Kaniş II Eski Yakınoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar, Ankara 1986.
- Özgüç 1993** :Özgüç, T. , Alabaster Idols And Statuettes From Kültepe, Ankara 1993.
- Özgüç 2002** :Özgüç, T. , "Alaca Höyük- Bir İmparatorluğun Çekirdek Bölgesinde Bir Kült Merkezi" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 468–469.
- Özgüç 2005** :Özgüç, T., Kültepe – Kaniş/Neşa. İstanbul 2005.
- Öztan 2007** :Öztan, A. , "Köşk Höyük-Niğde Bor Ovasında Bir Neolitik Yerleşim" Anadolu' da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de

- Neolitik Dönem Yeni Kazılar- Yeni Bulgular, Yay. Neziğ Başgelen, İstanbul 2007, 223–235.
- Öztan 2007a** :Öztan, A., “Köşk Höyük”, 12 000 Yıl Önce Anadolu- İnsanlığın En Eski Anıtları. Edit. Clemens Lichter, Selma Gün, Karlsruhe 2007, 469.
- Schmidt 2007** :Schmidt, K. , "12 000 Yıl Önce Anadolu Erken Neolitik Dönem Yontuları" 12 000 Yıl Önce Anadolu- İnsanlığın En Eski Anıtları, Edit. Clemens Lichter, Selma Gün, Karlsruhe 2007, 430–439.
- Tessier 1994** :Tessier, B. , Sealing and Seals on Texts From Kültepe-Karum Level 2, İstanbul 1994.
- Ünal 1993** :Ünal, A., Boğazköy Metinleri Işığında Hititler Devri Anadolu’sunda Filolojik ve Arkeolojik Veriler arasındaki İlişkilerden Örnekler, 1992 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları, Ankara 1993)
- Ünal 2005** :Ünal, A. , Hititler ve Hititler Devrinde Anadolu 3, İstanbul 2005.
- Ünal 2007** :Ünal, A. , Anadolu’nun En Eski Yemekleri, İstanbul 2007.
- Wilhelm 2002** :Wilhelm, G. , "Batı ve Doğı Arasında Anadolu" Hititler ve Hitit İmparatorluğu Bin Tanrılı Halk, Edit. Wenzel Jacob, Ankara 2001, 388–389.
- Yakar 2007** :Yakar, J., Anadolu’nun Etnoarkeolojisi. Çev. Selen Hırçın Riegel. İstanbul 2007.

1. GİRİŞ

1.1. Konu ve Kapsam

Çalışmamızda başlangıcından M.Ö. II. binin sonuna kadar Anadolu tasvir sanatında av sahneleri araştırılmıştır. Anadolu’ da Neolitik Dönem, Kalkolitik Dönem, Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit Çağı’na tarihlenen merkezlerde av tasvirleri incelenmiş ve dönemlere göre tasnif edildikten sonra kataloglanmıştır. Tablo üzerinde avlanan hayvan türü merkezlere ve bulunan malzemelere göre gösterilmiştir. Grafik üzerinde ise av tasvirli toplam malzemelerin, sadece bir malzemeye (pişmiş toprak gibi) göre oranlaması yapıp yüzdelik dilimi tespit edilmiştir.

1.2. Amaç

Konunun seçilme amacı av tasvirli eserler sayesinde başlangıcından M. Ö. II. binin sonuna kadar olan dönemde av tasvirli eserlerin bir kaynak altında toplanmasıdır. Bunun yanı sıra hangi merkezlerde, hangi dönemde, nasıl bir malzeme üzerinde ve avlayan- avlananın kimler olduğunun tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.3. Çalışma Yöntemi

Çalışmada Selçuk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Arif Müfit Mansel- Yusuf Boysal Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Türkiye Amerikan İlmi Araştırmalar Enstitüsü (ARIT) Kütüphanesi’ ne ait olan kaynaklardan yararlanılmıştır.

Kaynaklarda görülen av sahneleri hakkında detaylı bilgi sunan Prof. Dr. Nimet Özgüç’ ün Kaniş Karumu 1b Katı Mühürleri ve Mühür Baskıları, Kültepe-Kaniş/Neşa, Yerli Peruwa ve Assur-imiti’nin oğlu Assur’lu Tüccar Uşur-şa-İştar’ın Arşivlerine Ait Kil Zarfların Mühür Baskıları ve Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu isimli kaynaklar bize konuyla ilgili bol örnek vermesi açısından öncü olmuştur.

Sonuç kısmında av tasvirli eserlerin hangi merkezlerde, hangi dönemde ve nasıl bir malzeme üzerinde kullanılmış olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma konusu içerisinde giren merkezler hakkında kısa bilgiler verilmiştir ve eserlerin bulunduğu tabakalar üzerinde özellikle durulmuştur. Merkezlerin görsel açıdan desteklenmesi amacıyla harita üzerinde yerleri dönemsel olarak gösterilmiştir. Bulunan eserler belirli bir kronoloji içerisinde verilmiştir.

Her eser için bir katalog hazırlanmıştır. Katalogda eser dönemine, ölçüsüne, malzemesine, envanter numarasına, bulunduğu tabakaya ve yayınlandığı kaynaklara göre yapılmıştır.

Levhaların listesi kısmında, listedeki katalog numarası, levha numarası, bulunduğu yer ve kaynakça ismi verilmiştir.

2. NEOLİTİK DÖNEMDEN M.Ö. II. BİN YILIN SONUNA KADAR ANADOLU’NUN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Neolitik Çağ

Son buzul çağının bitişiyle iklimde meydana gelen değişim daha ılıman ortamda yaşayan bitki ve hayvan türlerinin çoğalmasına olanak vermiş, günümüzdekine benzer doğal bir ortam oluşmuştur. Arpa, buğday gibi bitkilerle koyun, keçi ve domuz gibi hayvanların yabani ataları bu ılıman ortamın flora ve faunasının arasına girmiştir. Bu olumlu değişimin sonucunda insanlık tarihinin ilk büyük devrimi olarak kabul edilen Neolitik Devrim yaşanmıştır. Neolitik devrim insan topluluklarının binlerce yıl boyunca geçimini sağladığı avcılık ve toplayıcılık yerine üretime başlaması yani tarım ve hayvancılığı öğrenmesidir. Neolitik devrim elbette ki dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan değişik insan guruplarınca aynı anda yaşanabilmiş değildir¹. Elde edilen arkeolojik verilere göre, bu devrim ilk kez Ortadoğu’da ve M.Ö. 9000–7000 yılları arasında uzun bir süreç sonunda gerçekleşmiştir. Bu dönemde Anadolu’nun güney kesimlerinin uygun şartlara sahip olması ve sözü edilen bitki ve hayvan türlerinin doğal yaşama alanı olması nedeniyle Neolitik Çağın ilk kez burada başladığı düşünülmekte ve bu düşünce de arkeolojik verilerle sürekli olarak desteklenmektedir².

İnsan topluluklarının bu dönemde üretime geçmesi bir dizi gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Artık beslenmek için av hayvanlarının peşinde göç etmeye veya tükenen bitkilerin yerine yenilerini aramaya gerek kalmamış, aksine ekilen tohumların yetişmesini, üreyen hayvanların büyümesini uzun süre bir yerde bekleme gereği doğmuştur. Bunun sonucu olarak da insanlar göçebe hayat tarzından yerleşik düzene geçmeye başlamışlar, ilk köy toplumları da böylece yavaş yavaş ortaya çıkmıştır³. Güneşte kuruyan çamurun sertleşmesinin öğrenilmesiyle ilk evler, daha sonra da kilin pişirilmesiyle çanak çömlek yapımı gelişmiştir.

Neolitik Çağın ilk evresinde insanoğlu ilk yerleşimleri kurmuş olmasına rağmen henüz topraktan çanak çömlek yapma aşamasına gelememiştir⁴. Bu ihtiyacını ahşap ve taşları oyarak biçimlendirdiği kaplara sağlamışlardır. Bu nedenle bu döneme Akeramik Neolitik Dönem adı

¹ Özdoğan 2007, s. 34

² Hauptmann 2007, s. 408

³ a.g.e., 2007, s. 35

⁴ Mellaart 2003, s. 23

verilir. Bu dönemin başlıca merkezlerine Çayönü, Nevala Çori, Aşıklıhöyük, Caferhöyük olarak sayılabiliriz⁵.

Akeramik Neolitik dönemden sonra insanlar yavaş yavaş kilin özelliklerini keşfetmeye başladılar. Kilin şekillendirilip ateşte pişirilmesiyle seramikli dönem başlamış oldu. Bu dönem seramikleri monokrom olarak yapılmıştır. Acemice pişirme teknikleri yüzünden genellikle dışları siyah, içleri ise kırmızı kalmaktaydı. Keramikli Neolitik Erken ve Geç Neolitik olmak üzere iki evrede incelenmektedir⁶.

Erken Neolitik Dönem yerleşmeleri daha çok Anadolu'nun güney yörelerinde yoğunlaşmışlardır. Çatalhöyük binden fazla konut ve 6000'e ulaşan nüfusu ile Yakın Doğunun en büyük Neolitik yerleşmesi olarak kabul edilmektedir. Biri doğuda diğeri batıda olmak üzere iki höyükten oluştuğu için bu adı almıştır. Erken Neolitik tabakaları doğu höyükte dir. M.Ö.6250–5400 yıllarına tarihlenen Çatalhöyük Konya Ovasının en verimli yerine kurulmuştur. Hasan Dağı kaynaklı zengin obsidiyen yataklarına da yakın olan Çatalhöyük bu avantajı hem obsidiyen işlemede hem de obsidiyen ticaretinde iyi kullanmıştır⁷.

Çatalhöyük evleri taş temeller üzerine kerpiçten, tek katlı ve düz damlı olarak yapmışlardı. Evler birbirlerine bitişik olarak yapıldıkları için aralarında sokaklar bulunmuyordu. Fakat evler arasında yer yer büyük avlular bulunmaktaydı⁸. Ulaşım düz damlar üzerinden sağlanmaktaydı. Evlerde kapı pencere gibi oluşumlar bulunmamaktadır. Evlere giriş dam üzerindeki bir açıklıktan sağlanmakta ve bu açıklık aynı zamanda baca görevini görmekteydi. Evlerin içlerinde ocak, fırın, küçük depolar ve oturma yatma gibi işlevleri olan sekiler bulunmaktaydı. Ölüler bu sekilerin altına bacaklar karına çekik (hoker) durumda ve sepetler içerisinde gömülmekteydi. 20–25 metrekare genişliğindeki dikdörtgen planlı bu evlerin yanı sıra daha büyük ve daha özel yapıldıkları fark edilen binalar bulunmaktaydı. Sayıları 63'ü bulan bu yapıların duvarları beyaz kille sıvanmış daha sonra da av, tapınma ve daha birçok konudaki renkli fresklerle bezenmişlerdir⁹. Tapınak olarak nitelenen bu yapılardan ele geçen pişmiş topraktan yapılmış kadın figürinleri bir Ana tanrıça

⁵ Özdoğan 2007, s.42

⁶ Hauptmann 2007, s. 405

⁷ Mellaart 2003, s. 40

⁸ a.g.e., s. 40

⁹ a.g.e., s. 41

inancının varlığına işaret etmektedir. Yine bu yapılarda Ana tanrıçanın doğa üzerindeki egemenliğini simgeleyen aslan, boğa, geyik gibi vahşi hayvan figürin ve kabartmalarına da rastlanmıştır¹⁰.

Avcılığın önemi sürmesine rağmen tarım ve hayvancılık oldukça ilerlemiştir. Buğday, arpa, mercimek, bezelye gibi ürünler tarıma alınmıştır. Önce büyük baş hayvanlar daha sonra da koyun ve keçi evcilleştirilmiştir. Seramikler elde biçimlendirilip tek renkli olarak, kalın çeperli, ağır ve basit şekillerde yapılmışlardır. Seramiklerin yanında dokumacılık ve sepetçiliğin varlığı mezar buluntularından anlaşılmaktadır. Bu dönemin diğer önemli merkezleri arasında Köşkhöyük (Niğde), Er Baba (Beyşehir), Kuruçayhöyük (Burdur), Yumuktepe (Mersin), Gözlükule (Tarsus) sayılabilir¹¹.

Geç Neolitik Dönem ekonomisinde avcılığın yeri oldukça azalmış, bunun yerine kuru tarım yaygınlaşmıştır. Çanak çömlek yapımı da iyice yaygınlaşmış, elde biçimlendirmenin devam etmesine rağmen daha ince çeperli, daha iyi pişirilmiş, kahve, gri, devetüyü renklerinde seramikler yapılmıştır. Oldukça az sayıda krem astar üzerine kırmızı bezemeli kaplara da rastlanmıştır. İlk olarak insan başı ve hayvan biçimli kaplara da bu dönemde rastlanır. Yaşama biçiminin değişimiyle birlikte inanç sisteminde de değişiklikler ortaya çıkmıştır. Av ile ilgili sahneler unutulmuş yerine üreme, çoğalma kaygısı ile ilgili olarak Ana tanrıça inancı yaygınlaşmıştır¹². Kadının doğurganlığı ön plana çıkmış, avcılıkla birlikte doğumdaki rolü henüz bilinmeyen erkek ikinci plana itilmiştir. Ortak kutsal alanlarda azalmış, ölüleri yerleşme dışına gömme geleneği başlamıştır. Çatalhöyük, Hacılar, Can Hasan, Kuruçay, Gözlükule, Yumuktepe, Fikirtepe bu dönemin önemli yerleşmelerindendir¹³.

¹⁰ Mellaart 2003, s. 42

¹¹ Özdoğan 2007, s. 39

¹² Akurgal 2004, s. 48

¹³ a.g.e., 2004, s. 48

2.2. Kalkolitik Çağ

Geç Neolitik dönemde yaşanan yangınlardan sonra ileri üretici dönem denen Kalkolitik dönem başlamıştır. Bu dönemin en önemli özelliği taş aletlerin yansıra bakırın da kullanılmaya başlamasıdır. İkinci belirgin özellik ise özgün bezemeli kaplardır. Kalkolitik Çağın ilk evresi olan Erken Kalkolitik'te nüfus artışıyla birlikte yerleşim yerlerinde de bir artış görülmektedir. Önemli yerleşim yerleri arasında Hacılar, Kuruçay, Can Hasan, Köşkhöyük, Yümüktepe, Tülintepe, Norşuntepe, Korucutepe, Samsat ve Tilkitepe sayılabilir. Bu dönemin en önemli yerleşim merkezini oluşturan Hacılar, Geç Neolitik'te geçirdiği yangından sonra tekrar kurulmuştur. Oldukça kalın kerpiç duvarlardan oluşan dikdörtgen planlı evler ilk kez kapı ve pencerelere sahiptir¹⁴. Duvarları bezemeli, nişli, içinde dikili taşlar bulunan ortak kutsal mekânlar tekrar ortaya çıkmıştır. Yerleşme dışı gömülere rağmen ev içi gömülerin son temsilcilerine de yine burada rastlanmaktadır. Tüm cesetler hoker durumunda gömülmüştür. Gerçek anlamdaki mezar hediyelerine de bu gömülerde rastlanmıştır. Hacılar' a ait en karakteristik özellik açık renk zemin üzerine yapılan kahve ya da kırmızı renkli geometrik desenlerle bezenmiş kaplardır. Bu keramikler tüm Yakın Doğu ve Ege'nin en özgün sanatının ürünüdür¹⁵.

İkinci evreyi oluşturan Geç Kalkolitik Dönem kabaca M.Ö. 4. bine tarihlenir¹⁶. Anadolu bu dönemde büyük olasılıkla Boğazlar üzerinden gelen göçlere sahne olmuştur. Buna bağlı olarak nüfus artmış ve yeni yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. Artık Anadolu'nun bütününde homojen bir kültürden söz etmek söz konusu değildir. Göçlerle gelen etkiler sonucu eski ince kap formlarının yanında onlardan tümüyle farklı, siyah zemin üzerine beyaz boya ile yapılmış çizgilerle bezenmiş yeni kap çeşitleri ortaya çıkmıştır. Daha önceki gerçekçi Ana tanrıça figürinlerinin aksine son derece soyut, fakat yine Ana tanrıçayı ifade eden, mermerden yapılmış idoller yaygınlaşmıştır¹⁷. Küçük kutsal alanlardan başka ortak tapınaklar bulunmamaktadır. Genel olarak sadece bebekler ev içlerine gömülmüştür. Yetişkinler ise yerleşim dışına gömülmektedir. Halk tarım ve hayvancılıkla yaşamını sürdürmekte, zaman zaman avcılık ve balıkçılıkta yapmaktadır. Maden kullanımıyla ilgili olarak ticaret oldukça yaygınlaşmıştır¹⁸.

¹⁴ Akurgal 2004, s. 56

¹⁵ Aurenche 2007, s. 418

¹⁶ a.g.e., 2007, s. 416

¹⁷ Mellaart 2003, s. 38

¹⁸ Özdoğan 2007, s. 56

2.3. Eski Tunç Çağı

Türkiye’ de 1930 yılından sonra, Hitit kültürü hakkında Boğazköy’ de kazanılan bilgilerin ve Alishar Höyük kazılarının (1926–1932) aydınlığında Hitit kültürüne öncülük eden daha eski kültürlerin araştırılması için planlı bir çalışma başlatıldı. 1935’ te Türk Tarih Kurumu adına başlanan Alacahöyük kazıları bu bilimsel ilginin ilk girişimidir¹⁹. Bu kazılar Kuzey Kapadokya ve Orta Karadeniz bölgesinin zengin, ormanlarla kaplı dağlık yöresinde, Hitit çekirdek bölgesinde Hititler’ den önce, M.Ö.3.binin son çeyreğinde yüksek bir kültürün varlığını kanıtladı. Bu çalışmaları izleyen yıllarda yapılan yeni kazı ve araştırmalar, bu kültürün bu bölgede çok yaygın olduğunu gösterdi. Orta Anadolu’nun bunu izleyen, M.Ö. 20.-18. yüzyıla ait ilk tarih dönemlerinde olduğu gibi, bu çağda da prensliklerle yönetildiğine ışık tutan keşifleri 13 Krali Alacahöyük mezarı temsil etmektedir. Taş örülü, dikdörtgen planlı, tabanları kerpiç döşeli mezarların üstleri toprak örtülü yatay kalaslarla kapanmış. Onlara erkek, kadın yetişkinler gömülmüş; bir mezara erkek ve kadın aynı zamanda gömülmüştür. Mezarların damları üstüne, düzenli sıralar halinde, öküz başları, bacakları bırakılmıştır. Bunlar, ritüelde gömüyü kurban kültürünün, ölü yemeğinin izlediğine işaretidir. Köpeği ise mezar dışına hemen yanına gömülmüştür²⁰.

İlk Tunç I, II, III olarak incelenen bu evrenin ilk döneminde daha çok, Kalkolitik dönemin tarıma dayalı köy kültürü sürdürülmektedir. Bronz alet kullanımı çok yaygın değildir. Mezopotamya ve Mısır’da M.Ö. 4. binin sonlarından itibaren yazının kullanılmasına rağmen Anadolu henüz bu aşamaya ulaşamamıştır. Çömlekçi çarkı da henüz kullanıma girmemiş olmasına rağmen daha gelişmiş koyu renkli ve iyi açıkli seramikler yapılmıştır (Kilikya’da ve Güney Doğu Anadolu’da erken dönemlerden bilinen çark, Batı Anadolu’ya İTÇ III Dönemi ile gelir.). Yapılar yine taş temeller üzerine kerpiçten megaron planlı olarak inşa edilmiş olup, bazı yerleşim alanlarının etrafı bir surla çevrilmeye başlanmıştır. Ölüler artık yerleşim alanı dışına, ölü armağanlarıyla birlikte ve bacaklar karına çekik (hoker) durumda gömülmektedir (Extramural). Çağın inanışlarındaki bir başka özellik de daha çok Batı Anadolu’da rastlanan keman biçimli mermer idollerdir. Anatanrıça’ yı temsil eden bu idoller eski dönemin gerçekçi figürinlerinin aksine tümüyle soyutlaşmışlardır²¹. Bu dönemin

¹⁹ Özgüç 2004, s. 308

²⁰ a.g.e., 2004, s. 400

²¹ Özdoğan 2007, s. 40

en önemli teknolojik buluşu kağın biçimindeki dört tekerlekli arabadır²². Bu evrede Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan en önemli yerleşim yerleri Troia I, Demircihöyük, Küllüoba, Karataş-Semayük, Beycesultan, Tarsus, Alishar, Alacahöyük, Karaoğlan, İkiztepe, Kültepe ve Norşuntepe olarak sayılabilir²³.

İlk tunç II, Orta Anadolu'da güçlü beyliklerin ortaya çıktığı bir dönemdir. Batı Anadolu'daki Troia II ve Küllüoba'nın yanı sıra Kızılırmak batısında, Ankara yakınlarında Karaoğlan, Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Polatlı, Kızılırmak doğusunda ise Alishar ve Alacahöyük bu dönemin en önemli yerleşimleri olmuştur. Bunlar içinde Alacahöyük'ün özel bir yeri vardır. Dönemin sonlarında zengin ve etkin bir beyliğin merkezi gibi görünen Alacahöyük'ün en önemli özelliği Kral Mezarları olarak adlandırılan 13 gömüdür. Yerleşme alanı yamaçlarında bulunan bu mezarlıktaki gömülerin dönemin derebeyleri ve eşlerine ait olduğu düşünülmektedir. Gömülerin kimileri 3–8 m. uzunluğunda, 2–5 m. genişliğinde ve 1m kadar derinliğinde dikdörtgen planlı çukurlara yapılmıştır. Çevresi ağaç ve taşlarla sınırlandırılan mezar çukurlarına, ayakları karına çekik durumdaki ceset zengin armağanlarla birlikte yerleştirilmiş, sonra üzeri ağaç, çamur ve toprakla örtülmüştür. Gömü işlemi bitirildikten sonra mezar üzerinde bir ölü yemeği yenmiş; yemekten geri kalan öküz kafaları ve bacak kemikleri de sıralar halinde bırakılmıştır²⁴. Bu mezar armağanları Troia hazineleriyle çağdaş olup benzer nitelikte altın, gümüş, elektrik, tunç ve demirdendir. Bu mezar hediyelerinin en ilginçlerini hatalı olarak "Hitit Güneş Kursları" diye adlandırılan geyik ve boğa motifli, son derece karmaşık ve gelişmiş dökme ve dövme teknikleriyle yapılmış tunç diskler oluşturmaktadır²⁵.

Buradan anlaşılmaktadır ki İlk tunç II döneminde, biri Troia yöresinde, diğeryse Orta Anadolu ve Karadeniz bölgeleri arasında yer alan iki yerel madencilik okulu bulunmaktadır. Diğer bir önemli gelişme ise Anadolu'da ilk kez bu dönemde görülen çömlekçi çarkının Troia' da kullanımıdır. Çömlekçi çarkının Troia' ya Mezopotamya' dan deniz yoluyla geldiği düşünülmektedir²⁶.

İlk Tunç II Dönem'inin sonlarında Batı ve Güney Anadolu'da büyük yangın izlerine rastlanmıştır. Birçok yerleşimin ıssızlaşması bu ortak felaketle ilgili görülmektedir. Ayrıca bu

²² Akurgal 2004, s. 50

²³ a.g.e., 2004, s. 52

²⁴ Akurgal 2004, s. 52

²⁵ Darga 1992, s. 45

²⁶ Akurgal 2004, s. 57

felaketlerden sonra ortaya çıkan yerleşme yerlerinin sayısında meydana gelen 1/4 oranındaki azalma ve yakılıp yıkılan iskân yerlerinin tekrar iskân edilmemesi bu felaketlere birtakım göçebe toplulukların yol açtığını göstermektedir. Aynı dönemde Trakya ve Balkanlar'da meydana gelen ıssızlaşma bu toplulukların Balkanlar üzerinden gelen Hint-Avrupa kökenli Luviler' in olabileceklerini göstermektedir²⁷.

M.Ö. 2300 yıllarında ortaya çıkan bu felaketten sonra İlk Tunç III evresine gelinir. Yerleşim yerleri önceki dönemin özelliklerini küçük farklarla sürdürmelerine rağmen çoğu küçük birer köy niteliğindedir. Bu dönemde felaketlerden fazla etkilenmeyen Doğu Anadolu'daki Norşuntepe, Korucutepe, Tepecik, Aslantepe gibi nispeten büyük merkezlere İmikuşağı, Köşkerbaba, Pulur, Değirmentepe gibi yeni yerleşimler eklenmiştir. Dikkat çekici bir gelişme görülmeksizin 500–600 yıl kadar yaşayan bu köysel yerleşimler M.Ö. 1700 yıllarında son bulmuştur. İTÇ sonunda Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağı adı verilen dönem yaşanır. Bu dönemden hemen sonra ise Hititler Anadolu'da hâkim olur²⁸.

2.4. Asur Ticaret Kolonileri Çağı

Anadolu ve Asur arasındaki yaygın ticaret ağını kurucusu, yönetim merkezi Asur şehri idi. Yabancı bir ülkede ticaret kolonisinin varlığını kanıtlayan Kültepe- Kaniş'te bulunan ve sayıları 20 bine ulaşan tabletlere rağmen bu tip belgeler şimdiye kadar ne Ortadoğu'da ne Akdeniz ve Ege dünyasında ne de Asur'un kendisinde rastlandı²⁹.

Asur, Kültepe-Kaniş'in bin kilometre güneydoğusunda Bağdat'ın 350 kilometre kuzeyinde, Anadolu'yu kuzey, güney Mezopotamya'ya ve İran'a bağlayan nehir ve kervan yollarının üzerindeydi³⁰. III. Ur Hanedeni'nin yıkılmasından sonra M.Ö. 2112–2038 yıllarında bağımsızlığını kazanan Asur Kralı I. İrişum (M.Ö.1974- 1935) zamanında Anadolu ile ticarete başladı. Uygulamalara göre bu ticaret reformu, devletin tekelinin kaldırması, ticaretin aile fertlerinin kuracağı firmalar tarafından sürdürülmesi ve kolektif ticaret esasına dayanıyordu. Ticarete deneyimli Asurlular zamanla bu süreci ticaret kolonisi anlamında geliştirdiler. Bu dönemde şehir devletler ile yönetilen Anadolu, başta Kültepe- Kaniş olmak üzere Karumlar(

²⁷ a.g.e., 2004, s. 58

²⁸ a.g.e., 2004, s. 60

²⁹ Özgüç 2005, s. 3

³⁰ Özgüç 2004, s. 10–17

ticaret merkezleri) kurdular ve yaptıkları kısa süreli kervan yolculuğu, deneme ziyaretlerinden sonra buraya yerleştiler³¹.

Asurlular Orta ve Güney-doğu Anadolu’da, çoğu yerli krallıkların merkezlerinde veya önemli şehirlerde, “Karum denilen birer ticaret merkezi/pazaryeri kurdular. Karum, “liman” anlamındadır. Ancak “liman” zamanla, şehrin bu kesiminde tüccarların yerleştiği, ambarlarını kurduğu, mallarını depo ettiği, alışverişini yönettiği ayrı bir ticaret mahallesi olarak gelişir. Karumlar; Güney Mezopotamya’da özerk bir yönetime sahip, sosyal statüleri, memurları, tüzel kişilikleri olan organize bir yerleşik ticaret birimi anlamında kullanılmıştır. Ayrıca Asurlular Anadolu’da karada ve şehrin kenarında kurdukları ticaret merkezini de bu anlamda “ Karum” olarak kabullenmişlerdir. Asurluların koloni merkezlerine bağlı olarak kurdukları daha küçük pazaryerlerine “ticaret istasyonu” yani “wabartum” deniliyordu. Karum ve wabartum’ ların birbirlerine karşı durumları ayrıntılı olarak bilinmemekle beraber wabartum en yakınındaki Karum’a bağlıydı ve Karum’ un yönetimindeydi³².

Anadolu’da Asurlular tarafından kurulmuş olan Karum’un idare merkezi Kültepe (Kaniş veya Neša) idi. Yönetim bakımından bütün Karumlar Kaniş’e, o da direkt olarak Assur’a bağlıydı. Kaniş, başkent Assur’ la, kendine bağlı bütün Anadolu Karumları arasında bağ kuruyordu. İki Karum’un dışında kalan sekizinin yalnız adlarını biliyoruz; bağlı oldukları şehirlerin yerleri belli değildir. Bunlar hakkındaki bilgi kaynağımız Kaniş arşivleridir. Bu dönemin bütün tesis, kurum, kuruluş ve arşivlerini ve özellikle tam teşkilatlı şehrini Kaniş Karum’u temsil etmektedir³³.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı hakkındaki bilgilerimizin çoğu 1925’ten önce Karum’da bulunan tabletlerden elde edilmektedir. Sistemli kazıların sonucunda benzer tabletler Kültepe’de de bulunmuştur. Kültepe’den başka Orta Anadolu’da Boğazköy’de 64, Alişar’ da 70 ve Kalehöyük’ te 4 adet tablet bulunmuştur. Bunlar, filolojik ve arkeolojik verilere göre Kaniş Karumu’ nun geç safhasının, yani Ib katı belgelerinin çağdaşıdır³⁴.

Boğazköy’de IVd-Vb, 8a-8b tabakaları Asur Kolonileri Çağı’na aittir. Alişar’ da 10 T ve 11 T katları Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Eski Hitit Çağı dönemlerini kapsamaktadır³⁵. Konya Karahöyük’ ün I. katı Asur Ticaret Kolonilerinin son safhasına, yaklaşık olarak M.Ö.

³¹ a.g.e., 2004, s. 10-17

³² Özgüç 2005, s. 4

³³ a.g.e., 2005, s. 5

³⁴ Özgüç 2005, s. 12

1750 civarına, II. ve III. katları ise belirli süreler geriye gidilerek M.Ö. II. binin ilk çeyreğinin başlarına tarihlenmek durumundadır³⁶.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın önemli bir yerleşmesi de Acemhöyük' tür. Orta Anadolu'nun en önemli höyüklerinden birini oluşturan Acemhöyük, en parlak dönemini bu çağda yaşamıştır. MÖ 2. bin yılın ilk çeyreğine tarihlenen döneme ait yerleşim, ünlü sarayları ve buluntuları ile dikkat çekmektedir. Höyük Asur Ticaret Kolonileri Devri'nin dört yapı katını temsil etmektedir. I. yapı katı en geç olanıdır. M.Ö. II. binyılın ilk yarısına tarihlenen III. yapı katı Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın en parlak dönemidir ve büyük bir yangınla sona ermiştir³⁷.

Asurlular bakır kaynakları zengin Anadolu'ya büyük olasılıkla, Afganistan'dan getirdikleri kalayı ve yerlilerin çok beğendikleri Babil dokumalarını satıyorlardı. Dokumanın bir bölümü tüccar ailenin Anadolu'daki reisine gönderilirdi. Ailenin ekonomik düzene uyum sağlaması, Asur ticaretinin esasını oluşturuyordu. Kalayın tamamı, dokumanın bir bölümü ticaret malıydı. Ayrıca süs taşları lapis-lazuli, akik, hematit de getirilip satılıyordu. Bunlar yerlilere alınan fiyatın iki katına, altın ve gümüş karşılığı verilirdi. Amaç satmak, kazanılan gümüşü, yeni mal temini için Asur'a göndermekti³⁸.

M.Ö. 1780'lerde, henüz tam bilinemeyen ama Mezopotamya'daki politik ve etnik hareketlerle bağlantılı olduğu sanılan nedenlerle, İç Anadolu ile Asur arasındaki ticaret bağlantısı aniden koptu. Yukarı Dicle ve Fırat kıyısındaki devletlerde ve güneydoğu Anadolu sınırındaki tepelerde Huriler politik üstünlük kazanmaya başladı. Bu gelişme, Asur'un ticaret kolonileriyle bağının kopması anlamına geliyordu. Asur hızla güç kaybetti ve kısa süre sonra da Babilli Hammurabi'nin genişlemekte olduğu imparatorluğuna katıldı³⁹. Anadolulular için Asur bağlantısının kopması olumsuz açıdan önemli bir etki yaratmıştı. Asur ticaret kolonileri çağında büyümeye başlayan kentlerin birçoğu bir daha toparlanamayacak bir çöküş sürecine girdiler. Doğuda Hurri baskısı güçlendikçe durum daha da ciddileşmeye başladı. Sadece Asur bağlantısı değil, Orta Toros ticaret yolları da yitirilmişti. Artık İç Anadolulular için tek

³⁵ Seeher 2000, s. 282

³⁶ Alp 1972, s. 210

³⁷ Özgüç 2005, s. 9

³⁸ Özgüç 2004, s. 10–17.

³⁹ a.g.e., 2004, s. 10-17

seçenek güneye doğru ilerleyip Kilikya'dan geçerek, Fırat üzerinden güney Mezopotamya'ya giden yol olmuştu⁴⁰.

Asur ticaret kolonilerinin son yıllarında, İç Anadolu'da Kuşşara kralları güç kazanmıştı. İç Anadolu'da olduğu düşünülen Kuşşara, büyük olasılıkla biraz doğuda, bugünkü Divriği civarında, Asur'dan gelen ticaret yollarından birinin yakınlarındaydı. Bu devletin kayıtlara geçen ilk kralı olan Pithana, etki alanını Neşa' ya kadar genişletti. Kısa bir süre sonra da oğlu Anitta başkenti Neşa'ya taşıdı ve fetihler sayesinde İç Anadolu da ki beyliklerini siyasal açıdan birlik altında tutmayı başardı. Yakıp yıktığı ve lanetli olarak ilan ettiği Hattuşa' da bunlardan biriydi. Krallığını yaşamının sonuna geldiğinde (M.Ö. 1750 civarı) "Büyük Kral" unvanına talip olacak kadar genişletmişti. Kaniş' te yakılmış büyük bir binada bulunan mızrak ucu üzerinde "Kral Anitta'nın Sarayı" yazmaktadır. Eldeki verilere dayanarak bu binanın, yanan kraldan geriye kalanları barındırdığı düşünülebilir ve Hitit Krallığı olarak bilinen devletin kurucusu odur⁴¹.

2.5. Hitit Çağı

Hititlerin, Anadolu' da M.Ö.2. binde yaşamış bir halk olduğu bilinmektedir. Hitit sözcüğü Tevrat'ta "Khittim" olarak geçer. Tevrat'ta bu adla, M.Ö. 1. binyıl başlarında yaşamış bir topluluğundan bahsedilmektedir⁴².

Hititler' in Anadolu' da yaşamış bir ulus olduğu kazılarla ortaya çıkmadan önce, Mısır hiyerogliflerinin verdiği geniş bilgi vardı. Ancak Mısır kaynaklarında "Büyük Kheta" nın Anadolu' da oturduklarını belirten bir söz geçmiyordu. Mezopotamya'da ki çivi yazılı metinlerde de Hititler' in Anadolu sakinleri olduğunu açığa vuracak bilgi yoktu⁴³.

1887 yılında Orta Mısır' da Tell El-Amarna' da bulunan 350'den fazla mektup da Hitit sorununa çözüm bulunması açısından önemlidir. Tabletler üzerine çivi yazısı ile yazılmış bu mektupların büyük çoğunluğu o dönemlerin diplomatik dili olan Akkadça idi ve III. Amenophis ile IV. Amenophis dönemine, yani aşağı yukarı M.Ö. 1375–1350 tarihlerine aitti. Bulunan bu mektupların birinde Hitit Büyük Kralı Šuppiluliuma'nın IV. Amenophis' e, tahta

⁴⁰ Macqueen 2001, s. 21.

⁴¹ a.g.e., 2001, s. 22

⁴² Klengel 2004, s. 412–413.

⁴³ Akurgal 2002, s. 50

çıkışı nedeniyle gönderdiği tebrik mesajı bulunuyordu⁴⁴. El-Amarna mektuplarının ikisi ise yine çivi yazısı ile ancak o güne kadar hiç bilinmeyen bir dil ile yazılmıştı ve bunlardan biri de Arzava Kralına hitap ediyordu. Aynı dilde yazılmış birkaç tablet kırığını da F. Chantre 1893'te Boğazköy'de buldu. Söz konusu iki Amarna mektubunu inceleyen Norveçli bilgin J.A. Knudtson bunların Hind-Avrupalı dil grubundan olduğunu söyledi ise de geri kalan bilgiler bunu çok büyük bir şüphe ile karşıladılar⁴⁵. Bazı bilginler büyük bir uygarlığı sakladığını düşündükleri Boğazköy harabelerinde kazı yapılması gerektiğine inanıyorlardı. Bunun üzerine Alman Doğu Derneği adına Dr. Hugo Winckler kazı izni aldı ve 1906 yılında Boğazköy'de çalışmalara başladı. Kazılarda 10.000'den fazla çivi yazısı ile yazılmış tabletler buldu⁴⁶. Bunlardan çoğu Amarna buluntularındaki Arzava mektubunun dilinde, bazıları çok iyi bilinen Akkad dilinde idi. Bu sonuncuların okunmasından Anadolu'nun Hatti Ülkesi, Boğazköy'ün, yani Hattuša'nın da Hatti Ülkesinin başkenti olduğu kesinlikle anlaşıldı⁴⁷.

Hititler' in Anadolu'ya göç tarihleri kesin olarak saptanamamıştır. M.Ö. 2000 dolaylarında Hind-Avrupalı kavimlerden dalga dalga gelen akınların Anadolu'ya doğudan, Kafkasya Derbent kapılarından girmiş oldukları genellikle benimsenen varsayımdır. Hititler' in batıdan Hellespont- Boğazlar üzerinden gelmiş olduklarını savunanlar, Hitit dilinin Hind-Avrupa dil ailesinin "kentum" grubuna ait olmalarına dayandırılmaktadır. Başka bir görüş de Hititler' in Karadeniz kıyı bölgelerinden büyük nehir vadilerini izleyerek Orta Anadolu'ya inmiş olduklarıdır. Bu göç akını uzun sürmüştü de, yeni gelenler ülkenin sahipleri, yerli Anadolu Hatti beyliklerinin ileri gelenlerini egemenlikleri altına alarak, kısmen politik, askeri ve bunlara paralel olarak ekonomik gücü ellerinde tutmuşlardır. M.Ö. 18. yüzyılda da Anadolu'nun gelişmiş ticaret hayatına katılmış olduklarını, adı geçen tarihlerde özellikle Kültepe-Kaniş'in Eski Asurca yazılı belgeleri kanıtlamaktadır⁴⁸.

Hititler' in federatif ve feodal yapıli krallık devlet sisteminin hangi tarihte ve hangi şehirde kurulmuş olduğu kesinlik kazanmamıştır. Kültepe- Kaniş ve Alişar yazılı belgelerinde Kral Pithana'nın oğlu Anitta'nın adları bulunmaktadır. Anitta' ya ait olduğu kabul edilen bronz mızrak ucu Kültepe- Kaniş höyüğünde anıtsal bir yapının içinde bulunmuştur. Boğazköy- Hattuša arşivlerinde ele geçen tabletler arasında Eski Hitit dilinin özelliklerini

⁴⁴ Akurgal 1995, s. 25

⁴⁵ a.g.e., 1995, s. 27

⁴⁶ a.g.e., 1995, s.28

⁴⁷ a.g.e., 1995, s. 29

⁴⁸ Darga 1992, s. 12

taşıyan belgelerde de Anitta' nın icraatlarından kendi ağzından söz edilmektedir. "Anitta metni" olarak bilinen bu belgelerde "Anitta, Pithana'nın oğlu, Kuşşara şehri kralı" olarak kendini takdim etmektedir⁴⁹.

Eski Hitit Krallığının tarihsel gelişimi özet olarak Telepinu Fermanı veya Metni olarak anımsanan yazıtta bulunmaktadır. Bu yazıtta göre Eski Hitit Krallığı, Labarna tahta geçtiği zaman kullandığı adı Hattuşili I (M.Ö. 1650) ile başlamaktadır⁵⁰. Hattuşili I' den sonra I. Murşili (M.Ö. 1630–1600) Suriye'yi ele geçirme politikasını bilinçli olarak sürdürmüş ve Babil' e kadar uzanıp bu şehri yakıp yıkmış ve böylece M.Ö. 1550 sıralarında Hammurabi sülalesinin son bulmasına neden olmuştur. I. Murşili, Babil seferi dönüşünde kız kardeşinin kocası Hantili ve Zidanta tarafından öldürülmüştür. Tahta I. Hantili geçmiştir. I.Hantili' de kendi oğlu tarafından öldürülmüş ve sonradan gelen iki nitelsiz kral döneminde Hitit Krallığı kötü olaylara maruz kalmıştır ve devletin çöküşü hızlanmıştır⁵¹.

I. Hattuşili ve I. Murşili' nin 60 yıllık parlak döneminden sonra gelen 9 kralın 100 yılı aşan egemenliği boyunca Hitit devleti gücünü yitirmiş, özellikle güney ve güneydoğudaki Hitit etkisi büyük ölçüde azalmış, bu durumdan yararlanan Hurri'ler Mitanni devletini kurmuş ve bu krallık I. Şuppiluliuma' nın tahta çıkış tarihine değin yüz yıla yakın bir süreç içinde Mısır'dan sonra döneminin ikinci büyük siyasal gücü olmuştur⁵².

Büyük Hitit Krallığı'nın (M.Ö. 1460–1190) kurucusu olarak Tuthaliya II kabul edilmektedir⁵³. II. Tuthaliya iş başına geçince hemen kuzey Suriye ile yakın ilişkiler kurmuştur. Bu yüzden II. Tuthaliya Kizzuvatna' ya ve Suriye'de Kargamış ile Halpa' ya akınlar düzenledi ve Hatti ülkesinin bu bölgelerdeki çıkarlarını emniyet altına aldı⁵⁴. Tuthaliya' dan sonra I. Arnuvanda, II. Hattuşili, III. Tuthaliya ve Genç Tuthaliya krallık yapmışlardır. Hitit tarihinin en başarılı devlet adamı, politikacı ve kumandanı olan Şuppiluliuma I' in uzun süren egemenliği döneminde Hitit Büyük Krallığı, Babil ve Mısır'la eş güçte idi ve o çağdaki Önasya' da üç büyük devleti oluşturuyordu⁵⁵. Şuppiluliuma I' den sonra yerine büyük oğlu Arnuvanda II ve ondan sonra da Murşili II Hitit krallık tahtına geçer. II. Murşili başarılı akınları, savaşları ve tedbirli idaresi ile Hitit tarihinin en önemli

⁴⁹ Darga1992, s. 13

⁵⁰ a.g.e.,1992, s. 12

⁵¹ Akurgal 2000, s. 60

⁵² a.g.e., 2000, s. 66

⁵³ Darga 1992, s. 12

⁵⁴ a.g.e., 2000, s. 12

⁵⁵ a.g.e., 2000, s. 13

krallarından biri olmuştur⁵⁶. II. Murşili' den sonra oğullarından Muvatalli tahta çıkmıştır. Batıdaki komşularıyla olan karmaşık ilişkileri çözümleyecek askeri müdahalelerde bulunmuştur. Batı sorunu ikili antlaşmalarla çözmüştür. Mısır firavunları Suriye topraklarına taliplerdi ve Kadeş şehrine kadar uzanmışlardı. Tehlikenin büyüklüğünü gören Muvatalli başkenti Hattuša' dan "Aşağı memlekete" Dattašša' ya taşımıştır. Mısır'da Ramses II' nin tahta geçmesiyle savaşın kaçınılmazlığı ortaya çıktı. Tarihin en çok dile getirilen meydan muharebesi (M.Ö. 1285) Kadeş yakınında, şehrin güneyindeki ovada yapılmıştır. Muvatalli'den sonra yerine ikinci sıra eşinden olan oğlu Urhi-Teşup babasının tahtına oturmuştur. Urhi-Teşup, kral Murşili III adını almıştır⁵⁷. III. Hattuşili yeğeni III. Murşili' yi tahtından indirip yasa dışı yolla Hitit devletinin başına geçmiş olmakla beraber Hattuša sülalesinin en güçlü ve büyük krallarından biri oldu. Kralın en büyük başarısı M.Ö. 1270 yılında Mısır'la imzaladığı barış antlaşması oldu. Böylece o dönemin iki en büyük devleti arasında sürekli bir barış sağlanmış oldu⁵⁸.

Hattuşili' nin ölümünden sonra krallığın başına geçen Tuthaliya IV döneminde, Hitit görsel ve plastik sanatlarının ulaştığı üst düzeye Yazılıkaya Açık hava tapınağındaki bu kralın kendi rölyefleri tanık olmaktadır. Tuthaliya IV' den sonra oğlu Arnuvanda III. büyük olasılıkla M.Ö. 1220 tarihlerinde Hitit krallık tahtına geçmiştir⁵⁹. III. Arnuvanda döneminde Batı Anadolu'da durum Hitit devleti'nin aleyhine dönmeye başlamıştır. Arnuvanda' nın Hitit Krallığı'na varis olacak çocuğu olmadığını, bu nedenle tahta kardeşinin geçtiğini yazılı belgelerden öğreniyoruz⁶⁰. Tahtın sahibi kralın adı belgelerde Šuppiluliuma olarak geçmektedir. Tanıdığımız son Hitit kralı olup M.Ö. 1210–1200 yıllarında egemen olmuştur. Belgelerden anlaşıldığına göre deniz yoluyla gelen bir tehlike krallığı tehdit altında tutmaktadır. Mısır kaynaklarında çok korktukları bu düşmandan "Deniz kavimleri" olarak bahsetmektedir⁶¹. İlk gelen düşman akınlarıyla Hitit Krallığı'nın çöküp çökmediğini saptayamıyoruz. Bugünkü belgelere göre M.Ö. 12.yy' ın başlarında Önasya' nın en muhteşem krallık devletlerinden biri olan Hitit Krallığı'nın devlet olarak tarihten silinmiş olduğudur. Yeni gelenlerin baskısı sonucu yer değiştiren kavimler, özellikle Hititler gibi Hind-Avrupalı olan Luviler Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de geleneklerini sürdürerek, kısmen

⁵⁶ Akurgal 2000, s. 68

⁵⁷ Darga 1992, s. 20

⁵⁸ a.g.e., 1992, s. 21

⁵⁹ a.g.e., 1992, s. 22

⁶⁰ Dinçol 1982, s. 52

⁶¹ Darga 1992, s. 22

oradaki Sami kökenli Aramiler' le kaynaşmışlar ve yerel krallıklar yönetiminde yaşamaya devam etmişlerdir⁶².

⁶² Darga, 1992, s. 23

3. AVCILIK

3.1. Avcılık

İnsanların yerleşik hayata geçmesi, mal, mülk, hayvan ve arazi sahibi olması, bir yerde ve aynı anda oluşmuş bir olgu değildir. Bu durumun tam tersine uzun yıllar süren devşirme ve avlanma alışkanlığının yerini ekip biçme ve hayvancılığa bırakması, çok uzun bir zaman almıştır. Dolayısıyla çiftçilerle avcılar, ekonomik bir gereksinme sonucu olarak uzun süre yan yana yaşamışlardır⁶³.

Hitit metinlerinde az da olsa avcılardan söz edilmektedir. Avcı için kullanılan terimler ^{LU} GÚ.BAR, ^{LU} kuwa, ^{LU} UR, ^{LU} UR.GI7, ^{LU} meneya-, ŠÂ'IDU, ZIDDI, ^{LU} ŠU.HA'dır. "Avlanmak, ava gitmek " için ise hurna-/huwarna-, şiyatallişk- ve ANA + hayvan adı pai-kullanılır. Avcılıktan bahseden metinlerin en klasığı, Hurri kökenli avcı Kešši Masalı'dır. Mesleği gereği geçimini avcılıkla sağlayan Kešši, güzel bir kadına âşık olunca avlanmayı bir kenara itmiş, böylece evde annesini aç susuz bırakmış ve bundan dolayı da Tanrıların öfkesini üzerine çekmiştir. Sonunda hayatı bir drama dönmüştür. Çok eski dönemlerdeki durumu yansıtan ders alınacak bir anekdot olmasına rağmen bu masaldan çıkan sonuç, Hurri- Hitit toplumunda avcılığın, asli bir meslek olarak var olmuş olmasıdır. Gene Hurri kökenli Güneş Tanrısı ve İnek Efsanesi'nde de çocuksuz bir balıkçı ve avcının kırlarda avlanırken nasıl terk edilmiş bir çocuğu bulduğunu ve evine getirerek yetiştirdiği anlatılır. Asur'da da olduğu gibi Hitit kralları gösterişli sürek avına çıkmazlardı. Böyle av sahneleri metinlerde olduğu kadar kabartmalarda da eksiktir. Ama Hitit sarayında meslekler arasında avcılar da bulunmaktaydı. Niwalla isimli büyük kralın avcısının kaçarak Madduwatta'ya gitmiş olması bunun bir işaretidir⁶⁴. Anitta metninde sözü edilen "hayvanat bahçesi"nin işlevi ise henüz açıklık kazanmış değildir. Koruyucu Tanrı'yla ilgili bir bayram tasvirinde IV. Tuthaliya olması muhtemel bir kral, Saliwanda Dağı'nda ve Kurma ve Kella ırmaklarında toplam 14 adet yaban keçisi avlamakta ve bunlar kurban olarak gene Halenzuwa, Salmanku, Sehiriya gibi ırmaklara ve Anziya Pınarı'na sunulmaktadır. Ayrıca avcılar tarafından avlanan av hayvanlarının etleri kurban malzemesi olarak belirli Tanrılara sunulmaktaydı⁶⁵. "Köpek

⁶³ McMahon 1988, s.57

⁶⁴ Ünal, 2005, s.151

⁶⁵ a.g.e., 2005, s.152

Adamlar" denen avcılar, ayinlerde önemli rol oynamaktaydılar. Bunların avcılık yapmaktan başka köpek maskesi takmış kült mensupları olmaları da mümkündür⁶⁶.

Habiri'nin Hitit Kralı' na yazdığı resmi bir mektupta ise Krali av seferlerinde av hayvanları için ayrılmış özel korunaklı bir alan içerisinde gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Esir edilmiş bu vahşi hayvanlar genellikle dini gösteriler için kullanılırdı. Bu hayvanlar arasında vahşi memeliler ve kuşlarda bulunmaktaydı⁶⁷.

Gılgamış Destanında ise avlanmak için av çukuru ve av için kullanılan bir ağdan söz edilmektedir. Köpeklerin av için önemli olduğu ise avcılarının bazen köpek-adam olarak resmedilmesinden anlaşılmaktadır⁶⁸.

Hitit yazılı belgelerinde Kral Anitta gerçekleştirdiği bir avı, şu övgü dolu sözlerle anlatmaktadır:

..."And içerim ki! Gerçekleştirdiğim bu av da Neša şehrine; 2 aslan, 70 domuz, 60 yaban domuzu ve ayılar, leoparlar, aslanlar, ceylanlar ve vahşi keçilerden oluşan toplam 120 adet hayvan getirdim. " demektedir.

Anitta iddialarını desteklemek için ve prestij kazanmak amacıyla bu avı bir propaganda aracı olarak sunmaktadır. Ayrıca yazılı belgelerde Anitta' nın avladığı bu hayvanların bir listesi de bulunmaktadır. Bu listedeki hayvanlar; leopar, aslan, ayı, domuz, kurt, geyik, ceylan, keçi olarak kaydedilmiştir⁶⁹.

Eski Asur Ticaret Kolonilerine Dönemi'ne ait birçok yerde de hayvan kalıntıları incelenmiştir; bunlardan Acemhöyük'te koyun, keçi (ovis, capra), domestik sığır (bos taurus), domestik domuz (sus domesticus), at (equus), köpek (canis), kedi (felis catus), yaban koyunu (ovis orientalis), gazel (gazellagazella), kırmızı geyik (cervus elaphus), kaplumbağa (testudo graeca), ördek (anas platyrhyncos), Avrupa tavşanı (lepus europaeus), çeşitli kuşlar (aves), tilki (vulpes vulpes), kurt (lupus), ve balıklar (pisces) gibi hayvanların varlığı tespit edilmiştir⁷⁰.

⁶⁶ Haas, 1994, s.454

⁶⁷ Collins 2002, s. 249

⁶⁸ a.g.e., 2002, s. 249

⁶⁹ a.g.e., 2002, s. 250

⁷⁰ Ertem 1965, s. 65

Metinlerde ve en başta Boğazköy- Hattuşa, Keban Baraj Bölgesi kazıları ve Kuşaklı arkeolojik kazılarında elde edilen paleozoolojik bilgilere göre⁷¹, eski Anadolu’ da Hititlerle çağdaş yabani ve evcil hayvan türleri şunlardı:

Ceylan, geyik, sığır, ur, camız, fil, koyun, keçi, yaban koyunu, yaban keçisi, at, eşek, katır, domuz, yaban domuzu, köpek, tilki, kurt, porsuk, gelincik, ayı, aslan, kaplan, tavşan, yılan, kertenkele, kurbağa, salyangoz, karınca, çeşitli haşereler ve böcekler, arı, fare, kaz, çok sayıda ördek türü, yengeç, midye, istiridye vs⁷². dikkat edilirse bu hayvanlar arasında tavuk yoktur. O zaman kadar tavuğa en yakın benzerlik gösteren çil veya turaç (francolinus) biliniyordu. En başta ördek olmak üzere diğer kuşların yumurtalarının metinlerde anılmaması dikkat çekicidir⁷³.

Bahsi edilen hayvanların pek çoğu avlanmış ve etlerinin yenilmesi yanında deri veya kemiklerinden istifade edilmiştir. Bugünkü Antakya yakınlarındaki Alalah’ tan Hitit kralına gönderilen kuşların yolda bozuldukları yazılıdır⁷⁴.

Alacahöyük Kabartmaları ve Kınık Gümüş Kabı’nın gösterdiği gibi, özellikle geyik avında, bu hayvanın yakalamış ve bir ağaca bağlamış türleri, yem (decoy) olarak kullanılıyordu. Gerçekten de Hitit kanunlarının 65. maddesi, eğitilmiş bir keçi, geyik ve dağ keçisinin çalınmasından bahseder ki, bunların da avcılıkta yem olarak kullanıldığına şüphe yoktur. Dini ayin, büyü ayinleri ve fal metinlerinde sık sık karşımıza çıkan ^{LU} MUŞEN.DÚ "kuşçu, kuş yakalayıcı, kuş falcısı", kuş falcılığında kullanılan kuşları yakalamak ve eğitmekle mükellefti. Hurri-Hititçe metninde nankör geyiğe karşı dilenen, "iç yağın avcılar, derisini de kuşçular alsın!" lanet sözünden hareketle bu kişinin "kürkçü" olduğu ileri sürülmüşse de bu asla kesin değildir. Kuş yakalamakta kullanılan yöntemler çok çeşitli olmalıydı. Elle yakalama, tuzağa düşürme, ağ, tuzak, kapan yanı sıra bolca ele geçen ikonografik malzemenin gösterdiği gibi doğanla yakalama da yaygınca kullanılıyordu⁷⁵.

Ölü ayinlerinin on üçüncü gününde, ördek olması muhtemel kuşların ağaçtan modelleri yapılır ve bunların gövde ve başları altın ve gümüşle kakılır. Ayrıca hamurdan da

⁷¹ Ünal 2005, s. 152

⁷² Ertem 1965, s. 68

⁷³ Ünal 2005 s.153

⁷⁴ a.g.e., 2005 s.153

⁷⁵ a.g.e., 2005 s.154

ördek modelleri yapılır. Çok sayıda canlı yaban ördek yakalanır, eğer ördeklerin göç mevsimi değilse, bunun yerine toy kuşları yakalanırdı.

Mezopotamya'nın aksine Anadolu'da ilkel olarak balık türleri ve diğer deniz hayvanları avlanmamıştır. Kazılarda ele geçen balık kılçıklarının oranı çok düşüktür. Kazılarda ele geçen midye ve istiridye kabuklarının Hitit mutfağındaki rolü de tam olarak anlaşılamamıştır. Son yıllarda Boğazköy Sarıkale'nin hemen altındaki alanda ele geçen 25–30 kadar istiridye kabuğunun mutfakta tüketilip tüketilmediği bilinmemektedir. Balıkçılık tasviri sanata da çok az yansımış, sadece Acemhöyük kökenli Hitit öncesi bir balıkçılık sahnesi elimize geçmiştir. Özellikle sahil kesimlerine yakın yerlerde balıkçılıkla ilgili oltalar bulunmuştur. Bunlar arasında Mersin'de ele geçen oltalar başta gelir⁷⁶.

Tasvirli sanatta avcılıkla ilgili en zengin malzeme, Alacahöyük kabartmaları⁷⁷, Kınık Gümüş Kâsesi üzerindeki av tasvirlerinden⁷⁸ ve Selimli Vazosu'ndan⁷⁹ gelmektedir. Burada ok ve mızrak kullanılarak avlanan hayvanlar arasında yaban geyiği ve yaban domuzu vardır ve av köpeğinin insana yardımcı olduğu gözlemlenmektedir.

Av silahı olarak ok, mızrak, kılıç ve bıçak kullanılıyordu. Anadolulu avcılar "avcı ağı" (aggati-) ve av çukurları gibi teknikleri, herhalde Mezopotamya'dan öğrenmişlerdi⁸⁰.

3.1.1. Yırtıcı Kuşlarla Avlanma

Atmaca küçük yırtıcı kuşlar grubundan bir göçmen bir kuştur. Kertenkele, yılan, kurbağa, fare ve küçük kuşları avlayarak beslenir. Avını ustaca yakalayabilen bir kuştur. Atmaca ok gibi fırlar ani bir hareketle avını pençeleriyle yakalar. Latince adı Accipiter Nisus'tur. Atmacanın erkeğine "Mamulitsa", bir yaşından büyük olanlara da "Tüylek" denir. Erkeği dişisinden küçüktür. Avda genellikle daha güçlü ve dayanıklı olduğu için dişi atmacalar kullanılır. Atmacacılık birbirini izleyen bir avlar zinciridir⁸¹. Esas hedefi yırtıcı bir kuş olan atmacanın içgüdüsel eğilimlerinden faydalanarak bıldırcın avlama yöntemini içerir.

⁷⁶ Ünal 2005 s. 154

⁷⁷ Baltacıoğlu 1996 s. 10

⁷⁸ Emre 2005 s. 491

⁷⁹ Schimmel 1974 s. 132

⁸⁰ Ünal 2005 s.154

⁸¹ Somçağ 2005, s. 126–117

Atmacacılığın ilk aşaması, çekirge veya danaburnu (Gvapha) adı verilen yemi yakalamakla başlar. Atmacacılıkta iki yöntem uygulanır:

Biri eski tip bir tuzak olan "Kandara" yöntemidir. İki çatal ağaç arasına konan bir çubuğun üzerine at kuyruğundan koparılan kıllardan yapılan ilmekler dizilir, kuşun uzanamayacağı bir yüksekliğe, iki çatal dal arasına gerilen bir ipe de çekirge yemi asılarak kuşun çekirgeyi görebileceği bir yere konur. Çekirgeyi yemek için gelen kuş ilmeklerin olduğu çubuğa ayak basmak zorunda olduğundan hareket ettikçe ilmeklerden biri ayaklarına dolanır ve yakalanır. Diğer yöntemde ise; Tenta adı verilen tuzak atmacanın gelişini görecekt şekilde dizayn edilir. Önüne "Neferi" veya "Kalisindomi" denen ağlar gerilir. Atmacanın geldiği görülünce avcı Tenta içindeki pozisyonunu alır, siperin arkasına gizlenerek kuşu ağın önünde uçurur. Atmaca bu kuşu görür ve eğer aç ise kuşa doğru gelir⁸².

Bu aşamaların başarıyla yerine getirilmesinden sonra hızlı bir şekilde tutulan atmacalar, kafası ve kuyruğu dışarıda kalacak şekilde bir mendille bağlanır. Daha sonra ayaklarına meşinden yapılan ve uçuş esnasında belinin zedelenmemesi için bel bağı bağlanır. Atmacalar genellikle pişmiş yumurta ve tuzsuz etle beslenir ve atmaca, yapılacak olan av için bir gece önceden aç bırakılır⁸³.

3.2. Av Hayvanları

Etleri yenmeyen etoburlar dışında kalan yaban hayvanlarının hemen hepsinin besin kaynağını esasta bitkiler oluşturduğundan, fauna ile flora arasında çok yakın bir ilişki söz konusudur⁸⁴. Halan Çemi, Göbekli Tepe ve Çayönü gibi Güneydoğu Anadolu'nun en erken yerleşimlerinde kurak ormanlara özgü yaban koyunu ve keçisi, yaban domuzu ve geyikler avlanıp yeniliyordu. Geyik avı sahneleri Neolitik Çatalhöyük duvar resimlerinden başlayarak Alacahöyük ortostatlarına gelinceye kadar devam etmiştir. Akeramik Nevalı Çöri' de koyun keçi ve domuzun ehlileştirilmesi ancak IX. binyılda başlamıştır. Gürcütepe buluntularının gösterdiği gibi bundan hemen kısa bir zaman sonra sığır da ehlileştirilmiştir. Çayönü, Hayaz Tepe ve Gritelle' de benzer gelişmeler gözlenirken, Cafer Höyük'te sığır da ev hayvanları arasına sokuluyor. Sığır ve domuz Kalkolitik döneme kadar önemini korurken, III. binyıldan

⁸² Somçağ, 2005, s. 120

⁸³ a.g.e.,2005, s. 125

⁸⁴ Ertem 1965 s. 50

sonra domuzun üretim ve tüketiminde bir azalma görülür. Domuzun azalmasının, iddia edildiği gibi, yerleşim yerlerine yakın olduğu gibi bu hayvanın sıcak iklimlerde çok yağlı, sağlıksız ve trişinoz taşıyıcısı olduğu görülmüş ve dolayısıyla daha az tüketilmiştir. Bunun dışında koyun, sığır ve keçinin aksine, domuzun süt, yün ve kıl açısından ekonomik katkısının olmaması da söz konusu olmalıydı⁸⁵.

Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı'ndaki et tüketimiyle ilgili olarak şimdiye dek Aslantepe, Korucutepe, Norşuntepe, Tülintepe, Sos Höyük, Kurban Höyük, Titriş, Demircihöyük, Kuruçay, Semayük-Karataş ve İkiztepe' de bulunan yabani ve ehli hayvanlara ait ele geçen kemikler incelenmiştir ve değerlendirilmiştir. Bu hayvanlar da sırasıyla sığır, koyun, keçi, domuz ile avlanan yabani hayvanlardan geyik türleri, ur, camız, yaban koyunu, yaban domuzu ve tavşandır; kuşlar arasında ördek ve keklik ön sırada gelir.

Sonuçta Erken Tunç Çağı insanların, kendilerinden önceki Neolitik ve Kalkolitik insanlara kıyasla daha az et yedikleri anlaşılmıştır. Bu beslenme çeşidine ve tüketim miktarına da aşağı yukarı Hititler Dönemi'ndeki durum açık bir benzerlik göstermektedir. Kemiklerin korunma ve parça alınma durumuna bakarak sadece hayvanların etlerinin değil, kemik ilikleriyle beyinlerinin de yendiği anlaşılmaktadır⁸⁶.

⁸⁵ Ünal 2007, s. 104

⁸⁶ a.g.e.,2007, s. 105

4. M.Ö. II. BİNE AİT YAZILI BELGELERDE ADI GEÇEN AV HAYVANLARI

4.1. Aslan

Hititçe ideogramda aslanın UR.MAH olarak görmekteyiz ve UR "köpek", MAH "iri" anlamına gelmekte olup "iri köpek" dolayısıyla "aslan" anlamına gelmektedir. Hititçe tamlamalara göre sonu "-a" veya "-i" ile biten bir kelime olmalıdır. Akadça okunuşu NĒŞU'dur⁸⁷.

UR.MAH ideogramı şahıs adlarında da kullanılan bir kelime olup özellikle katip ve başkatiplerin adlarında görülmektedir⁸⁸.

Anadolu'da yapılan kazılarla aslana ait izler ele geçmiştir. En önemlisi de Truva'nın II, III, IV erken ve VI geç tabakalarında ele geçen aslan kemikleridir. Diğer arkeolojik belgelerden İmparatorluk ve Geç Hitit devri heykellerinde, kabartma ve orthostatlar üzerinde, Boğazköy, Kültepe ve Alishar mühürleri üzerinde, Alishar'ın Hitit çağı tabakalarında ve özellikle Kültepe'de bol miktarda aslan tasvirleri yer almıştır. Alacahöyük kral mezarlarında Alishar'ın Hitit devri tabakasında ve V. tabakasında aslan figürinleri ve figürin parçaları ele geçmiştir⁸⁹.

Aslan kesinlikle bir tanrı veya bir tanrıçaya kutsal hayvan olarak bağlanmamaktadır. Tanrı tasviri metinlerinden tanrı ZA.BA.BA'nın, Tamarmara şehrinin tanrı Şulunkattesinin hayvanı olarak görülür⁹⁰.

4.2. Geyik

Hititçe metinlerde LU işareti ile, UDU keçi manasına gelen işareten oluşmaktadır. Akadça okunuşu LULĪMU'nun, av hayvanı şeklinde kullanılmasının yanında mabette ev hayvanı olarak da kullanıldığı görülmektedir. Hayvanın sütü tanrı NINGIRSU'ya içki kurban etmek için kullanılmaktadır⁹¹.

⁸⁷ Ertem 1965, s. 151

⁸⁸ a.g.e., 1965, s. 152

⁸⁹ a.g.e., 1965, s. 154

⁹⁰ a.g.e., 1965, s. 155

⁹¹ a.g.e., 1965, s. 160

Anadolu’da geyiğin en eski izlerini, kazılarda ele geçen iskelet, boynuz ve heykelcikler vasıtasıyla tespit edebiliyoruz. Alacahöyük’te K alanında, Bakır Çağı tabakasında geyik boynuzu, yine bu tabakada ele geçen kral mezarlarında geyik heykelcikleri, Horoztepe’deki M.Ö. 2100’lere ait mezar buluntularından geyik heykelciği, Alişar’ ın VI. tabakasında geyik figürini, III. tabakasından bir kap üzerinde geyik tasvirleri, Truva’nın I-IV. tabakalarında, Alişar’ın I a tabakasında kemik kalıntıları, Tarsus’ta Kalkolitik tabakada, Truva’nın III-V. tabakalarında, Boğazköy’de M.Ö. 15-13. Yüzyıllara tarihlenen tabakalarında geyik boynuzları ele geçmiştir⁹².

Geyik, Alacahöyük ve Malatya kabartmalarında av sahnelerinde, Alacahöyük, Carablus ve Zincirli kabartmalarında yabancı hayvanlarla birlikte ve yalnız olarak, Yeniköy ve Malatya kabartmalarında tanrı hayvanı olarak tasvir edilmiştir⁹³.

Boğazköy mühür baskılarında yazı elemanı olarak, Kültepe mühür baskılarında ve Hitit Dönemine ait bir mühür üzerinde tanrının hayvanı olarak tasvir edilmiştir⁹⁴.

Arkeolojik buluntulardan elde edilen bilgilere göre geyik, boğa ile beraber Anadolu’nun en eski hayvanları arasında olup aynı zamanda en eski kültlerinden birini teşkil etmektedir. M.Ö. III. binden Hitit İmparatorluğu’nun sonuna ve ondan sonra da M.S. III. yüzyıla kadar devamlı olarak Anadolu’da bu kültün kalıntılarına rastlanılmaktadır. Geyik kültü Anadolu’nun yerli kültürüdür. Mezopotamya sanatında da Anadolu’daki gibi çeşitli geyik tasvirlerini içeren eserler olmasına rağmen Mezopotamya panteonunda geyik üzerinde duran bir tanrı yoktur.

Alacahöyük Kral mezarlarında çıkan geyik ve boğaya ait kült eşyaları geyik ve boğaya tapılmanın kaynağının çok eskilere dayandığını göstermektedir. Hititler devrinde, geyik için yapılmış ağıllar mevcuttur, bu duruma kanıt olarak ise Alişar’ ın III. tabakasından çıkarılan bir kap üzerindeki tasvir sahnesi gösterilmektedir⁹⁵.

⁹² Ertem, 1965, s. 161

⁹³ a.g.e., 1965, s. 160

⁹⁴ a.g.e., 1965, s. 161

⁹⁵ a.g.e., 1965, s. 162

4.3. Yılan

Yılan kelimesinin Hititçe ideogramındaki okunuşu MUŞ olarak tespit edilmiştir⁹⁶. MUŞ.GIM.KUR.RA yazılış iki kırık metinde ele geçmiştir. Mezopotamya’da çivi yazılı kaynaklarda ele geçmemiştir. MUŞ ideogramı bilhassa mitolojik metinlerle fal metinlerinde geçmektedir. Kralın başına geleceği anlaşılan bir felaketin hangi senede ve hangi vakitte olacağına dair kehanetlerde bulunmaktadır. Akadça’ da yılanın hem balıklar ve hem de yılanlar arasında sınıflandırıldığı belirtilmiştir. Hayvanın, pınarla ve balıkla ilişkili olmasında dolayı ya "yılanbalığı" ya da "su yılanı" olmalıdır. Yılan sözü, bugün olduğu gibi, o devirde de "soğukluk" ifadesinde kullanılmıştır⁹⁷.

4.4. Yaban Domuzu

Hititçe ideogramlarda domuz ŞAĦ olarak geçmektedir⁹⁸. Hititçe fonetik tamlamalarına göre sonu "a" ile biten bir kelime olmalıdır. Akadça okunuşu ŞAĦU’dur. ŞAĦ.NITA "erkek domuz" manasına gelmektedir. Bu şekil sadece Hititçe çivi yazılı metinlerde rastlanmaktadır. "Dişi domuz" manasına gelen ŞAĦ.SAL.AL.LAL. bu şekilde yalnızca Hititçe çivi yazılı metinlerde görülür. Mezopotamya kaynaklarında "dişi domuz" SAL.ŞAĦ’tır. Akadça okunuşu ŞAĦĪTUM’dur⁹⁹.

Domuzun Anadolu’da en eski izlerini, yapılan kazılarda ele geçen kemik kalıntıları sayesinde tespit edilebilmiştir. Alacahöyük’teki bütün kültür tabakalarında, Truva’nın I-IV. tabakalarında, Mersin Yümüktepe kazısının XXV. tabakasında (üst neolitik), Alishar’da Kalkolitik ve Bakırçağı tabakalarında ve Boğazköy’de M.Ö. 14–13. Yüzyıllara tekabül eden tabakalarda görülmüştür¹⁰⁰.

Alacahöyük kabartmaları arasında bir erkek yaban domuzu avı tasviri bulunmaktadır. Alishar’ ın Bakırçağı tabakasında, II. tabakasında, Hitit tabakasında domuz figürinleri ile Kültepe’de domuz ritonları ele geçmiştir¹⁰¹.

⁹⁶ Ertem, 1965, s. 175

⁹⁷ a.g.e., 1965, s. 177

⁹⁸ a.g.e., 1965, s. 121

⁹⁹ a.g.e., 1965, s. 122

¹⁰⁰ a.g.e., 1965, s. 123

¹⁰¹ a.g.e., 1965, s. 124

4.5. Balık

Hititçe metinlerde balık KU olarak tespit edilmiştir¹⁰². Kültepe mühürlerinde doldurma motifi olarak kullanılmıştır. Tasvir sanatında muhtelif hayvanların yanı sıra karışık varlıklarda balık vücutlu tasvirlerde yer almıştır. Mezopotamya ve Kültepe mühürlerinde tanrı EA' nın hayvanı olarak, omuzlarından çıkan sular içinde balık tasvirleri görülür. Karatepe kabartmasında nehir veya denizde seyreden bir kayıkla beraber balıklar da tasvir edilmiştir. Tanrı tasvirlerinden bahseden bir metinde de göğün Güneş Tanrısının başında gümüşten bir balık vardır¹⁰³.

4.6. Antilop

Hititçe ideogramlarda antilop ŞEG veya SIKKA olarak geçmektedir. Akadça okunuşu ATÜDU'dur¹⁰⁴. Metinlerde "geyiğe benzer bir hayvan" olarak geçmektedir ve Fara metinlerinde boynuzlarının çeşidine göre bilindiğini kaydeder. Arkeolojik metinlerde elde edilen bilgilere göre, ŞEG ve ŞEG.BAR için en önemli nokta kutsal hayvan karakterinde görünüyorsa olmasıdır. Tanrı tasviri metinlerinde Zanzişna şehrinin Dağ tanrısı tasvir edilirken belirli bir tanrıyla ilgisi meydana çıkmaktadır; fakat tasviri yapılan bir Dağ tanrısı değildir. KI.LAM bayram merasimlerinde de "tanrının hayvanları" figürinleri listesi verilmektedir. Bu figürinler arasında antilop figürini de geçmektedir. Yine aynı bayram merasiminden bahsederken gümüşten ve altından antilop figürinleri kaydedilmiştir¹⁰⁵.

Sonuç olarak antilobun kültten daha çok, boynuzlarına önem verilmiş bir hayvan olduğu görülür¹⁰⁶.

4.7. Yaban Eşegi

Hititçe ideogramlarda eşek ANŞE olarak tespit edilmiştir. Hititçe tamlamalara göre sonu "a" veya "i" ile biten bir kelimedir. Metinlerde genellikle ANŞE.KUR.RA, ANŞE.GIR.NUN.NA ile birlikte geçer ve sıranın 3. yerini işgal etmektedir. Bu durum büyük

¹⁰² Ertem, 1965, s. 127

¹⁰³ a.g.e., 1965, s. 129

¹⁰⁴ a.g.e., 1965, s. 145

¹⁰⁵ a.g.e., 1965, s. 146

¹⁰⁶ a.g.e. 1965, s. 145

olasılıkla hayvanın sıradaki hayvanlara nispetle daha az değerde oluşundan ileri gelmektedir. Akadça okunuşu IMERU'dur. ANŞE.NITÁ ideogramı, ANŞE "eşek" ve NITÁ "erkek" sözlerinden oluşmakta olup "erkek eşek" manasına gelmektedir¹⁰⁷.

Anadolu'da eşek cinsinin ilk izlerine Truva'nın IV. tabakasında, Kültepe'nin özellikle I. tabakasında, Boğazköy'de M.Ö. 14–13. Yüzyıla tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Diğer arkeolojik buluntular arasında Kültepe mühür baskılarından birinde ve Kargamış eserlerinden bir kabartma üzerinde tasvir edildiği görülmektedir¹⁰⁸.

Hititler' in eşeği, sığırı, atı ve katırı koşum işleri içinde kullandıklarını görmekteyiz. Koşum işleri araba, çift vb. şeklinde olduğu düşünülmektedir¹⁰⁹.

4.8. Boğa

Gök tanrının en önemli sembollerinden biri de boğadır. Boğanın gök tanrısı sembolize ettiği düşünülmektedir¹¹⁰. Alacahöyük' te bulunan bir kabartmada kral ve kraliçenin boğa heykeli önünde yaptığı saygı duruşu da gök tanrı ile ilgilidir. Çatalhöyük'te, Neolitik Dönemden beri önemini koruyan bu sembolün daha sonra Yunan Mitolojisinde Zeus'un boğa kılığına girmesinde de kendini göstermiştir. Bir Hitit metninde (II.Muwatalli'nin duası) şöyle geçmektedir:

"Hatti'nin Fırtına Tanrısının önünde yürüyen boğa Şerri, efendim, benim dua olarak bu sözlerimi tanrılara bildir! Efendiler, göğün ve yerin efendileri tanrılar bu sözlerimi ve duamı işitsinler."

Duadan da anlaşıldığı üzere boğa fırtına tanrısına eşlik etmekte ve tanrılarla insanlar arasında aracılık yapmaktadır. Böylece çeşitli kabartmalarda, mühürlerde vb. tasvirli eserlerde gördüğümüz boğa daha da anlam kazanmaktadır¹¹¹.

¹⁰⁷ Ertem, 1965, s. 7

¹⁰⁸ a.g.e., 1965, s. 9

¹⁰⁹ a.g.e., 1965, s. 10

¹¹⁰ Ünal 1993, s. 126

¹¹¹ a.g.e., 1993, s. 127

4.9. Köpek

Warka metinlerinde boyun ve kulaklı köpek kafası şeklinde geçen ve esas anlamı köpek olan UR işareti ile gösterilmektedir¹¹². En eski dönemlerden bugüne kadar insanın en sadık hayvanı olan köpeğin Anadolu’ da ilk izlerini yapılan kazılarda çıkan kemik kalıntıları sayesinde öğrenmiş oluyoruz. Alacahöyük kral mezarlarından B mezarında insan iskeletleri yanında bir köpek iskeletine, diğer Hitit ve Kalkolitik tabakalarında, Boğazköy’ de M.Ö. 14/13. yüzyıllara tarihlenen tabakalarda, Truva’nın I-IV. tabakalarında, Alışar’ın bakır çağı tabakası zamanında da köpeğin mevcut olduğu söylenmektedir¹¹³. Kültepe mühür baskılarından birinde de köpek, doldurucu motif olarak kullanılmıştır. Alacahöyük kabartmasında da görülmektedir. Kabartmanın konusu itibariyle tasvir edilen köpeklerin ev köpeğinden ziyade çoban veya av köpeği olma ihtimalleri yüksektir¹¹⁴.

5.0. Tavşan

Tavşan sözünün Hititçesini bilmemekle beraber šaša kelimesi olabileceği düşünülmektedir¹¹⁵. Akadça’ sı AR.NABU’dur. Anadolu’da yapılan kazılarda Truva’nın I-VI. Tabakalarında bol miktarda tavşan kemiği ele geçmiştir. Kültepe mühürlerinde, geyik üzerinde duran tanrının sağ elinde kartalla birlikte tutulmuş olarak tasvir edilmiştir. Boğazköy mühür baskıları üzerinde ise yazı elemanı ve doldurma motifi olarak görünür. Tavşan arkeolojik tasvirlerde bolca kullanılmasına rağmen metinlerde seyrek olarak yer almaktadır. Kır tanrısının sol elinin altında kartal ve tavşan tutar şekilde tasvir edilmiştir. Bu onun himaye ettiği hayvanları olabilir. Tavşan ve tavşan eti de sığır ve koyun eti gibi yiyecekler arasındadır. Arkeolojik eserlerde ve tanrı tasviri metinlerinde en önemli noktalardan biri de tavşanın daima kartalla birlikte görülmesidir¹¹⁶.

5.1. Kuş

Hititçe metinlerde MUŞEN ideogramı ile geçmektedir¹¹⁷. Arkeolojik buluntulardan mühürler üzerinde kuşları ayırt edebilmek oldukça zordur, sebebi ise oldukça küçük olarak tasvir edilmiş olmalarıdır. MUŞEN ideogramı ritüellerde ve fal metinlerinde ele geçmektedir.

¹¹² Ertem 1965, s. 96

¹¹³ Collins 1989, s. 96

¹¹⁴ Ertem 1965, s. 97

¹¹⁵ Collins 1989, s. 246

¹¹⁶ Ertem 1965, s. 124

¹¹⁷ a.g.e., 1965, s. 171

Ritüellerde özellikle kurban olarak sunulma ve yakma sahnelerinde yer alır. Kurban olarak Fırtına Tanrısına sunulmaktadır. Bir başka ritüel metninde de kemiklerinin yakılıp nehre atılmasından söz eder. Fal metinlerinde ise ^{LU} IGI. MUŞEN kuş bakıcısı ve ^{LU} MUŞEN.DÙ kuş yetiştiricisi, kuşların gelişini gidişini çeşitli hareketlere bakarak gelecek hakkında yorumlarda bulunmaktadır. Öncelikle falda rol oynayacak kuşlar tespit edilirdi, daha sonra da bu kuşların hareketleri izlenerek gelecek hakkında yorumlarda bulunulurdu¹¹⁸.

Kartalın Hititçesi A'MUŞEN olarak geçmektedir¹¹⁹. Anadolu'da yapılan kazılarda ele geçen kabartma ve mühürler üzerinde çift başlı kartal ve çift kartalların ağırlıkta olduğunu görmekteyiz. Kültepe mühründe, Yeniköy Kabartmasında, Tarsus'tan bir mühründe diğer hayvanlarla birlikte tasvir edilmiştir. Kartal motifinin Anadolu'ya Mezopotamya'dan girdiği düşünülmektedir. Dikkati çeken önemli bir nokta ise arkeolojik eserlerde kartalın ya da ona benzer bir kuşun yanında hayvan olarak sürekli tavşan yer almaktadır¹²⁰.

Keklik kuşu kelimesinin Hititçesi Kakkapa olup çil tavuk şeklinde de tercüme edilmiştir. Keklik eti pişirilen bir hayvan olmasının yanı sıra bir av hayvanı da olmalıdır. Anadolu'nun hemen her yerinde bol miktarda yaşayan bugün bile evlerde bir avcı hayvanı olarak kafeslerde beslenen ve dağlık, kayalık, taşlık yerlerde iyi yürüyebilen eti lezzetli bir kuştur¹²¹.

Şahinin Hititçe ideogramı SAG.KAKA.Amuşen kallikalli olarak geçmektedir. SAG.KAKA.Amuşen avcı bir kuştur ve kuş yavrusu avlar¹²². Dini bir metinde koyun ve erkek keçi kurban olarak sunulduktan ve kesildikten sonra bu kuş canlı olarak onların üzerinde döner. Buradan da ölmüş hayvanlar üzerinde dönen bir kuş olduğu anlaşılmaktadır¹²³.

¹¹⁸ Ertem 1965, s. 172

¹¹⁹ a.g.e., 1965, s. 172

¹²⁰ Collins 1989, s. 121

¹²¹ Ertem 1965, s. 190–191

¹²² Collins 1989, s. 180

¹²³ Ertem 1965, s. 195

5. ANADOLU'DA BAŞLANGICINDAN II. BİN YILIN SONUNA KADAR AV TASVİRLERİ

5.1. Anadolu'da Neolitik Dönemde Av Sahnesi Betimlemeleri

Neolitik Dönemde Anadolu'da en erken duvar resimlerine Çatalhöyük'te rastlamaktayız. Bu duvar resimleri 10.–11. ve 7.–5. tabakalarda ele geçmektedir. Bulunan duvar resmi örneklerinin en erkeni 10. tabakada, en geçi ise 11. tabakada bulunmuştur. En gelişmiş ve en güzel örnekleri ise 7. ve 5. tabakalarda bulunmuştur¹²⁴.

Çatalhöyük duvar resimlerinde konu çeşitliği bakımından oldukça zengindir. Duvar resimleri altı grupta incelenebilir:

1-) Üzerinde herhangi bir motif bulunmayan, tek renge boyanmış panolar. Genellikle kırmızı, turuncu, pembemsi, kırmızı veya kahverengimsi kırmızı tonlar kullanılmış, siyah panolar ise yalnızca tapınak VII. 21' de görülmüştür.

2-) Basit veya karmaşık, çizgisel veya dairesel geometrik desenlerin tekrarından oluşan tek veya çok renkli panolar.

3-) İçi dolu daireler, dört yapraklı motifler, mazgal deseni, stilize çiçek veya yıldız gibi simgeler içeren panolar.

4-) Hem tek başına hem de natüralist veya geometrik panoları çerçeveleyen gruplar halinde görülen insan eli desenleri.

5-) Natüralist duvar resimleri: hem tek başlarına hem de geyik avı, insanlarla betimlenmiş boğalar, gömü ritüelleri gibi karmaşık sahnelerde görülebilen tanrıçalar, insan figürleri, boğalar, kuşlar, akbabalar, leoparlar, geyikler.

6-) Peyzaj ve mimari betimler: kent ve yanardağ veya ölü evleri, olmak üzere gruplandırılmaktadır¹²⁵.

Bu duvar resimleri tapınaklarının duvarlarına ve evlerin duvarlarına yapılmıştır. Bu resimler Paleolitik Dönem insanın mağara duvarlarına yaptığı resimlerin gelenek olarak devamıdır. Geç döneme doğru duvar resimlerinde av sahnelerinin yerini kuş motifleri ve geometrik şekiller almaktadır¹²⁶.

¹²⁴ Mellaart 1962, s. 101

¹²⁵ a.g.e., 1962, s. 102

¹²⁶ a.g.e., 1962, s. 103

Anadolu’da Neolitik Dönem duvar resimlerinde av sahnesi betimleri Çatalhöyük ve Köşkhöyük’ te görülmektedir.

5.1.1. Duvar Resimleri

Çatalhöyük III. tabakada Av tapınağının doğu duvarında, bugüne kadar Çatalhöyük’ te bulunan en iyi duvar resimlerinin yer aldığı büyük bir tapınak kalıntılarına rastlanmıştır. Tapınağın doğu duvarında işlenen geyik avı sahnesi sebebiyle av tapınağı olarak adlandırılmıştır. Av tapınağının ön odasının duvarlarına büyük bir geyik avı sahnesi resmedilmiştir (Lev. I/1). Av tapınağının ön odası, yapının maruz kaldığı yangının ardından tekrar inşa edilmiştir. Ön odanın güney duvarına yalnızca kırmızı boya kullanarak yapılan büyük bir geyik avı sahnesi resmedilmiştir¹²⁷.

Tapınağın doğu duvarı 3,4 m uzunluğa ve 66m yüksekliğe sahip büyük bir pano ile süslenmiştir. Bu pano kuzeydoğu köşeden ahşap dikmeye dek uzanır. Panoda geyik avı ile ilişkili dans sahneleri ve orijinal sayısının bilinmediği insan figürlerinden tam parçalar halinde günümüze ulaşan en az 24 figür görülmektedir¹²⁸.

Doğu duvarı ok- yay ve değneklerle donanmış, leopar postundan giysiler ve başlıklar giymiş dans eden avcılardan ve birkaç geyikten oluşan uzun bir sahneyle kaplıdır. Resmin yalnızca sol kesimi in situ olarak bulunabilmiş, diğer parçaları ise içine kaymış oldukları Hellenistik döneme ait bir defineci çukurunda ele geçmiştir. Dans edenlerin arasında hareketli çıplak akrobatlar, davul çalan bir adam ve büyük olasılıkla başsız olan, yarı beyaz yarı kırmızı boyanmış birkaç tuhaf figür görülmektedir. Tapınağın kuzey duvarında da büyük boğanın ardında elinde bir topuz olan benzeri bir figür görülmektedir. Tapınağın tabanının altında yalnızca kadın gömüleri bulunmuş ve genelde evin erkeğine ait olan platformun altında herhangi bir gömüye rastlanmamıştır.

Eser M.Ö.5800 veya biraz daha geç bir döneme tarihlenmektedir ve bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ nde sergilenmektedir¹²⁹.

¹²⁷ Hodder 2007, s. 464

¹²⁸ Mellaart 1962, s. 105

¹²⁹ Hodder 2007, s. 466

Tapınak A' nın kuzey duvarının batı ucunda yer alan sahne, batı duvarından daha küçük boyutlu av sahnesi işlenmiştir (Lev. I/2). Batı duvarındakinden farklı olarak boğa avı sahnesi işlenmiştir. Boğanın alt pano üzerinde resmedilmiş olan bacakları günümüze ulaşamamıştır. Boğayı hayvan postu giymiş ve ok-yay kuşanmış birkaç koşan erkek figürü çevreler. Bu figürler hem kısmen korunmuştur hem de çoğunun kendi renkleri solmuş ve üzerlerinde diğer boya katmanlarının izleri kalmıştır. Biri boğanın iki kıvrık boynuzu arasında, diğeryse onun ardında bulunan iki figür yarı kırmızı yarı beyazdır. Kuzey duvarının batı ucunda yer alan sahnede, batı duvardaki büyük boğadan daha küçük bir hayvana yönelmiş bir grup avcı görülür. Avcılardan biri başsızdır ve leopar postu giymiştir. Hayvanın gerisinde ve arka bacakları arasında iki avcı figürüne ait parçalar bulunur ve bir ağ veya kapıyı temsil ediyor olabilecek kırmızı çizgiler görülmektedir¹³⁰.

Neolitik Dönemde Köşkhöyük'e gelen yerleşimcilerin, kayalığın kuzey yamacını en az üç farklı seviyede düzelterek, ilk konutlarını bu düzlükte yaptıkları belirlenmiştir. Evlerde bazı mekânlar zaman içinde değişikliğe uğramıştır. Kimi odalar ara duvarlarla daha küçük bölümlere ayrılmış, bazen de tersi işlemler yapılarak odalar birleştirilmiştir.

Gereksinime göre evlere yeni odaların eklenmesi de söz konusudur. Bu durumda kapı yerleri de değişmiştir. Bu güne kadar açığa çıkarılan duvarlar farklı yüksekliklerde korunmuştur. Ele geçen en yüksek duvar 1,50 m' dir. Bunun üstünde duvarın ne kadar devam ettiğini söylemek ise güçtür¹³¹.

III. tabakaya ait bir konutta rastlanan duvar resmi, şimdilik Köşkhöyük'te ele geçen tek örnek olsa da yerleşimin bazı evlerinde de bu tip bezemelerin varlığını göstermesi bakımından önemlidir. Duvar resmi höyüğün doğu yamacına yakın bir yerdeki çok odalı yapılardan birinde, ortadaki büyük odanın batı duvarına yapılmıştır, 130 x 90 cm' lik bir alanı kaplamaktadır.

Doğrudan çamur sıva üzerine yapılmış resmin konusu uzun boynuzlu bir hayvanın çevresinde avlanan, dans eden farklı pozlarda 20 figürdür. Kırmızı, sarı, beyaz, siyah renkler kullanılmıştır. Hayvanın tamamı kırmızı olmakla birlikte boynuz ve burnunun ucunda kısmen

¹³⁰ Cutting 2007, s. 468

¹³¹ Öztan 2007, s. 223–236

sarı boya bulunmaktadır. Burnu ve ağzı doğal bir biçimde işlenmiş, açık ağzından dışarı çıkan dili özellikle belirtilmiştir¹³².

Kolları yukarıda bir kolu yukarı kalkık diğeri aşağıda veya iki kolu da aşağıda betimlenmiş insan figürleri ise kırmızı, sarı ve beyaz renktedir. Koşan yürüyen ve duran insanların bir kısmında kırmızı ve sarı renkler birlikte kullanılmıştır. Bazı figürlerin belden altını kapatan, dize kadar uzanan ve gövdenin yanında üçgen oluşturan giysileri bulunmaktadır (Lev. II/1). Bazı figürler ellerinde yay tutmaktadırlar. Bu özellikleri ile Çatal Höyük örneklerine benzemektedirler¹³³.

5.2. Anadolu’da Kalkolitik Dönemde Av Sahnesi Betimlemeleri

Kalkolitik Dönemde av sahnesi betimlemeleri sınırlı örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde tasvirler, kapların boyun ya da omuz kısmına kabartma olarak yapılmaktadır. Kabartmalar dönem özelliği olarak kabın yüzeyine, kap fırınlanmadan önce applike olarak yapıştırılmıştır.

Kalkolitik Dönemde av sahnesi betimi örnekleri az olmasına rağmen konu çeşitliği artmıştır. Neolitik Dönemde, tapınakların duvarlarına yapılan süreklilikli av betimlemelerinin yerini bireyselliğe bırakmıştır. Kalkolitik Dönemde av sahnelerinde işlenen konular; yılanın balığı yakalaması, sürü yetiştiriciliği ve eşek avıdır.

5.2.1. Pişmiş Toprak Eserlerde Görülen Av Tasvirleri

Arkeolojik kazılar sonucunda üç adet av sahnesi tasvirli örnek elimize geçmiştir. Bu örneklerin ikisi Köşkhöyük’te diğeri ise Tepecik- Çiftlik’ te pişmiş toprak eserler de görülmüştür.

Köşkhöyük Neolitik insanları tarafından üretilen eşyaların büyük kısmını çanak çömlek oluşturmaktadır. Tamamı elde şekillendirilmiştir. Kulp ender olarak bulunur. Çoğunluğu tek renkli olan kapların bir kısmında kabartma, boya çizgi bezek görülür. Kabartmalarda yalnızca insanların değil hayvanların da yaşam biçimleri ve avlanmaları

¹³² Öztan 2007, s. 223–236

¹³³ a.g.e., 2007, s. 469

anlatılır. Köşkhöyük II. ve III. tabakasında, kabın omuz kısmına ait üzerinde eşek avı betimlemesinin bulunduğu kap parçası ele geçmiştir (Lev. III/1). Kabartma olarak yapılan betimlemede, aralarında bir sıpanın yer aldığı iki yaban eşeğin ok ve yay kullanılarak avcı tarafından avlanması anlatılmıştır. Eser Geç Neolitik-Erken Kalkolitik Döneme tarihlenmektedir. Neolitik Dönemden Kalkolitik Döneme geçişi göstermesi bakımından önemlidir. Eser bugün Niğde Müzesinde sergilenmektedir¹³⁴.

Neolitik Dönemden Kalkolitik Döneme geçiş özeliği gösteren bir örnek yine Köşkhöyük'te II. ve III. tabakada¹³⁵ bulunmuştur (Lev. III/2). Eser iki küçük parça şeklinde ele geçmiştir, konusu net olarak anlaşılamayan eserin ele geçen kısımlarında balığı yakalayan yılan tasvir edilmiştir¹³⁶.

Tepecik-Çiftlik'in III. tabakası, İlk Kalkolitik Dönem kültür özelliklerini göstermektedir. III. tabakanın özellikle son evrelerinde bulunmuş olan kabartma bezemeli çanak çömleğin yakın benzerleri Köşk Höyük'te bilinmektedir. Daha çok kırmızı astarlı, omurgalı büyük boy çömleklerin omurga ve boyun kısımlarına yakın bölümlerine yapılmış olan kabartma bezemelerde hayvan ve insan figürleri betimlenmiştir. Tek figürler yanında arka arkaya dizili büyük baş hayvanlar, sürü yetiştiriciliği, avcılık ve bir konunun anlatıldığı sahneler işlenmiştir¹³⁷. Bu çanak çömleğin benzerleri Köşk Höyük'ün çağdaş tabakalarından bilinmektedir. Her iki yerleşmede de bulunmuş olan dar ağızlı çömlekler arasında benzerlik vardır. Tepecik-Çiftlik'in III. tabakası son evrelerinde bulunmuş olan ve elinde bir yay tutarak koşan beli kuşaklı bir insan figürünün benzerleri Köşk Höyük kabartmalı çanak çömleğinde ve Çatalhöyük-Doğunun bazı duvar resimlerinde bulunmuştur¹³⁸ (Lev. IV/1).

5.3.1. Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağında Av Sahnesi Betimlemeleri

Asur Ticaret Kolonileri döneminde av sahneli örnekleri pişmiş toprak eserler, taş eserler ve fildişi eserler üzerinde görmekteyiz. Av hayvanları tasvirleri betimlendikleri eserlerin yapıldığı maddelere göre mühürler üzerinde betimlenen, pişmiş toprak eserler üzerinde betimlenen, fildişi eserler üzerinde betimlenen, taş eserler üzerine betimlenen av

¹³⁴ Öztan 2007, s. 223–236

¹³⁵ a.g.e., 2007, s. 223-236

¹³⁶ Öztan 2007, s. 472

¹³⁷ Bıçakçı 2007, s. 237–253

¹³⁸ a.g.e., 2007, s. 237-253

sahneleri olmak üzere dört ana gruba ayrılmaktadır. Birinci grup olan mühürler üzerinde tasvir edilen av sahnelerini; silindir ve damga mühürler oluşturmaktadır. İkinci grubu oluşturan pişmiş toprak eserler üzerinde tasvir edilen av sahnesi tasvirlerini Acemhöyük banyo kabı oluşturmaktadır. Üçüncü grubu oluşturan av sahnesi tasvirlerini fildişinden yapılan kutular oluşturmaktadır. Dördüncü ve son grubu oluşturan taş eserler üzerine tasvir edilen av sahnesi betimlemelerini ise gözlü taş balta oluşturmaktadır.

Asur Ticaret Kolonileri Döneminde av sahneleri tasviri gerek işlendikleri yüzey, gerekse işledikleri konu bakımından çeşitlenmiştir. İşlenen konular bakımından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. İşlenen konular arasında, aslan avı, geyik avı, antilop avı, kuş avı, sığır avı, ceylan avı bulunmaktadır. Merkezde bulunan av sahnelerinin kenarlarına doldurucu öge olarak çeşitli hayvanlar (kuş, maymun, kaplumbağa, karışık yaratıklar) motifler (yıldız, güneş kursu, geometrik şekiller) betimlenmiştir. Bunların yanı sıra av, savaş ve koruyucu tanrılarda betimlenmiştir. Av sahneleri çok çeşitli ve kalabalık olarak işlenmiştir. Özellikle mühürler üzerinde birkaç tane konu işlenmiştir. Ana tema olarak işlenen konuları; aslan avı, avcının aslan avı, mitolojik kahramanların aslan avı, çeşitli hayvanlar arasında aslan avı, tanrı huzurunda aslan avı, doğada avlanan aslan avı, ceylan avı, geyik avı, sığır avı, antilop avı olarak gruplandırabiliriz.

5.3.1. Mühürler Üzerinde Görülen Av tasvirleri

Bu grubu; pişmiş toprak eserler üzerine yapılan av konulu tasvirler oluşturmaktadır. Bu grup içinde silindir ve damga mühürler üzerinde tasvir edilen av tasvirleri yer almaktadır. Asur Ticaret Kolonileri Döneminde av sahneleri tasvirlerine pişmiş toprak eserlerde rastlamaktayız. Örneklerin fazlalığı konu çeşitlerinin artmasını sağlamıştır. Mühürler üzerinde çok çeşitli av sahneleri betimlenmiştir.

5.3.1.1. Aslan avı

Aslan avı sahneleri Asur Ticaret Kolonileri Döneminde oldukça sevilen bir betimlemedir¹³⁹. Aslan avı betimlemeleri en fazla pişmiş toprak eserler, özellikle mühür ve tablet zarfların üzerine betimlenmiştir. Aslan avı tasvirlerinin çokluğu konu çeşitliğini artırmıştır¹⁴⁰. İşlenen konuları; avcının aslan avı, mitolojik yaratıkların aslan avı, çeşitli

¹³⁹ Özgüç 1968, s. 9

¹⁴⁰ Özgüç 1965, s. 30

hayvanlar arasında aslan avı, doğada avlanan aslanın avlanması, tanrı huzurunda aslan avı olarak beş gruba ayırabilmekteyiz.

Avcılar tarafından avlanan aslan avı tasviri sevilerek işlenmiştir. Avcılar kısa etekli ve şapkalı olarak betimlenmiştir¹⁴¹. Avcıları aslan avlama yöntemleri bakımından, ayakta duran ve sol dizlerinin üzerine çömelerek avlanma olarak iki gruba ayırmaktayız. Ayakta duran avcılar; (Lev. VI/1,A, Lev. IX/1,A, Lev. XIV/2, Lev. XV/1 Lev. XV/4, Lev. XVI/1, Lev. XVI/4, Lev. XVII/1, Lev. XVII/2, Lev. XVIII/1)' da betimlenmiştir. Bu betimlemelerde avcılar ayakta durmakta ve elleriyle tutukları mızraklarını aslana doğru saplamakta ya da saplamak üzereyken betimlenmiştir¹⁴². Sol dizlerinin üstüne çömelerek betimlenen örneklerini (Lev. V/1,A, Lev. V/2 Lev. V/2,A, Lev. VII/1,A, Lev. XIII/2,A, Lev. IX/2,A, Lev. XV/1,A, Lev. XII/1,A, Lev. XVIII/2,A) görmekteyiz.

5.3.1.1.1. Mitolojik Kahramanların Aslan Avı

Bu grupta olan tasvir örneklerini mitolojik yaratıkların aslan avını tasvir etmektedir. Şimdiye kadar kazılarda elimizde üzerinde mitolojik yaratıkların aslan avını tasvir eden iki örnek bulunmuştur. Örneğin birisi Kaniş-Karum' da diğeri ise Karahöyük' te bulunmuştur. Kaniş-Karum örneğinde; boğa-adam'ın aslan avı betimlenmiştir (Lev. XVI/3). Boğa-adam baş aşağı durmakta ve elindeki mızrağını aslanın kafasına sağlamak üzereyken tasvir edilmiştir¹⁴³. Diğer örneğimiz ise; Karahöyük' te L çukurunda I. Katta 7 No' lu odada bulunan damga mühürdür (Lev. XIII/2). Kartal gagalı, tavşan kulaklı, insan vücutlu, ayakları kartal pençeli mitolojik yaratık tasvir edilmiştir. Sağ eliyle ince vücutlu hayvanı yakalamış, sol eliyle tuttuğu ucu eğri kılıcı yukarı kaldırmış hayvana saplamak üzereyken betimlenmiştir¹⁴⁴.

5.3.1.1.2. Çeşitli Hayvanlar Arasında Aslan Avı

Çeşitli hayvanlar arasında aslan avı; bu sahneler avlanmanın doğal ortamda olduğunu anlatmak için, çeşitli hayvanlar betimlenmiştir. Bunlar arasında en çok karşımıza çıkanları;

¹⁴¹ Özgüç 2006, s. 48

¹⁴² Özgüç 1965, s. 37

¹⁴³ Özgüç 1968, s. 7

¹⁴⁴ Alp 1972, s. 110

maymun, ceylan, kaplumbağa, kuşlar ve çeşitli yaratıklardır¹⁴⁵ (Lev. XVI/4, Lev. XVII/2, Lev. XVIII/1).

Aslan avı sahnelerinde tanrılarda betimlenmiştir. Tanrılar av sahnelerini izlemekte olarak betimlenmiştir. Betimlenen tanrılar arasında hava¹⁴⁶ ve av tanrıları¹⁴⁷ bulunmaktadır (Lev.V/2,A, Lev. XV/1, Lev. XV/4, Lev. XVI/1) hava tanrısı; sırtı konili boğanın üzerine ayaklarını basmış ve aslan avlayan avcıyı izlemektedir (Lev. XV/1). Av tanrısının da bulunduğu ve av sahnesinin betimlendiği iki örnekte karşımıza çıkmaktadır (Lev. XV/4, Lev. XVI/1). Bir betimlemesinde sol elinde eğri silah tutmakta ve sağ elinde kartal bulunmaktadır (Lev. XV/4, Lev. XVI/2). Diğer betimlemesinde ise, sol elinde kadeh, sağ omzumda eğri silah tutar şekilde betimlenmiştir (Lev. XVI/1).

5.3.1.1.3. Doğada Avlanan Aslanın Avlanması

Doğa avlanan aslanın avlanması sahnelerinde, aslan doğada avlanırken avcının da avlanan aslanı avlaması anlatılmıştır¹⁴⁸. Bu tasvirlerde konu olarak aslan, başı geriye dönük ceylana saldırırken, avcının da aslanı mızrakla avlaması anlatılmıştır (Lev. VIII/1,A, Lev. VI/1,A, Lev. VII/1,A, Lev. VIII/2,A, Lev. IX/2,A, Lev. XI/2,A, Lev. XII/1,A). Bazı örneklerde farklılıklar görülmektedir. İki aslan betimlenmiştir. Aslanların biri sığır avlamakta, ikinci aslan da başı geriye dönük şekilde kaçan ceylana saldırmakta avcı ise bu aslanı avlamaktadır (Lev. V/2,A). Üç tane aslanın ayrı ayrı üç ceylanı avlanmaktadır. Avcıda bu aslanlardan en önde olanı mızrakla avlaması anlatılmıştır (Lev. VI/1,A). Aslanlar genelde mızrakla avlanmaktadır¹⁴⁹. Fakat bir örnekte avcı aslanı bıçakla avlamaktadır. Bu örnek de aslan ceylanı avlamış ağzında taşımaktadır. Bu aslanı bıçağıyla öldürmek üzerine olan kısa etekli avcı betimlenmiştir. Genelde aslanlar ceylanları sırtından pençelerken betimlenmiştir. Elimize geçen bir örnekte, aslan ceylanın yüzünü ısırarak, yere yatırmış öldürmek üzeredir¹⁵⁰. Avcı bu aslanın sağrısına mızrağını saplamıştır (Lev. IX/2,A). Karahöyük’ te elimize geçen diğer bir örnekte ise karşılıklı duran iki tane aslanın avı ağızlarında görünmektedir (Lev. XIII/2).

¹⁴⁵ Özgüç 1965, s. 9

¹⁴⁶ Özgüç 1968, s. 21

¹⁴⁷ a.g.e., 1968, s. 24

¹⁴⁸ Özgüç 2001 s. 20

¹⁴⁹ Özgüç 1965, s. 9

¹⁵⁰ a.g.e., 1965, s. 10

Aslan avı sahnelerinde aslanla boğuşan kahramanlarda yer almaktadır (Lev. VIII/2,A). Başını geriye doğru çevirip kaçan ceylanı kovalayan aslan ve ceylanı yüzünden yakalayan diğer aslanı mızraklayan avcı betimlenmiş ve köşede aslanla boğuşan, mücadele eden kahramanla beraber betimlenmiştir¹⁵¹.

Elimizdeki örnekler ışığında avcılar aslan avlarında, mızrak ve bıçak olmak üzere iki tür av silahı kullanmışlardır (Lev. X/1,A, Lev. VIII/2,A, Lev. VI/1,A, Lev. IX/2,A). Aslan avlamada en çok mızrak kullanmaktadırlar (Lev. X/1,A, Lev. VIII/2,A, Lev. VI/1,A, Lev. IX/2,A, Lev. XV/2). Mızrakları avlanırken aslanın vücudunun farklı bölümlerine saplamaktadırlar¹⁵². Aslanın ayağının mızraklanması (Lev. X/1,A, Lev. VIII/2,A), aslanın ensesine mızrak saplaması (Lev. VI/1,A,), aslanın sağrısına mızrak saplanması (Lev. IX/2,A)'de görülmektedir. Sadece bir örnekte avcı bıçak kullanmıştır. Bu avcının mızrak yerine bıçak kullanması avcının kahramanlığını vurgulamak için olmalıdır¹⁵³.

5.3.1.1. Ceylan Avı

Asur Ticaret Kolonileri Döneminde ceylan avı tasvirleri oldukça sevilmiştir. Elimizdeki örnekler ışığında sadece ceylan avını aslanların yaptığı örnekler bulunmaktadır¹⁵⁴ (Lev. V/2,A, Lev. VI/1,A, Lev. VII/ 1,A, Lev. VII/2,A, Lev. VIII/1,A, Lev. VIII/2,A, Lev. IX/2,A, Lev. X/1,A, Lev. X/2,A, Lev. XI/1,A, Lev. XII/1,A, Lev. XV/2, Lev.XVIII/2,A). Bu sahneler farklı şekilde betimlenmiştir. Genelde ceylanlar başlarını geriye doğru çevirip kaçmaktadırlar (Lev. VI/1,A, Lev.VIII/2,A, Lev. IX/2,A, Lev. X/2,A, Lev. XI/1,A, Lev. VIII/2,A, Lev. VII/2,A, Lev. XII/1,A, Lev. XII/2,A).iki örnekte ceylanın avlamak üzere olduğu aslan betimlenmiştir (Lev. VIII/1,A, Lev. X/1,A). Bu iki örnekte aslan kovaladığı ceylanın sırtına pençe atmaktadır.

Elimizde bazı örneklerde iki aslan, iki ceylana saldırmaktadır (Lev. XVI/4). Bu örneklerde bulunan iki aslan farklı ceylanlara saldırmaktadır. Bu betimlerin kenarında aslanların saldırısından kaçan ceylanlar betimlenmiştir¹⁵⁵. Doldurucu öge olarak çeşitli hayvanlar betimlenmiştir.

¹⁵¹ Özgüç, 1965, s. 30

¹⁵² Özgüç 1968, s. 22

¹⁵³ Özgüç 2005, s. 492–495

¹⁵⁴ Özgüç 1965, s. 32

¹⁵⁵ a.g.e., 1965, s. 12

5.3.1.2. Geyik Avı

Geyik avı Asur Ticaret Kolonileri Döneminde az işlenen konular arasındadır. Geyik avının işlendiği sadece iki örnek elimize geçmiştir (Lev. IX/ 1,A, Lev. XIV/1,A). İlk örneğimizde geyiği avcı avlamaktadır (Lev. IX/ 1,A).avcı iki eliyle tuttuğu mızrağı, sağ ve solundaki ve başlarını geriye çevirmiş iki geyiğe saplamaktadır¹⁵⁶. Diğer örnekte ise; birbirini bıçaklayan iki kahramanın bulunduğu merkezin solunda aslanın geyiğe saldırması betimlenmiştir (Lev. XIV/1,A).

5.3.1.3. Sığır Avı

Sığır avı betimlemesi sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır (Lev. XIV/1,A). Kaniş-Karum'da bulunmuştur. Bu örnekte çoklu av sahnesi görülmektedir. Aslanın ceylan avı, avcının bu aslanı avlaması ve köşede aslanın sığıra saldırması anlatılmıştır¹⁵⁷.

5.3.1.4. Antilop Avı

Sadece bir örnekte betimlenmiştir (Lev. XV/3). Boğa-adam antilobun boynuzlarına mızrağını dokundurmakadır. Bu olayı tanrılar izlemektedir¹⁵⁸.

5.3.2. Pişmiş Toprak Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri

Asur ticaret kolonileri döneminde Kuş avının tasvir edildiği tek örnek Acemhöyük sarayında bulunan pişmiş toprak banyo kabıdır¹⁵⁹. Banyo kabının içi ve dışı yeşilimsi krem ve kahve renkli astarlıdır. Kaptı dört yüz bulunmaktadır. Banyo kabının geniş yüzünü oluşturan A yüzde, betimlemeler farklı kalınlıkta dört yatay bölüme yapılmıştır. Üst bölümde, avcının havada uçan kuşu mızraklaması anlatılmıştır. Mızrak kuşun vücudundan geçmiştir¹⁶⁰(Lev. XIX/1).

¹⁵⁶ Özgüç, 1965, s. 18

¹⁵⁷ Özgüç, 1968, s. 15

¹⁵⁸ Özgüç 1965, s. 18

¹⁵⁹ Özgüç 1979, s. 281–304

¹⁶⁰ a.g.e., 1979, s. 281–304

5.3.3. Fildişi Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri

Kaniş-Karum III. katta yanmış binanın tabanında fildişi kutu bulunmuştur¹⁶¹. Eser yekpare fildişinden oyularak yapılmıştır. Kutu üzeri dış çerçeve altın, bölme bandı demir çivilerle, minik lapislazuli kurslarla bezenmiştir. Eser üzerinde sekiz pano bulunmaktadır. Av sahnesi betimlemesi C yüzde bulunmaktadır. C yüzü yatay bir bantla alt ve üst olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kısmen korunmuş üst bölümde bir aslan sürünün avlanması tasvir edilmiştir. Yürüyen dişi aslan alayının altında dört erkek aslan ve ağızlarında avları ile yürümektedirler. Önlerindeki beşinci aslan antiloba saldırırken tasvir edilmiştir¹⁶². Alt bölümde ise; aslanın bir hayvana saldırmakta, iki aslan avlarını taşımaktadır. Sağ kenarda karşılıklı iki aslan durmakta ve yalnız başı görünen diğer aslan sığıra saldırmaktadır¹⁶³. Boşluklarda ise; sırt üstü düşmüş ve kalkmaya çalışan hayvanlar görülmektedir¹⁶⁴ (Lev. XX/1,A).

5.3.4. Taş Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri

Taş eserler üzerine betimlenen av sahnesi tasviri örneği sadece Kaniş-Karum'un II. katında Adad-Sululi'nin komşusu Asurlu tüccarın evinin atölyesinde bulunmuştur(Lev. XXI/1). Avcı elinde gözlü taş balta, bir elinde üçgen uçlu mızrağını tutmakta ve hayvana saplamaktadır¹⁶⁵.

5.4. Hitit Döneminde Av Sahnesi Betimlemeleri

Hitit Döneminde av sahnesi betimlemelerinde Asur Ticaret Kolonileri Dönemindeki konuların benzerleri işlenmiştir. Konu olarak tek farklılık Hitit Döneminde domuz avı sahnesi¹⁶⁶ olmuştur. Avcılar Dönem özelliği olarak kısa yırtmaçlı etek ve yukarı kalkık burunlu ayakkabı giymektedirler. Av sahneleri çok kalabalıktır ve bir eser üzerinde birbirinden farklı av sahneleri görülmektedir. Av hayvanlarının tüylerini göstermek için çizgiler çekilmiştir. Asur döneminde görülen yıldız, geometrik şekiller görülmemektedir. Hitit Döneminde av sahnesi betimlemeleri, damga mühür üzerinde, pişmiş toprak eserler üzerinde, taş eserler üzerinde ve metal eserler üzerinde görmekteyiz.

¹⁶¹ Özgüç 1976, s. 547-552

¹⁶² Özgüç 1979, s. 281-304

¹⁶³ Özgüç 2005, s. 498-499

¹⁶⁴ Özgüç 1976, s. 547-552

¹⁶⁵ Özgüç 1986, s. 44

¹⁶⁶ Baltacıoğlu 1996, s. 13

5.4.1. Damga Mühür Üzerinde Görülen Av Tasviri

Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen, Boğazköy’ de bulunmuş olan damga mühür baskısı, tam olarak ele geçmemiştir. Mührün yüzeyi oldukça zedelenmiştir. 3 sıra iç içe çemberle çevrilmiştir. Merkezdeki kısımda kuş-adam bulunmaktadır, gagasıyla kulakları olan, sanki koyuna benzeyen bir hayvanla karşılıklı olarak durmaktadırlar. Doldurucu motif olarak üçgen şekli kullanılmıştır. Merkezi çevreleyen çember saç örgüsü şekliyle çerçevelemiştir. Mührün 2. tasvir alanında ise sürü avı olduğu düşünülen bir sahne bulunmaktadır. Geyik, sığır gibi büyükbaş hayvanlar yürür vaziyettedir, arkalarından avcı yayını gerip oklarını fırlatmaktadır. Avcının sadece ayakları ve yayı görülmektedir(Lev. XXII/1). Elinde kuş tutan bir tanrı görülmektedir¹⁶⁷.

5.4.2. Pişmiş Toprak Eserler Üzerinde Görülen Av tasvirleri

Hitit Dönemine tarihlenen ve bol kırıklı olarak bulunan vazo parçasının üzerinde geyik avı sahnesi betimlemesi bulunmaktadır.

Alacahöyük yakınlarındaki Selimli’ de bulunan ve Selimli Vazosu olarak adlandıran vazo üzerinde geyik avı sahnesini betimleyen dört adet seramik parçası şeklinde ele geçmiştir(Lev. XXII/2). Parçalar Hitit İmparatorluk dönemine uzanmaktadır. Buluntular bütün bir kap şeklinde olmayıp parçalar halindedir. Kabartmalar genellikle; kült aktiviteler, törenler, hayvanlar ve avlanma sahnelerini göstermektedir. Geyiğin vücut kıllarını ifade edebilmek için üçgen biçiminde figürler kullanılmıştır¹⁶⁸.

5.4.3. Orthostatlar Üzerinde Görülen Av Tasvirleri

Taş eserler üzerinde görülen av tasvirine sadece Alacahöyük Sfeksli Kapı orthostatlarında görmekteyiz¹⁶⁹. Yatay bir kabartma çizgi ile ikiye ayrılmış bloğun üst bölümünde yaban domuzu avı tasvir edilmiştir. Taşın sağ tarafında sol bacağı üzerine diz çökmüş, yayını germiş bir avcı resmedilmiştir. Yüz ayrıntıları belirtilmiş olan avcının kulağında halka biçimli bir küpe vardır. Ayaklarında uçları yukarı kıvrık ayakkabılar bulunan avcının dizlere kadar uzanan eteği önden yırtmaçlıdır. Üstünde vücuda oturan, olasılıkla kısa

¹⁶⁷ Beran 1967, 30

¹⁶⁸ Schimmel 1974, s. 68

¹⁶⁹ Özgüç 2005, s. 468–470

kollu bir gömlek bulunmaktadır. Sol bileğinde halka biçiminde iki bilezik vardır. İleri uzattığı sol eli ile yayın kirişini germektedir. Sanatçı, avlanan hayvan sol tarafta bulunduğu ve avcı yayı sol eli ile tuttuğu için, seyirciye avcının sırtını göstermiştir¹⁷⁰. Avcının karşısında saldırmaya hazır, ayaklarını germiş, yüzü avcıya dönük bir erkek yaban domuzu bulunmaktadır. Yüz ayrıntıları işlenmiş domuzun normalden daha iri gösterilmiş gözü, kulağının işlenişi, çalgıç denilen iri köpek dişlerinin korkutucu etkisine rağmen, domuzun vahşi görünümünü ve çirkinliğini ortadan kaldırarak, sevimli bir hale gelmesine neden olmuştur. Gövdesinin neredeyse bir aslan kadar ince uzun yapılmış olması da hayvanın bu sevimli görünümünü arttırmıştır. Boyun ve sırt tüyleri belirgindir. Uzun kuyruğu yukarı kalkmış, öne doğru kıvrılarak arka sağ bacağın üzerinde üç bölüme ayrılarak son bulmuştur¹⁷¹(Lev. XXIII/1).

Bloğun alt bölümünde, tahribata rağmen, kalan izlerden üst bölümdeki gibi çömeldiği anlaşılan bir avcı ok ve yayla bu kez geyik avlamaktadır. Önünde, avcıya arkasını dönmüş dişi bir geyik, Hitit Çağı'nda yaygın olarak karşımıza çıkan stilize bir bitkiyi yerken gösterilmiştir. On iki tek uçlu boynuzunun kökü gösterilmiş, hemen arkasında geriye yatmış kulağının içi, tüyleri göstermek amacıyla, dört çizgi ile süslenmiştir. Kaşları köşeli bir yay biçiminde olup, cepheden gösterilen gözleri iridir. Çene kası üç paralel çizgi ile belirtilmiştir. Boynu diğer geyiklere oranla daha kalındır. Çenenin alt kısmındaki bir halkaya bağlanmış ip, hayvanın boynuna paralel olarak ön sağ bacağa doğru uzanmakta, bu kısımda kabartma yüzeyi tahrip olduğundan, ön bacağa bağlanıp bağlanmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak, karnın arka bölümünde yeniden görünerek, arka bacak önünde kaybolmakta ve nereye bağlanmış olduğu saptanamamaktadır. Bununla birlikte, geyiğin avlanmayı kolaylaştırmak, diğer geyikleri çekmek amacıyla avcı tarafından bağlanmış olduğu düşünülmüştür¹⁷²(Lev. XXIII/1,A).

5.4.4. Metal Eserler Üzerinde Görülen Av Tasvirleri

Metal eserler üzerine betimlenen av tasviri hakkında elimizde sadece Kastamonu Kınık'ta bulunan ve Kastamonu Kınık Taprammi Çanağı¹⁷³ olarak adlandıran eserdir. Çanak yarı küre biçimli, yuvarlak ağızlı, basit yükseltilmiş ağız kenarlıdır. Kabın dış yüzü 2mm

¹⁷⁰ Baltacıoğlu 1996, s. 8

¹⁷¹ Özgüç 2005, s. 468–470

¹⁷² Baltacıoğlu 1996, s. 15

¹⁷³ Emre 2005, s. 486–492

kalınlığında kabartma şeritlerle birbirinden ayrılan üç figürlü frize bölünmüştür. Kabın dibindeki 3,8 cm çapındaki yuvarlak alan 15 yapraklı bir rozetle bezeli. 2,4 cm. genişliğindeki ilk frizde hayat ağacının iki yanında üçerli gruplar halinde, yukarı kalkık, kıvrık kuyruklarıyla grifonlar yer alır. 2,7 cm. genişliğindeki orta bantta, beş dallı bir ağaç, karşılıklı iki avcı ve aslanlarla boğaların mücadelesi görülmekte.

Avcılar, takke biçimi başlıklı, kısa kollu, kısa etekli giysili, sivri uçları yukarı kıvrık ayakkabılı olup, bellerinde hilal başlı, ucu kıvrık hançer taşırlar¹⁷⁴. Ağacın önündeki avcı sağ kolunu yukarıya kaldırmış; sol elinde tuttuğu mızrağını önündeki domuza saplar. Diğer avcı iki eliyle kavradığı mızrağını önündeki geyiğe saplar. Ortada, boynuzlarını alçaltmış bir boğa, solda saldırmaya hazır kükreyen aslan görülmektedir. Sağdaki aslan da boğaya arkadan saldırmak üzeredir. Bunu izleyen sağdaki sahnede, arka bacakları üzerinde duran boğa boynuzlarını aslanın göğsüne dayamış; aslan dişlerini boğanın ensesine geçirmeye çalışıyor. Son av sahnesinde, avcı silahını hemen önündeki geyiğe doğrultmuş. Avcının arkasında ön ayakları çapraz durumdaki kükreyen iki aslan arka bacakları üzerinde durmaktadır. Ağaç ile avcı arasına yerleştirilmiş tek kulplu kap, avcı ile domuz arasındaki rozet, domuzun üzerindeki çiçek demeti doldurma motif olarak yerleştirilmiş. 3,3 cm yüksekliğindeki son friz, ağzın hemen altında olduğundan en uzun ve tasvir alanı en geniş olanı, motif bakımından da en zengin olan bu frizde konu gene avdır¹⁷⁵ (Lev. XXIV/1,A)

Başlangıçta stilize hayat ağacı önündeki takke biçimi başlıklı, kısa kollu gömlekli, kısa etekli, sivri uçları yukarı kalkık ayakkabılı bir erkek betimlenmiştir. Belinde hilal başlı, ucu kıvrık hançeriyle, bu kişi önündeki evcil geyiğin yularını beline bağlamıştır. Gerdiği yayından ona doğru gelen geyiklere doğru okunu fırlatır durumdadır. Avcının okunu yönelttiği hayvanlar üst üste iki sıra halindedir. Evcil geyiğin önünde duran geyik henüz vurulmamış, onu izleyen geyik okla vurulmuş, kafası geriye dönük ve yıkılmak üzeredir. Diğer geyik, göğsünden vurulmuş, dizleri üzerine yıkılmıştır. Onu izleyen arka plandaki diğer geyik, sırtüstü yatmaktadır. Sonraki geyiğin de sırtına ok saplanmış, kafası geriye dönük şekildedir. Önündeki geyiğin arka bacakları ayırık, kafası arkaya düşmüştür. İlk beş geyiğin üzerinde, sırtüstü geyikler yatmaktadır¹⁷⁶. Geyikler grubunu dağ keçileri izliyor. Hoplayan dağ keçisi, göğsünden vurulmuş, düşmek üzeredir. Ölü dağ keçileri farklı seviyelerde ve farklı

¹⁷⁴ Emre 2005, s. 486–492

¹⁷⁵ Ünal 2005, s. 155

¹⁷⁶ Çınaroğlu 1993, s. 163

pozisyonlarda işlenmiştir. Arkalarında hareket halindeki ve ölü dağ keçileri görülmektedir. Hayvanlar arasında rozetler, özellikle dağ keçilerinin arasında çiçekler doldurma motifi olarak kullanılmıştır.

Kabın dış yüzünde ağız kenarı ile ilk friz arasında Hitit hiyeroglifleriyle yazılmış bir yazıt vardır, Kâtip Taprammi' nin adı okunmuştur¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Çınaroğlu, 1993, s. 165

6. SONUÇ

Anadolu tasvir sanatında av ilk kez Neolitik Dönemde görülmüştür. Bu süreç devamında Kalkolitik Dönemde, Asur Ticaret Kolonileri Çağında ve Hitit Çağı'na kadar devam etmiştir. Görsel buluntular açısından ve kazılarda ortaya çıkan av hayvanlarının kemik kalıntıları aracılığıyla belirli bölgelerde ve uzunca bir zaman diliminde Anadolu'da varlığını göstermiştir. Av günümüzde bazı toplumlarda hala varlığını sürdürmektedir.

Anadolu Tasvir sanatında ilk kez Neolitik Dönemde Çatalhöyük'te ve Köşkhöyük'te duvar resimlerinde görülmüştür. Çatalhöyük'te Av Tapınağı olarak adlandırılan tabakada¹⁷⁸, Köşkhöyük'te ise III. Tabakaya tarihlenen duvar resminde görülmektedir¹⁷⁹. Her iki yerleşim yerinde de av hayvanı olarak geyik tercih edilmiştir. Sadece Çatalhöyük'te geyiğe boğa, akbaba gibi diğer hayvanlar da ilave edilmiştir. Konu seçimi açısından iki yerleşimde de paralellik görülmektedir.

Kalkolitik Dönemde Av Tasvirleri sayıca az olmasına rağmen işlenen konuda çeşitlilik artmıştır. Neolitik dönemde sadece duvar resimlerinde gördüğümüz betimlemelerden farklı olarak pişmiş toprak eserlerde görülmüştür. Örneklerin ikisi Köşkhöyük'e diğeri de Tepecik-Çiftlik'e aittir. Köşkhöyük Neolitik insanları tarafından üretilen eşyaların büyük kısmını çanak çömlek oluşturmaktadır. Tamamı elde şekillendirilmiştir. Kulp ender olarak bulunur. Çoğunluğu tek renkli olan kapların bir kısmında kabartma, boya çizgi bezek görülür. Kabartmalarda yalnızca insanların değil hayvanların da yaşam biçimleri ve avlanmaları anlatılır. Köşkhöyük'te II. ve III. Tabakasında omuz kısmında eşek avı betimlemesinin görüldüğü bir kap ele geçmiştir. Kabartma olarak yapılan betimlemede, aralarında bir sıpanın yer aldığı iki yaban eşeğin ok ve yay kullanılarak avcı tarafından avlanması anlatılmıştır. Kalkolitik Döneme geçiş özelliği gösteren pişmiş toprak parçasında da yılanın balığı avlaması görülmektedir¹⁸⁰.

Tepecik- Çiftlik' in III. tabakası, İlk Kalkolitik Dönem kültür özelliklerini göstermektedir. III. tabakanın özellikle son evrelerinde bulunmuş olan kabartma bezemeli çanak çömleğin yakın benzerleri Köşk Höyük'te bilinmektedir. Tek figürler yanında arka

¹⁷⁸ Mellaart 1962, s. 101

¹⁷⁹ Öztan 2007, s. 223–236

¹⁸⁰ a.g.e., 2007, s. 469

arkaya dizili büyük baş hayvanlar, sürü yetiştiriciliği, avcılık ve bir konunun anlatıldığı sahneler işlenmiştir. Tepecik-Çiftlik'in III. tabakası son evrelerinde bulunmuş olan ve elinde bir yay tutarak koşan beli kuşaklı bir insan figürünün benzerleri Köşk Höyük kabartmalı çanak çömleğinde ve Çatalhöyük-Doğunun bazı duvar resimlerinde bulunmuştur.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda av tasvirinde hem konu ve malzeme çeşitliliği artmıştır. Özellikle silindir mühürlerde ve damga mühürlerde görmekteyiz. Mühürlerin sadece iki tanesi Konya-Karahöyük'e aittir, diğerleri Kaniş Karum'u II. ve Ib katı tarihlenmektedir. Mühürlere ilave olarak pişmiş toprak eserde, fildişi eserde, taş eserde bulunmaktadır.

Mühürlerde aslan avı, geyik avı, antilop avı, sığır avı, kuş avı ve ceylan avı olarak belirlenmiştir. Mühürlerde çoğunlukla silindir tipi tercih edilmiştir. Bunun nedeni de hem mühür yüzeyinin oldukça kalabalık olması hem de bir mühürde birden fazla sahnenin betimlenmiş olduğu düşünülmektedir. Mühür yüzeyinde neredeyse hiç boş yer bırakılmamıştır. Aralardaki boşluklara doldurucu çeşitli motifler ve hayvanlar eklenmiştir. Bunlar sırasıyla yıldız, kuş, hilalli güneş kursu, kaplumbağa, maymun ve karışık mitolojik varlıklardır.

Mühürlerde görülen avcı betimlemeleri de farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Genellikle kısa eteklidir ve şapka takmaktadırlar. Duruş biçimleri olarak ya ayakta durmaktadırlar ya da bir dizinin üzerine çömelmiştir. Her iki biçimde de avcı elindeki av aletini avlayacağı hayvana doğru yöneltmiştir. Sadece iki örnekte avcının yerini mitolojik varlıkların aldığını görmekteyiz.

Av sırasında kullanılan malzeme genelde mızraktır. Fakat bir örnekte avcının bıçakla avladığı görülmüştür.

Av Tanrısı ^D LAMMA. LIL.'e ise Eski Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit Çağı boyunca büyük ayinlerde ve yerel festivallerde yaygın şekilde tapınılır¹⁸¹. Tapala'da ki bahar şenliklerinde kral ve kraliçe tanrıya sunu yapar. Kaliwišna'nın Fırtına tanrısı ritüelinde söz

¹⁸¹ Collins 1989,s. 292

konusu tanrıya ve İştar'a ekmek ve sıvı sunusu yapılır. Tanrının İştar şamuha festivalinde adının geçmesi geç dđnemlerde de önemli olduğunu ve tapınım gördüğünü g sterir¹⁸².

^D LAMMA. LIL aynı zamanda Uiiianauuanta kentinin Koruyucu tanrısıdır¹⁸³.

KI.LAM festivali törenleri tanrıların kutsal hayvanları ile başlar; dansçılar ve diğer göstericiler ile devam eder. Daha sonra bazen Av tanrısı özelliği ile bazen de Kırkların Koruyucu tanrısı özelliği ile tanınan ^D LAMMA.LIL.'in rahibi gelir ve şarkılar s ylenir¹⁸⁴. Tanrının avcılık özelliği AN.TAH.şUM^{SAR} bayramındaki bir bölümde de dikkati çeker, burada da köpek maskeli adamlardan ve avcılardan bahsedilir¹⁸⁵.

Eskiypar'da Hitit ağı katında bulunmuş bir kap parçası üzerinde koruyucu tanrı vardır (Resim 1). Schimmel koleksiyonundaki geyik rytonunda da tasvir edilen tanrı yine Kırkların Koruyucu tanrısıdır¹⁸⁶ (Resim 2). M. . 14–13 yy'a tarihlenen orum Yeniköy'de bulunmuş bir levhacık da da tanrı geyiğin üzerine basmaktadır ¹⁸⁷(Resim3).

Pişmiş toprak eserde Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda bulunan banyo kabında karşımıza çıkmıştır. Kapta dört yüz bulunmaktadır, fakat çok kırıklı olduğu için hepsi net olarak görülememiştir. A yüzünde avcının havada uçan kuşu mızraklaması anlatılmıştır.

Fildişi eserde Kaniş Karum'unun III. Katında yanmış bir tabaka içinde bulunmuştur. Eser yekpare fildişi oyularak yapılmıştır. Eserin kübik şeklinden dolayı 8 yüzü bulunmaktadır. Av sahnesi betimi C yüzünde bulunmaktadır.

Taş eserlerde sadece Kaniş Karum II. katında Asurlu bir tüccarın evinde bulunmuştur. Avcı elindeki mızrağı hayvana saptamak üzeredir.

Hitit Döneminde ise Asur Ticaret Kolonileri ağındaki benzer konular betimlenmiştir. Konulara ek olarak Alacahöyük orthostatlarında gördüğümüz yabani domuz avı eklenmiştir. Avcılar Hitit Döneminin özelliği olan yukarı kıvrık ayakkabı ile kısa yırtmaçlı etek

¹⁸² Haas 1994, s.453

¹⁸³ Güterbock 1943, s. 290

¹⁸⁴ Collins 2001, s. 328

¹⁸⁵ Haas 1994, s. 454

¹⁸⁶ McMahon 1995, s.1991,1992

¹⁸⁷ Collins 2003, s.75–76

giymektedirler. Av sahneleri Asur Çağındaki gibi oldukça kalabalıktır. Küçük buluntuların yanı sıra Alacahöyük Orthostatlarında görüldüğü gibi büyük boyutlu yüzeylere de tasvir edilmiştir. Hitit Dönemindeki av sahnelerini; damga mühürde, pişmiş toprak eserde, taş eserde ve metal eserde görmekteyiz.

Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlenen Boğazköy'de bulunmuş damga mühür baskısı tam olarak bulunamamıştır. Mühür iç içe çemberle çevrelenmiştir. Merkezde kuş-adam bulunmaktadır ve gagasıyla kulakları koyuna benzeyen bir hayvanla karşılıklı olarak durmaktadır. Üçgen şekli doldurucu motif olarak kullanılmıştır. Merkezi saç örgüsü biçiminde çember çerçevelemektedir. Dış kısımda kalan tasvir alanında ise geyik, sığır gibi hayvanların yürür vaziyette olduğunu ve arkalarından bir avcının yayını gerip oklarını fırlattığı görülür. Avcının sadece ayakları görülmektedir¹⁸⁸.

Pişmiş toprak eser sadece Alacahöyük yakınlarındaki Selimli' de bulunmuştur. Üzerinde geyik avının bulunduğu dört adet kırık parça bulunmuştur.

Taş eserde av betimlemesini Alacahöyük Sfenksli Kapı' nın orthostatlarında görmekteyiz¹⁸⁹. Yatay bir çizgi ile iki bölüme ayrılmış olan bloğun üst kısmında yaban domuzu avı, alt kısmında geyik avı bulunmaktadır. Bloğun sağ tarafında diz çökmüş yayını germiş, küpeli bir avcı görülmektedir. Ucu kıvrık ayakkabı ve yandan yırtmaçlı etek giymiştir. Avcının karşısında saldırmaya hazır yaban domuzu bulunmaktadır. Bloğun alt tarafında üst bölümde olduğu gibi avcı geyik avlamaktadır. Geyik dişidir ve bitki yerken gösterilmiştir.

Metal eserde av sahnesini Kastamonu-Kınık'ta Taprammi Çanağı olarak adlandırılan eserde görmekteyiz. Kabın dış yüzü kabartma şeritlerle üç frize bölünmüştür. Avcılar takke biçimli başlık, kısa kollu ve kısa etekli elbise ile uçları yukarı kıvrık ayakkabı giymişlerdir, bellerinde hilal başlı ucu kıvrık hançer taşırlar. Avcı sağ kolunu yukarı kaldırmıştır, sol eliyle tuttuğu mızrağı domuza saplamaktadır. Diğer avcı ise mızrağını önündeki geyiğe saplamaktadır.

Son av sahnesinde, avcı silahını hemen önündeki geyiğe doğrultmuş. Avcının arkasında ön ayakları çapraz durumdaki kükreyen iki aslan arka bacakları üzerinde

¹⁸⁸ Beran 1967, 30

¹⁸⁹ Özgüç 2005, s. 468–470

durmaktadır. Ağaç ile avcı arasına yerleştirilmiş tek kulplu kap, avcı ile domuz arasındaki rozet, domuzun üzerindeki iek demeti doldurma motifi olarak yerleřtirilmiřtir¹⁹⁰.

Anadolu’da Geç Kalkolitik Dönem ile Erken Tunç ağı Dönemlerine paralellik gösteren Mezopotamya’ da da benzer tasvir sanatı konuları işlenmiştir. Bunun en önemli örneklerinde birini Geç Uruk Dönemine tarihlenen (M.. 3300–3000 yılları) siyah bazalt taş üzerine yapılmış Warka Steli’nde görmekteyiz. Konu olarak Mezopotamya’lı bir rahip kralın temsili olarak katıldığı aslan avı sahnesi görülmektedir. Av ok ve yay ile yapılmaktadır. Stelde tasvir edilen bu tema dönemin glyptik sanatında da yaygın olarak kullanılmıştır.

¹⁹⁰ ınaroğlu 1993, s. 163

KATALOG

1. Lev. I/1

Çatalhöyük Duvar Resmi III. Tabakadaki Av Tapınağı (A.III.1), Doğu Duvarı

Neolitik Dönem

Yaklaşık 1,5 m

Doğu duvarı ok- yay ve değneklerle donanmış, leopar postundan giysiler ve başlıklar giymiş dans eden avcılardan ve birkaç geyikten oluşan uzun bir sahneyle kaplıdır. Resmin yalnızca sol kesimi in situ olarak bulunabilmiş, diğer parçaları ise içine kaymış oldukları Hellenistik Döneme ait bir defineci çukurunda ele geçmiştir¹⁹¹. Dans edenlerin arasında hareketli çıplak akrobatlar, davul çalan bir adam ve büyük olasılıkla başsız olan, yarı beyaz yarı kırmızı boyanmış birkaç tuhaf figür görülmektedir. Tapınağın kuzey duvarında da büyük boğanın ardında elinde bir topuz olan benzeri bir figür görülmektedir. Tapınağın tabanının altında yalnızca kadın gömüleri bulunmuş ve genelde evin erkeğine ait olan platformun altında herhangi bir gömüye rastlanmamıştır¹⁹².

Mellaart J. 2003. s. 135. lev. 64.

2. Lev. I/2

Çatalhöyük Duvar Resmi Tapınak A. III. 1'in kuzey duvarının merkezinde

Neolitik Dönem

Yaklaşık 2, 05 m

Boğanın alt pano üzerinde resmedilmiş olan bacakları günümüze ulaşamamıştır. Boğayı hayvan postu giymiş ve ok-yay kuşanmış birkaç koşan erkek figürü çevreler. Bu figürler hem kısmen korunmuştur hem de çoğunun kendi renkleri solmuş ve üzerlerinde diğer boya katmanlarının izleri kalmıştır. Biri boğanın iki kıvrık boynuzu arasında, diğeryse onun ardında bulunan iki figür yarı kırmızı yarı beyazdır. Kuzey duvarının batı ucunda yer alan sahnede, batı duvardaki büyük boğadan daha küçük bir hayvana yönelmiş bir grup avcı görülür. Avcılardan biri başsızdır ve leopar postu giymiştir. Hayvanın gerisinde ve arka

¹⁹¹ Hodder 2007, s. 464

¹⁹² Mellaart 2003, s. 132

bacakları arasında iki avcı figürüne ait parçalar bulunur ve bir ağ veya kapanı temsil ediyor olabilecek kırmızı çizgiler görülmektedir¹⁹³.

Mellaart J. 2003. s. 134. lev. 66.

3. Lev. II/1

Köşk höyük Duvar Resmi III. tabakaya ait

Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem

130 x 90 cm

Duvar resmi, höyüğün doğu yamacına yakın bir konumdaki çok odalı yapılardan birinde, ortadaki büyük odanın batı duvarına yapılmıştır. Oda'nın güney köşesinde yer alan sekinin hemen yanında, onunla aynı hizadan başlayarak 130 x 90 cm' lik bir alanı kaplamaktadır. Doğrudan çamur sıva üzerine yapılmış olan resmin konusu, uzun boynuzlu bir hayvanın (olasılıkla geyik) çevresinde avlanan, dans eden farklı pozlarda 20 figürdür. Kırmızı, sarı, beyaz, siyah renkler kullanılmıştır. Hayvanın tamamı kırmızı olmakla birlikte, boynuz ve burnunun ucunda kısmen sarı boya bulunmaktadır. Burnu ve ağzı doğal bir biçimde işlenmiş, açık ağzından dışarı çıkan dili özellikle belirtilmiştir. Kolları yukarıda, bir kolu yukarı kalkık diğeri aşağıda veya iki kolu da aşağıda betimlenmiş insan figürleri ise kırmızı, sarı ve beyaz renklerde. Koşan yürüyen ve duran insanların bir kısmında kırmızı ve sarı renkler birlikte kullanılmıştır. Bazı figürlerin belden altını kapatan, dize kadar uzanan ve gövdenin yanında bir üçgen oluşturan giysileri bulunmaktadır. Bu özellikleri ile Catalhöyük örneklerine büyük benzerlik göstermektedir¹⁹⁴.

Öztan 2007. s. 223–235, lev.8.

4. Lev. III/1

Pişmiş Toprak Eser

Köşkhöyük II. ve III. Tabaka (Geç Neolitik Erken Kalkolitik)

Env. No: Niğde Müzesi 2005/183

Y: 42; G: 20 cm

¹⁹³ Mellaart 2001, s. 134

¹⁹⁴ Öztan 2007, s 223-235

Köşk Höyük Neolitik insanları tarafından üretilen eşyaların büyük kısmını çanak çömlek oluşturmaktadır. Tamamı elde şekillenmiştir. Kulp ender olarak bulunur. Çoğunluğu tek renkli olan kapların bir kısmında kabartma, boya ve çizgi bezek görülür. Kabartmalarda yalnızca insanların değil hayvanların da yaşam biçimleri ve avlanmaları anlatılır. Burada ki kap da ise aralarında bir sıpanın yer aldığı iki yabani eşeğin ok ve yay kullanılarak avlanması söz konusudur¹⁹⁵.

Öztan 2007. s. 223–235, lev 6.

5. Lev. III/2

Pişmiş Toprak Kap Parçası

Köşkhöyük II. ve III. Tabaka (Geç Neolitik Erken Kalkolitik)

Balığı yakalamış olan yılan.

Öztan 2007.s. 223–235.

6. Lev. IV/1

Pişmiş Toprak Kap Parçası

Tepecik- Çiftlik III. Tabakası (Erken Kalkolitik Dönem)

Kırmızı boyayla astarlanmış omurgalı büyük boy çömleklerin omurga ve boyun kısımlarına yakın bölümlerine yapılmış olan kabartma bezemelerde hayvan ve insan figürleri betimlenmiştir. Tek figürler yanında arka arkaya dizili büyük baş hayvanlar, sürü yetiştiriciliği, avcılık ve bir konunun anlatıldığı sahneler betimlenmiştir. Bu çanak çömleğin benzerleri Köşkhöyük'ün çağdaş tabakalarından bilinmektedir. Her iki yerleşmede bulunmuş olan dar ağızlı çömlekler arasında da benzerlik vardır. Tepecik- Çiftlik' in III. tabakası son evrelerinde bulunmuş olan ve elinde bir yay tutarak koşan, beli kuşaklı bir insan figürünün benzerleri Köşkhöyük kabartmalı çanak çömleğinde ve Çatalhöyük- Doğu'nun bazı duvar resimlerinde bulunmuştur¹⁹⁶.

¹⁹⁵ Öztan 2007, s. 223–235

¹⁹⁶ Bıçakçı 2007, s. 237–253

Bıçakçı 2007.s. 237–253. lev. III.

7. Lev. V/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş-Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 6 (155- 6-64 a)

Y: 4,9; U: 4,2; G: 2,6 cm

Eski Anadolu üslubunda Aslan avı sahnesi. Sağda sol dizi üzerinde çömelmiş sağ elinde kartal solunda eğri silah tutan kır tanrısı; başının üstünde hilalli güneş kursu, sekiz ışıklı yıldız; alt tarafında akrep, keçi balık, gaga ağızlı testi tutan maymun huzurunda. Ön ve arka bacağı üstüne çökmüş sığırın üzerinde onun boynuzunu sol ön pençesi ile yakalamış kuyruğu kalkık aslan; aslanın üzerinde başını geriye çevirmiş oturan ceylan; iki eliyle tuttuğu mızrağı dizlerinin üstüne çökmüş, ceylanın sağrısını pençeleyen aslanın ensesine saplayan avcı; karşılıklı iki ceylan; sağdakinin kalçası üzerinde ayı (?); avcının başının arkasında akbaba. Boşluklarda yedi artı işareti, bir yıldız, dört hayvan, bir kuş başı görülmektedir¹⁹⁷.

Özgüç 2006, Lev. III, Şekil 2.

8. Lev. V/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 9 (155-9-64 a)

Y: 6,7; G: 5,7; U: 3,3 cm

Eski Anadolu üslubunda, kırdaki hayvanlar arasında aslan avı sahnesi. İki eli ile tuttuğu mızrağı, başı geriye dönük ceylana saldırmış. Aslanın sağrısına saplayan diz çökmüş kısa etekli avcı. Avcının önünde ve arkasında iki avlanan aslan, altı ceylan, bir maymun, beş kuş, bir balık ve bir keçi-balık bulunmaktadır¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Özgüç 2006, s. 16

¹⁹⁸ a.g.e., 2006, s. 16

Özgüç 2006, Lev.III, Şekil 3

9. Lev. VI/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 10 (155-10-64 a)

Y:5,9; U:4,7; G:3,1 cm

Eski Anadolu üslubunda kırdaki hayvanlar arasında aslan avı sahnesi. Sağ dizi üstüne çökmüş avcı iki eli ile tuttuğu mızrağı kaçırmakta olan başı geriye dönük ceylana saldıran aslanın ensesine saplamaktadır. Diğer hayvanlar, domuz, iki ceylan, bir sığır, bir dağ keçisi, ölü aslan, kuş, balık, dört hayvan başı, keçi-balık, hilalli güneş kursu ve yıldız¹⁹⁹.

Özgüç 2006, Lev. IV, Şekil 8

10. Lev. VI/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 10 (155-10-64 a)

Y: 5,9; U: 4,7; G:3,1 cm

Eski Anadolu üslubunda kırdaki hayvanlar arasında aslan avı sahnesi. Önünde meyvelik sunak bulunan tanrıçaya çaydanlık sunan; karşılıklı duran iki aslanı mızraklamaya çalışan iki avcı, iki ceylan, iki aslan, maymun, balık ve tanınmayan figürler²⁰⁰.

Özgüç 2006, Lev.V, Res. 16

¹⁹⁹ Özgüç 2006, s. 17

²⁰⁰ a.g.e., 2006, s. 18

11. Lev. VII/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 14 (155- 14 - 64 a)

Y: 6,1; G: 5,3; U: 2,8 cm

Eski Anadolu üslubunda aslan avı sahnesi. Kısa etekli diz çökmüş avcı iki eliyle tuttuğu mızrağını sıçrayan bir ceylana saldıran aslana saplamaktadır. Dik duran ikinci aslan, kuş ve yıldız bulunmaktadır²⁰¹.

Özgüç 2006, Lev. VI, Res. 19

12. Lev. VII/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 14 (155- 14 - 64 a)

Y:6,1; G: 5,3; U: 2,8 cm

Eski Anadolu üslubunda kırdan ceylan avlayan aslanlar sahnesi. Sağdan itibaren birinci aslan kaçan ceylanın peşinde, ikincisi kaçan ceylanın başını pençelemek üzeredir. Çevrede, oturan başını geri çevirmiş ceylan, maymun. Üzerinde süsen boğa, altında ot yiyen keçi-balık, kuş, iki balık, iki hayvan başı; hilalli güneş kursu bulunmaktadır²⁰².

Özgüç 2006, Lev. VII, Res. 22

13. Lev. VIII/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 20 (155-20-64 a)

Y: 5,5; U: 5,7; G: 2,7 cm

²⁰¹ Özgüç 2006, s. 26

²⁰² a.g.e., 2006, s. 28

Eski Anadolu üslubunda kırdan aslanla mücadele sahnesi. Baş aşağı aslanı kuyruk ve arka bacağından yakalayarak yenen kısa etekli kahraman; sırtüstü devrilmiş ceylanla keçi-balığın arasında gaga ağızlı testiye tutan oturan maymun, başını geriye çevirmiş kaçmaya çalışan ceylanın ön pençeleri ile başını yakalayan aslan; üzerinde sırt üstü devrilmiş ceylan, hilalli güneş kursu görülmektedir²⁰³.

Özgüç 2006, Lev. VIII, Res. 25

14. Lev. VIII/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 34 (155-34-64 a)

Y: 6,7; U: 6; G: 3,4 cm

Eski Anadolu üslubunda üç paralel yatay çizginin üzerinde aslan avı sahnesi. Ceylana saldıran aslanın arka bacağına mızraklayan diz çökmüş kısa etekli avcı görünmektedir. Diğer hayvanlar iki kuş, domuz, sfenks, düşen adamı belinden gagası ile yakalamış grifon, aslan. Çizgilerin altında: aslanı yenen kahraman aslan, boğa ve tanınmayan hayvanlar bulunmaktadır²⁰⁴.

Özgüç 2006, Lev. X, Res. 29

15. Lev. IX/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 37 (155-37-64 a)

Y: 5,6; U: 5,9; G:3,2 cm

²⁰³ Özgüç 2006, s. 29

²⁰⁴ a.g.e., 2006, s. 32

Eski Anadolu üslubunda geyik avı sahnesi. Sahnenin iki yanında altlarında sırt sırta simetrik iki geyik duran birer ağaç bulunmaktadır. Ortada iki elinde tuttuğu mızrakları sağ ve solundaki başlarını geriye çevirmiş geyiklerin boyunlarına saplayan kısa etekli avcı ve soldaki geyiğin boynunu gagalayan bir kuş görünmektedir.

Özgüç 2006, Lev, XI, Res. 34

16. Lev. IX/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II.kat

Env. No: Kt.d/k 40 (155-40-64 a)

Y: 5,7; U: 4,4; G: 3 cm

Eski Anadolu üslubunda aslan avı sahnesi. Başını geriye çevirmiş bir ceylanın yüzünü yakalamış aslanın sağrısına iki eli ile tuttuğu mızrağı saplayan kısa etekli diz çökmüş avcı tasvir edilmiştir. Diz çökmüş ceylana saldıran aslan, kaçan ceylan, hayvan başı görünmektedir²⁰⁵.

Özgüç 2006, Lev. XII, Res. 37

17. Lev. X/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. d/k 41 (155- 41–64 a)

Y: 5,4; U: 4,2; G: 2,6 cm

Eski Anadolu üslubunda avlanan aslan sahnesi. Kaçan, başını geriye aslana doğru çevirmiş ceylana pençe atan aslan, sıçrayan iki ceylan ve beş hayvan başı tasvir edilmiştir²⁰⁶.

Özgüç 2006, Lev. XIII, Res. 39

²⁰⁵ Özgüç 2006, s. 35

²⁰⁶ a.g.e., 2006, s. 38

18. Lev. X/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II.kat

Env. No: Kt. d/k 41 (155- 41–64 a)

Y: 5,4; U: 4,2; G: 2,6 cm

Eski Anadolu üslubunda avlanan iki aslan sahnesi. Kaçan, başını geriye çevirmiş ceylana saldıran aslan, atılmaya hazırlanan aslanın arkasında iri kuş bulunmaktadır. Yere çökmüş karacaya saldıran hayvan, oturan hayvan, balık, keçi-balık, hilalli güneş kursu tasvir edilmiştir²⁰⁷.

Özgüç 2006, Lev. XIII, Res. 40

19. Lev. XI/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II.kat

Env. No: Kt. c/k 1634 (154–1569–64)

Y: 7,3; U: 6,3; G: 3,1 cm

Eski Anadolu üslubunda avlanan aslan sahnesi. Başını çevirmiş kaçmaya çabalayan ceylana saldıran aslanın çevresinde; iki akbaba, yılan, türlü pozlarda üç ceylan, bir yaban domuzu, iki küçük bir büyük balık, iki kuş, beş hayvan başı, hilalli güneş kursu, altı yıldız ve iki artı işareti tasvir edilmiştir²⁰⁸.

Özgüç 2006, Lev. XIV, Res. 42

20. Lev. XI/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum

²⁰⁷ Özgüç 2006, s. 42

²⁰⁸ a.g.e., 2006, s. 45

Env. No: Kt. c/k 1635 (154-1570-64)

Y: 5,8; U: 5,7; G: 2,9 cm

Eski Anadolu halk üslubunda av sahnesi. Ceylanı ağzında taşıyan aslanın önünde mızraklı adam, arkasında sağ elini yukarı kaldırmış, sol elindeki bıçağı hayvanın sağrısına saplayan avcı tasvir edilmiştir²⁰⁹.

Özgüç 2006, Lev. XIV, Res. 43

21. Lev. XII/1,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. c/k 1636 (154-1571-64)

Y: 5,5; U: 5,1; G: 3,4 cm

Eski Anadolu üslubunda av ve tapma sahnesi. Önünde sunulu masa- sunak ve hilalli güneş kursu, altında heraldik aslan çifti, arkasında ağaç bulunan, iki insan kollu, sırtı konili boğaya Lama rehberliğinde iksir kabı ile vazo sunan; mızrağını çift tırnaklı hayvanın başına saplayan sağ dizi üstüne çökmüş kısa etekli avcı tasvir edilmiştir. Akbaba, başını geriye çevirmiş yatan ceylan, bir büyük bir küçük balık, avcının altında kaplumbağa, iki hayvan başı, yıldız, hilal, çarpı işareti tasvir edilmiştir.

Özgüç 2006, Lev. XV, Res. 45

22. Lev. XXII/2,A

Silindir Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum II. kat

Env. No: Kt. n/k 1779 (165-1777-64)

Y: 6,2; U: 5,3; G: 2,9 cm

²⁰⁹ Özgüç 2006, s. 50

Eski Anadolu üslubunda av sahnesi. Aslanın saldırısından kaçan ceylanın ayağını mızraklayan diz çökmüş avcı; balık, koşan ceylan, kuş, tek merkezli daireler tasvir edilmiştir²¹⁰.

Özgüç 2006, Lev. XVII, Res. 51

23. Lev. XXIII/1

Damga Mühür Baskısı

Karahöyük I. kat L Çukuru

Env. No: 55/217

Y: 3,4; Ç: 1,3; U: 3,5 cm

Mühür alanında kartal gagalı, tavşan gibi uzun kulaklı ve insan vücutlu karışık bir yaratık profilden tasvir edilmiştir. Sağ ayağı öne doğru atılmıştır. Kısa bir eteği vardır. Ayakları kartal pençeleri gibi gösterilmiştir. Sağ eliyle ince vücutlu bir hayvanı arka ayaklarından yakalamıştır. Sol eliyle ucu eğri bir kılıç ya da pala kaldırmıştır. Hayvana saplamak üzeredir. Aynı figürün arkasında bir örgü bandı kısmi bir daire biçiminde tasvir edilmiştir. Karışık yaratığın başının önündeki ve arkasındaki alanlar ile ön bacağına önünde, iki ayağının arasına ve arka bacağına arasındaki alana yuvarlak noktalar konmuştur. Örgü bandı iki perçemle örülmüştür. Perçemlerden her biri üçlüdür²¹¹.

Alp, S. Lev. 62/156, şekil 57.

24. Lev. XIII/2

Damga Mühür Baskısı

Karahöyük I. kat C çukuru

Env. No: 62/45

Çap: 1,7 cm

²¹⁰ a.g.e.2006, s. 54

²¹¹ Alp, 1972, s. 189

Mühür alanının ortasında birbirinin karşısında duran iki hayvan, herhalde iki aslan, görülmektedir. Kalıntılara göre hayvanların arkaya uzanmış ve uçları kıvrık saçları vardı. Ağızlarından avladıkları hayvanlar sarkmaktadır. Aslanların vücutlarının işlenişleri oldukça kabadır ve diğer aslan tasvirlerinin arkasından gelmektedir. Orta alan iki perçemli bir örgü bandı ile çerçevelenmiştir. Bandın perçemleri ikiye çizgilidir. Bandın iç alanları birer nokta ile doldurulmuştur²¹².

Alp, S. Levha.152 / 467, şekil 109.

25. Lev. XIV/1,A

Silindir Mühür Baskısı

Kaniş Karum Ib katı

Env. No: Kt. h/k 350

Y: 2,7; U: 1,6; G: 0,9 cm

Sol dizi üstüne çömelmiş kısa eteklikli kahraman ve bir tanrı, maymun, boğa, aslan ve antiloptan oluşan hayvanlar bulunmaktadır. İki sıra hayvanın arkasında, aslanı enseleyen ve mızraklayan sol dizi üzerine çökmüş kısa etekli kahraman ve bir halka ortasında yuvarlak kabartma tasvir edilmiştir²¹³.

Özgüç 1968, s. 26. Levha VI. Şekil 1.

26. Lev. XIV/2

Silindir Mühür

Kaniş Karum Ib katı

Env. No: Kt. i/t 242

Y: 3.2; U: 1.4; G: 2,4 cm

²¹² Alp 1972, s. 254

²¹³ Özgüç 1968, s. 26

Uzun elbiseli bir adamı karnından hançerleyen kahraman ve aslanın hücumuna uğramış geyik tasvir edilmiştir²¹⁴.

Özgüç 1968, s. 30. Levha XXIX. Şekil 4.

27. Lev. XV/1

Silindir Mühür

Kaniş Karum Ib katı

Env. No: Kt. g/k 10

Kendisine oturan bir maymunun gaga ağızlı testi sunduğu, boğa üzerindeki Hava Tanrısı ve sırtı konili boğa üstünde duran Hava Tanrısı huzurunda aslan avlayan kahraman tasvir edilmiştir. Ayrıca iki antilop ve kuş da bulunmaktadır²¹⁵.

Özgüç 1968, s.27. Levha X. Resim 28.

28. Lev. XV/2

Silindir Mühür

Kaniş Karum Ib katı

Env. No: Kt. d/k 33

Sağ elinde iri bir kadeh, sol omzunda sap delikli balta tutan ve hayvanlar arasında ayakta duran Savaş Tanrısının huzurunda; başsız cesedin koluna dizini dayamış, yayını ikinci cesede doğru germiş; başsız cesedi gagalayan akbaba. Arkası üzerine düşmekte olan takkeli bir adamı göğsünden mızraklayan kısa eteklikli, sol elinde bir insan başı tutan takkeli kahraman ve ceylana saldıran aslan tasvir edilmiştir²¹⁶.

Özgüç 1965, s. 37. Levha XVII. Resim 50.

²¹⁴ Özgüç 1968, s. 30

²¹⁵ a.g.e., 1968, s. 37

²¹⁶ a.g.e., 1968, s. 37

29. Lev. XV/3

Silindir Mühür

Kaniş Karum

Env. No: Kt. b/k 272

Şilteli tahtta oturan tanrının huzurunda, Koruyucu Tanrı, tepesi maymunla âlemi taşıyan tanrı, sağ omzunda balta taşıyan tanrı, aslan üzerinde, elindeki vazodan sular taşan çıplak kahraman. Mızrağını bir antilobun boynuzuna dokunduran boğa-adam; balık, hayvan ve hayvan başları. Baş Tanrının önündeki ev şeklinde bir kaide üstünde duran vazo, ona birleşen bir iksir kabı ile birlikte tasvir edilmiştir²¹⁷.

Özgüç 1965, s. 40 Levha XX. Resim 59.

30. Lev. XV/4

Silindir Mühür

Kaniş Karum

Env. No: Kt. d/k 40

Hayvanlar arasında, çömelmiş, sol omzunda eğri silah, sağ elinde kartal tutan Av Tanrısının huzurunda mızrakla aslan avlayan kahraman, sağ elinde gaga ağızlı testi tutan maymun²¹⁸.

Özgüç 1965, s.41. Levha XXI. Resim 62.

31. Lev. XVI/1

Silindir Mühür Baskısı

Kaniş Karum

Env. No: Kt. k/k 70

²¹⁷ Özgüç 1968, s. 40

²¹⁸ a.g.e., 1968, s. 41

Önünde bir sıra hayvan, arkasında bir sıra insan başı bulunan, sol elinde kadeh, sağ omzunda eğri silah tutan Av Tanrısının huzurunda mızrakla aslan avlayan kısa elbiseli, takkeli kahraman. Dik kalkmış sığira saldıran aslan, balık ve ceylan tasvir edilmiştir²¹⁹.

Özgüç 1965, s. 41. Levha XXIII. Resim 68.

32. Lev. XVI/2

Silindir Mühür Baskısı

Kaniş Karum

Env. No: Kt. a/k 497

İki sahne bulunmaktadır. Birinci sahnede; oturan tahtının arkasında balık bulunan tanrıya gelen Koruyucu Tanrı tasvir edilmiştir. İkinci sahnede; içinde bizon-adam bulunan dört köşeli bir kaidenin üstündeki sırtı konili boğanın ve sağ elinde gürz, sol elinde bumerang tutan boğa üzerindeki Hava Tanrısının huzurunda, geyik üzerinde duran, sağ elinde kartalla tavşan, sol omzunda eğri silah tutan Av Tanrısı tasvir edilmiştir. Ayrıca boğanın önünde dört nokta, boğa ayaklı sunak tasvir edilmiştir²²⁰.

Özgüç 1965, s. 45. Levha XXIII. Resim 69.

33. Lev. XVI/3

Silindir Mühür

Kaniş Karum

Env. No: Kt. b/k 66

Oturan, sağ elinde kadeh tutan tanrının huzurunda Koruyucu Tanrı, tapan küçük şahıs ve baş aşağı aslanı mızraklayan boğa-adam²²¹.

Özgüç 1965, s. 42. Levha XXVI. Resim 78.

²¹⁹ Özgüç 1968, s. 41

²²⁰ a.g.e., 1968, s. 45

²²¹ a.g.e., 1968, s. 42

34. Lev. XVI/4

Silindir Mühür

Kaniş Karum

Env. No: Kt. d/k 23

Geyik, antilop, aslan, maymun gibi hayvanlar ve kuşlar arasında, aslan avlayan kahraman²²².

Özgüç 1965, s. 43. Levha XXVII. Resim 81.

35. Lev. XVII/1

Silindir Mühür Baskısı

Kaniş Karum

Env. No: Kt. d/k 10

Antilop, sığır, domuz aslan gibi hayvan, kuşlar ve keçi-balık gibi karışık yaratıklar arasında aslanı mızraklayan kahraman tasvir edilmiştir. Kahramanın yanında hilalli kurs ve yıldız bulunmaktadır.

Özgüç 1965, s. 42, Levha XXVII. Resim 82.

36. Lev. XVII/2

Silindir Mühür

Kaniş Karum

Env. No: Kt. g/k 4

Hayvanlar arasında mızrakla aslan avlayan kahraman tasvir edilmiştir.

Özgüç 1965 s. 43. Levha XXIX. Resim 91.

²²² Özgüç 1965, s. 43

37. Lev. XVIII/1

Silindir Mühür

Kaniş Karum Ib katı

Env. No: Kt. d/k 10

Eski Anadolu üslubunda av sahnesi betimlenmiştir. Üstte üç antilop, altta maymun ve antiloptan oluşan iki hayvan sırasının arkasında aslanı boynundan mızraklayan sol dizi üzerine çömelmiş çıplak kahraman tasvir edilmiştir.. Kitabe de: ... oğlu ...'nın mührü yazmaktadır²²³.

Özgüç, Tunca 2001, s. 40 Levha 10, şekil 57.

38. Lev. XXVIII/2,A

Damga Mühür ve Baskısı

Kaniş Karum C-D/ 11-12 plankarelerinde

Env. No: Kt. n/k165–1701–64

Y: 6.2; U: 3.7; G: 0.5 cm

Eski Anadolu üslubunda bir silindir mührün iki kısmi baskısı. Av sahnesi: diz çökmüş kahraman, mızrağını sola dönük olarak oturmuş bir hayvanın başına doğru yöneltmiş, aynı hayvana saldıran aslan, üç yabani koyun, iki maymun ve hilalli kurs tasvir edilmiştir²²⁴.

Özgüç, Tunca 2001, s. 44. Levha 12, şekil 66.

39. Lev. XIX/1

Acemhöyük Banyo Kabı

Asur Ticaret Kolonileri Çağı M.Ö.18. yy.

Sarıkaya Sarayı' nda, PA/48–49 plankaredeki yuvarlak kerpiç silonun kuzeyindeki odada, başka parçaları da TA/49–50 de atılmış bir durumda dağınık olarak bulunmuştur.

²²³ Özgüç /Tunca 2001, s. 40

²²⁴ a.g.e.,2001, s. 44

Acem höyük, Sarıkaya Sarayı'nın resimli banyo kabı, ince kum taneli, az mika katkılı, karışık kiremit renkli hamurlu ve ince elenmiş iyi pişirilmiştir. İçi ve dışı yeşilimsi krem ve kıvıll kahverengi astarla kaplanmıştır. Kap da 4 yüz bulunmaktadır.

A yüzü: banyo kabının geniş tarafını oluşturmaktadır. Betimler birbirinden farklı kalınlıktaki dört yatay bölüme resmedilmiştir. En üst bölümde avcı, kuşlar, dört ayaklı hayvandan oluşan sırada, avcının başı, vücudundan mızrak geçmiş uçan bir kuş, bir hayvan pençesi, bir kuş kuyruğu, yürüyen kuşun ön tarafı betimlenmiştir. İkinci sırada, sola doğru yüzen üç balıktan ikincisi kısmen görülebilmektedir. Üçüncü sırada, mızrağını savuran avcı, köpek ve boğanın arka bacakları görülebilmektedir. Avcının başı hizasındaki ağa benzer nesnenin ne olduğu tam seçilememektedir. Dördüncü sırada, üçgenler, dik ve yatay paralel çizgiler ve kum saati motifinden oluşan bir çerçeve içinde, paralel çizgiler görülebilmektedir. B yüz A yüzü ile soldan birleşmektedir ve 46 cm' dir. Bu parçanın üst tarafı içleri kahverengi, boyalı veya kafes süsleri ile doldurulmuş üçgenler, eşkenar dörtgenler, paralel ve dik çizgiler, içi boyalı kum saati gibi geometrik motiflerle bezenmiştir. İkinci paralel kalın çizgide sağa doğru yüzen dört balık tasvir edilmiştir. Bunlardan ikisi tam olup, birinin başı, diğerinin gövdesi eksiktir.

C yüzü çok kırıklı ve kırık olan parçaların bir kısmı maalesef bulunamamıştır.

D yüzü. Dik olarak vazoya birleştirilen kulptan, kabın üst kısmına ait oldu anlaşılan iri parçanın sağ yüzünde, kerpiç, duvar resminin bir kısmında, üst paralel veya birbirini kesen çizgilerle bezeli kulpun solunda ve alt tarafında, dikdörtgenler, eşkenar dörtgenler, içleri kafesli ve boş üçgenler ve paralel çizgiler gibi geometrik bezemeler yer almaktadır.

Özgüç1979, s.283–304, lev. III, Res.6

40. Lev. XX/1,A

Fildişi Kutu

Acemhöyük III. Katta yanmış bina tabanı üzerinde bulunmuştur.

Env. No: Ac. O: 24

Y: 10,3; G: 7,20; Gövde Yüksekliği: 6,5 cm

Yekpare bir fildişinden oyulan kutunun gövdesi küpe yakındır. Her tarafı kabartmalı olan dört yüzünden ikisi çok zarar görmüştür. Kareye yakın yüzler 0,6 cm genişliğinde çerçeve içindedir ve ortadaki bölme bantı ile ikiye tasvir alanına ayrılmıştır. Dış çerçeve altın

Çemberli bakır, bölme bandı demir çiviler ve minik lapislazuli kurslarla bezenmiştir. Toplam olarak 70 bakır, 12 demir çivi, 12 lapislazuli kurs kullanılmıştır. Sekiz panodan ancak dördü (A,C yüzleri) tam veya kısmen korunmuřtur²²⁵.

A Yüzü: yalnız bu yüzün st kenarının ortasında göbeği bakır viden oluşan, granüle çemberi ile petalleri altından iki rozet vardır. Çok figürlü olduğu anlaşılan, bir av sahnesinin tasvir edildiğini sandığımız st panoda, sağ ve sol kenarda birkaç hayvan tasviri korunmuştur. Alt pano hemen hemen tamamdır. Orijinal bir düzende dört sıra halinde tanzim edilmiş figrlar tasvir alanının tümünü doldurmuştur. Ana konusu, kırdan, yarı mitolojik bir atmosferde tahtında oturan krala, yedi adamdan ilkinin balık, dördünün dönüşümlü olarak sırtının iki ucuna bağlı balık ve iki kaplarını, altıncının keçiyi, yedincinin maymunu sunmasıdır. st sırada küçük hayvan sırası, üçüncü sırada maymun, iki aslan, bir antilop; dördüncü sırada, bir dişi sfenks, iki maymun, bir dağ koyunu, aslan, bir hayvan, keçi,  koyun panoya doldurulmuřtur²²⁶.

C Yüzü: st ve alt panoda konu avlanan aslanlardır. st pano yatay bir hatla ikiye ayrılmış, üstte eğimli olarak taranmış alanda beşi korunmuş, yürüyen dişi aslan alayı yer alır. Altta dört erkek aslan ağızlarında avları ile yürümekte, ndeki beşincisi bir antiloba saldırmaktadır. Aynı biçimde ikiye ayrılmış alt panonun st bölümünde, sıkı düzende yürüyen koyunların bir kısmı korunmuştur. Alt bölümünde, bir aslan bir hayvana saldırmakta, yürüyen  aslandan ikisi avlarını ağzında taşımaktadır. Sağ kenarda karşılıklı iki aslan, yalnız başi görünen sığıra saldırmaktadır. Boşluklar sırt üstü düşmüş veya kalkmaya çalışan hayvanlarla doldurulmuřtur²²⁷.

Özgüç 2005, s. 497–499, Res. 6–7.

41. Lev. XXI/1

Gözlü Taş Balta

Kaniş Karum'un II. Katında Adad- Sululi'nin komşusu Asur'lu bir tüccarın evinin atölyesinde bulunmuştur.

²²⁵ zg 2005, s. 497–499

²²⁶ zg 1976, s. 547–552

²²⁷ a.g.e., 1976, s. 547–552

Env. No: Kt. 75/ T 108

Gözlü Taş Balta, Adad- Sululi'nin komşusu olan Asur' lu bir tüccarın evinin atölyesinden çıkarılmıştır. Tunç Baltanın orta kısmı zırlıdır. II. katla çağdaş yerli üslupta bir silindir mühürdeki tanrı da olduğu gibi, bir elinde gözlü balta, diğerinde üçgen uçlu mızrak tutmaktadır. Mızrağını önündeki hayvana saplamak üzeredir²²⁸.

Özgüç 1986, s. 44, Lev. 89, Res. 6.

42. Lev. XXII/1

Damga Mühür Baskısı

Boğazköy Karum Dönemi

Env. No: 209/a

Mührün yüzeyi oldukça zedelenmiştir. 3 sıra iç içe çemberle çevrilmiştir. Merkezdeki kısımda kuş-adam bulunmaktadır, gagasıyla kulakları olan, sanki koyuna benzeyen bir hayvanla karşılıklı olarak durmaktadırlar. Doldurucu motif olarak üçgen şekli kullanılmıştır. Merkezi çevreleyen çember saç örgüsü şekliyle çerçevelemiştir. Mührün 2. tasvir alanında ise sürü avı olduğu düşünülen bir sahne bulunmaktadır. Geyik, sığır gibi büyükbaş hayvanlar yürür vaziyettedir, arkalarından avcı yayını gerip oklarını fırlatmaktadır. Avcının sadece ayakları ve yayı görülmektedir. Elinde kuş tutan bir tanrı görülmektedir.²²⁹

Beran 1967, s. 30, Lev III, Res. 18.

43. Lev. XXII/2

Selimli Vazosu

Alacahöyük yakınlarında Selimiye' de bulunmuştur

Hitit İmparatorluk Çağı

²²⁸ Özgüç 1986, s. 44

²²⁹ Beran 1967, s. 30

Alacahöyük yakınlarındaki Selimiye' de bulunmuş olan ve üzerinde geyik avı sahnesini betimleyen dört adet seramik parçası şeklinde ele geçmiştir. Parçalar Hitit İmparatorluk dönemine uzanmaktadır. Buluntular bütün bir kap şeklinde olmayıp parçalar halindedir. Kabartmalar genellikle; kült aktiviteler, törenler, hayvanlar ve avlanma sahnelerini göstermektedir. Geyiğin vücut kıllarını ifade edebilmek için üçgen biçiminde figürler kullanılmıştır.

Schimmel 1974, Lev.132, s. 68

44. Lev. XXIII/1,A

Alacahöyük Sfenksli Kapı Kabartmalarından Yaban Domuzu ve Geyik Avı

Hitit İmparatorluk Çağı

Env. No: 14 A, B, C

G: 2,13; Y: 1,45 m

Yatay bir kabartma çizgi ile ikiye ayrılmış bloğun üst bölümünde yaban domuzu avı tasvir edilmiştir. Taşın sağ tarafında sol bacağı üzerine diz çökmüş, yayını germiş bir avcı resmedilmiştir. Yüz ayrıntıları belirtilmiş olan avcının kulağında halka biçimli bir küpe vardır. Ayaklarında uçları yukarı kıvrık ayakkabılar bulunan avcının dizlere kadar uzanan eteği önden yırtmaçlıdır. Üstünde vücuda oturan, olasılıkla kısa kollu bir gömlek bulunmaktadır. Sol bileğinde halka biçiminde iki bilezik vardır. İleri uzattığı sol eli ile yayın kirişini germektedir. Sanatçı, avlanan hayvan sol tarafta bulunduğu ve avcı yayı sol eli ile tuttuğu için, seyirciye avcının sırtını göstermiştir. Avcının karşısında saldırmaya hazır, ayaklarını germiş, yüzü avcıya dönük bir erkek yaban domuzu bulunmaktadır. Yüz ayrıntıları işlenmiş domuzun normalden daha iri gösterilmiş gözü, kulağının işlenişi, çalgıç denilen iri köpek dişlerinin korkutucu etkisine rağmen, domuzun vahşi görünümünü ve çirkinliğini ortadan kaldırarak, sevimli bir hale gelmesine neden olmuştur. Gövdesinin neredeyse bir aslan kadar ince uzun yapılmış olması da hayvanın bu sevimli görünümünü arttırmıştır. Boyun ve sırt tüyleri belirgindir. Uzun kuyruğu yukarı kalkmış, öne doğru kıvrılarak arka sağ bacağın üzerinde üç bölüme ayrılarak son bulmuştur²³⁰.

²³⁰ Emre 2005, s. 487

Bloğun alt bölümünde, tahribata rağmen, kalan izlerden üst bölümdeki gibi çömeldiği anlaşılan bir avcı ok ve yayla bu kez geyik avlamaktadır. Önünde, avcıya arkasını dönmüş dişi bir geyik, Hitit Çağı'nda yaygın olarak karşımıza çıkan stilize bir bitkiyi yerken gösterilmiştir. On iki tek uçlu boynuzunun kökü gösterilmiş, hemen arkasında geriye yatmış kulağının içi, tüyleri göstermek amacıyla, dört çizgi ile süslenmiştir. Kaşları köşeli bir yay biçiminde olup, cepheden gösterilen gözleri iridir. Çene kası üç paralel çizgi ile belirtilmiştir. Boynu diğer geyiklere oranla daha kalındır. Çenenin alt kısmındaki bir halkaya bağlanmış ip, hayvanın boynuna paralel olarak ön sağ bacağa doğru uzanmakta, bu kısımda kabartma yüzeyi tahrip olduğundan, ön bacağa bağlanıp bağlanmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak, karnın arka bölümünde yeniden görünerek, arka bacak önünde kaybolmakta ve nereye bağlanmış olduğu saptanamamaktadır. Bununla birlikte, geyiğin avlanmayı kolaylaştırmak, diğer geyikleri çekmek amacıyla avcı tarafından bağlanmış olduğu düşünülmüştür²³¹.

Emre 2005, s. 487. res. 7a,b.

45. Lev. XXIV/1,A

Kastamonu Kınık Taprammi Çanağı

Hitit İmparatorluk Çağı

Env. No: Kastamonu Müzesi / 946

Y:6,4; Ç:18,7 cm

Yarı küre biçimli, yuvarlak ağızlı, basit yükseltilmiş ağız kenarlı. Kabın dış yüzü 2mm. kalınlığında kabartma şeritlerle birbirinden ayrılan üç figürlü frize bölünmüştür. Kabın dibindeki 3,8 cm çapındaki yuvarlak alan 15 yapraklı bir rozetle bezeli. 2,4 cm. genişliğindeki ilk frizde hayat ağacının iki yanında üçerli gruplar halinde, yukarı kalkık, kıvrık kuyruklarıyla grifonlar yer alır. 2,7 cm. genişliğindeki orta bantta, beş dallı bir ağaç, karşılıklı iki avcı ve aslanlarla boğaların mücadelesi görülmekte. Avcılar, takke biçimi başlıklı, kısa kollu, kısa etekli giysili, sivri uçları yukarı kıvrık ayakkabılı olup, bellerinde hilal başlı, ucu kıvrık hançer taşırlar. Ağacın önündeki avcı sağ kolunu yukarıya kaldırmış; sol elinde tuttuğu mızrağını önündeki domuza saplar. Diğer avcı iki eliyle kavradığı mızrağını önündeki geyiğe saplar. Ortada, boynuzlarını alçaltmış bir boğa, solda saldırmaya hazır kükreyen aslan.

²³¹ Baltacıoğlu 1996, s. 8

Sağdaki aslan da boğaya arkadan saldırmak üzeredir. Bunu izleyen sağdaki sahnede, arka bacakları üzerinde duran boğa boynuzlarını aslanın göğsüne dayamış; aslan dişlerini boğanın ensesine geçirmeye çalışıyor²³².

Son av sahnesinde, avcı silahını hemen önündeki geyiğe doğrultmuş. Avcının arkasında ön ayakları çapraz durumdaki kükreyen iki aslan arka bacakları üzerinde durmaktadır. Ağaç ile avcı arasına yerleştirilmiş tek kulplu kap, avcı ile domuz arasındaki rozet, domuzun üzerindeki çiçek demeti doldurma motifi olarak yerleştirilmiş. 3,3 cm yüksekliğindeki son friz, ağzın hemen altında olduğundan en uzun ve tasvir alanı en geniş olanı, motif bakımından da en zengin olan bu frizde konu gene avdır. Başlangıçta stilize hayat ağacı önündeki takke biçimi başlıklı, kısa kollu gömlekli, kısa etekli, sivri uçları yukarı kalkık ayakkabılı bir erkek betimlenmiştir. Belinde hilal başlı, ucu kıvrık hançeriyle, bu kişi önündeki evcil geyiğin yularını beline bağlamıştır. Gerdiği yayından ona doğru gelen geyiklere okunu fırlatır durumda. Avcının okunu yönelttiği hayvanlar üst üste iki sıra halindedir. Evcil geyiğin önünde duran geyik henüz vurulmamış, onu izleyen geyik okla vurulmuş, kafası geriye dönük ve yıkılmak üzeredir. Diğer geyik, göğsünden vurulmuş, dizleri üzerine yıkılmış. Onu izleyen arka plandaki diğer geyik, sırtüstü yatıyor. Sonraki geyiğin de sırtına ok saplanmış, kafası geriye dönük. Önündeki geyiğin arka bacakları ayırık, kafası arkaya düşmüştür. İlk beş geyiğin üzerinde, sırtüstü geyikler yatmakta. Geyikler grubunu dağ keçileri izliyor. Hoplayan dağ keçisi, göğsünden vurulmuş, düşmek üzere. Ölü dağ keçileri farklı seviyelerde ve farklı pozisyonlarda işlenmiş. Arkalarında hareket halindeki ve ölü dağ keçileri görülmektedir. Hayvanlar arasında rozetler, özellikle dağ keçilerinin arasında çiçekler doldurma motifi olarak kullanılmıştır²³³.

Emre 2005, s. 486, Lev. X. res. 17.

²³² Çınaroğlu 1993, s. 163

²³³ a.g.e., 1993, s. 164

LEVHALARIN LİSTESİ

Lev. No.	Kat. No.	Buluntu Yeri	Kaynakça
I/1	1	Neolitik Dönem	Mellaart J. 2003. s. 135. lev. 64.
I/2	2	Neolitik Dönem	Mellaart J. 2003. s. 134. lev. 66.
II/1	3	Neolitik Dönem	Öztan 2007. s. 223–235, lev.8.
III/1	4	Kalkolitik Dönem	Öztan 2007. s. 223–235, lev 6.
III/2	5	Kalkolitik Dönem	Öztan 2007.s. 223–235.
IV/1	6	Kalkolitik Dönem	Bıçakçı 2007.s. 237–253. lev. III.
V/1,A	7	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. III, Şekil 2.
V/2,A	8	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev.III, Şekil 3.
VI/1,A	9	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. IV, Şekil 8
VI/2,A	10	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev.V, Res. 16.
VII/1,A	11	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. VI, Res. 19
VII/2,A	12	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. VII, Res. 22.
VIII/1,A	13	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. VIII, Res. 25.
VIII/2,A	14	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. X, Res. 29.
IX/1,A	15	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev, XI, Res. 34
IX/2,A	16	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XII, Res. 37.
X/1,A	17	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XIII, Res. 39.
X/2,A	18	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XIII, Res. 40.
XI/1,A	19	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XIV, Res. 42.
XI/2,A	20	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XIV, Res. 43.
XII/1,A	21	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XV, Res. 45.
XXII/2,A	22	Kaniş-Karum	Özgüç 2006, Lev. XVII, Res. 51.
XXIII/1	23	Karahöyük	Alp, S. Lev. 62/156, şekil 57.
XIII/2	24	Karahöyük	Alp, S. Levha.152 / 467, şekil 109.
XIV/1,A	25	Kaniş-Karum	Özgüç 1968, s. 26. Levha VI. Şekil 1.
XIV/2	26	Kaniş-Karum	Özgüç 1968, s. 30. Levha XXIX. Şekil4.
XV/1	27	Kaniş-Karum	Özgüç 1968, s.27. Levha X. Resim 28.
XV/2	28	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 37. Levha XVII. Resim

			50.
XV/3	29	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 40 Levha XX. Resim 59.
XV/4	30	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s.41. Levha XXI. Resim 62.
XVI/1	31	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 41. Levha XXIII. Resim 68.
XVI/2	32	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 45. Levha XXIII. Resim 69.
XVI/3	33	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 42. Levha XXVI. Resim 78.
XVI/4	34	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 43. Levha XXVII. Resim 81.
XVII/1	35	Kaniş-Karum	Özgüç 1965, s. 42, Levha XXVII. Resim 82.
XVII/2	36	Kaniş-Karum	Özgüç 1965 s. 43. Levha XXIX. Resim 91.
XVIII/1	37	Kaniş-Karum	Özgüç, Tunca 2001, s. 40 Levha 10, şekil 57.
XXVIII/2,A	38	Kaniş-Karum	Özgüç, Tunca 2001, s. 44. Levha 12, şekil 66.
XIX/1	39	Acemhöyük	Özgüç 1979, s.283–304, lev. III, Res.6.
XX/1,A	40	Acemhöyük	Özgüç 2005, s. 497–499, Res. 6–7.
XXI/1	41	Kaniş-Karum	Özgüç 1986, s. 44, Lev. 89, Res. 6.
XXII/1	42	Boğazköy	Beran 1967, s. 30, Lev III, Res. 18.
XXII/2	43	Alacahöyük	Schimmel 1974, Lev.132, s. 68.
XXIII/1,A	44	Alacahöyük	Emre 2005, s. 487. res. 7a,b.
XXIV/1,A	45	Kastamonu-Kınık	Emre 2005, s. 486, Lev. X. res. 17.

HARİTALAR

Harita 1: Neolitik Dönemde Av Tasviri Betimlenen Merkezler

Harita 2: Kalkolitik Dönemde Av Tasviri Betimlenen Merkezler

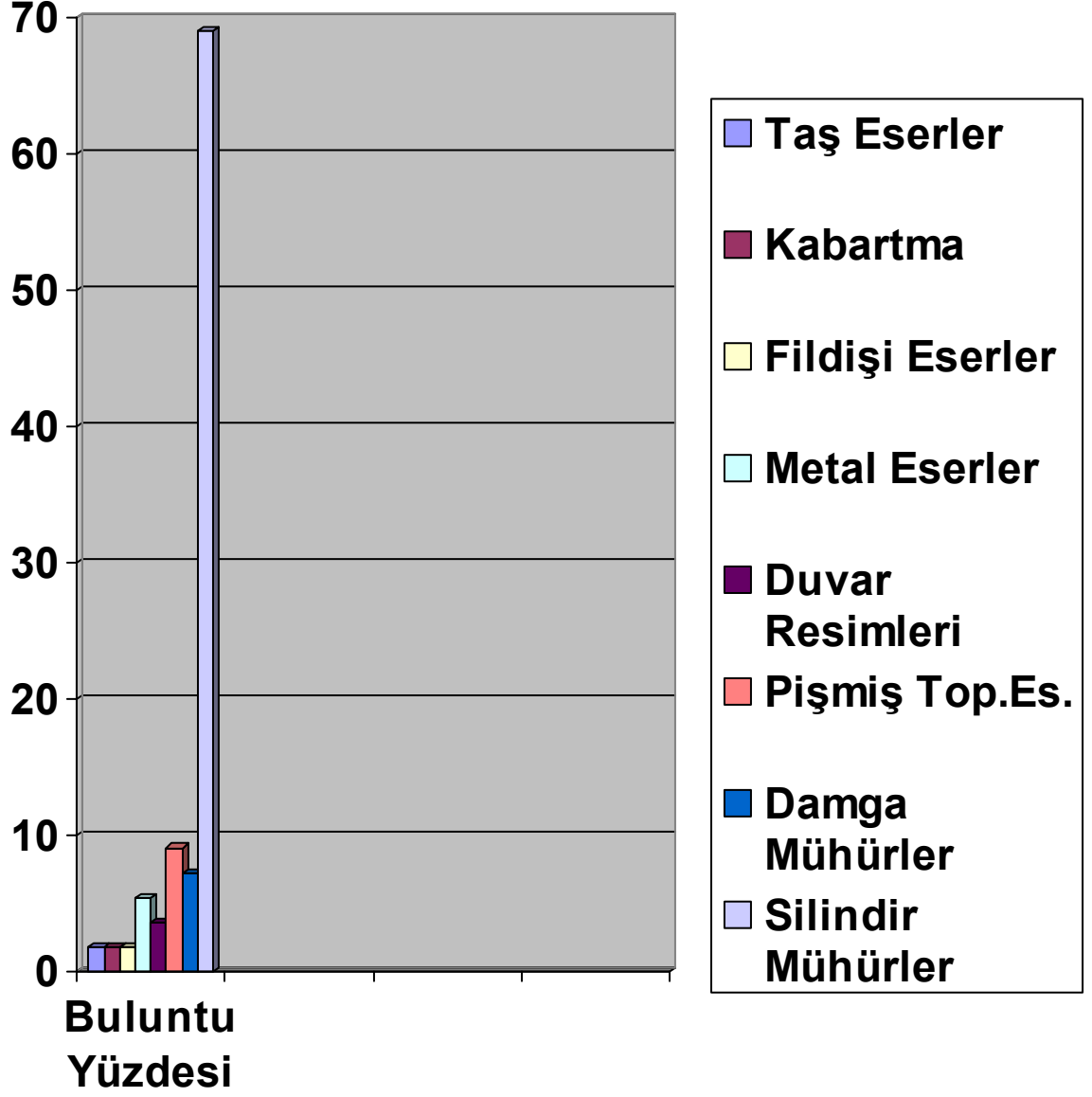

Harita 3: Asur Ticaret Kolonileri Çağında Av Tasviri Betimlenen Merkezler

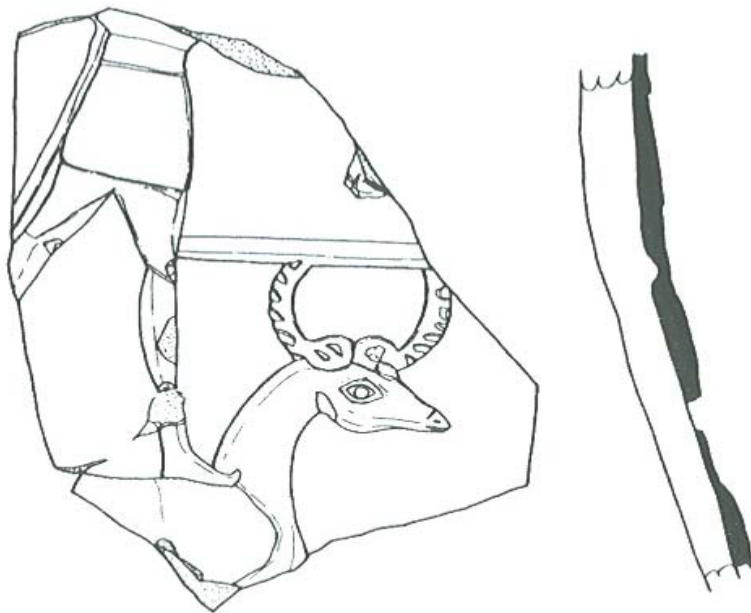
Harita 4: Hitit Çağında Av Tasviri Görülen Merkezler

GRAFİK

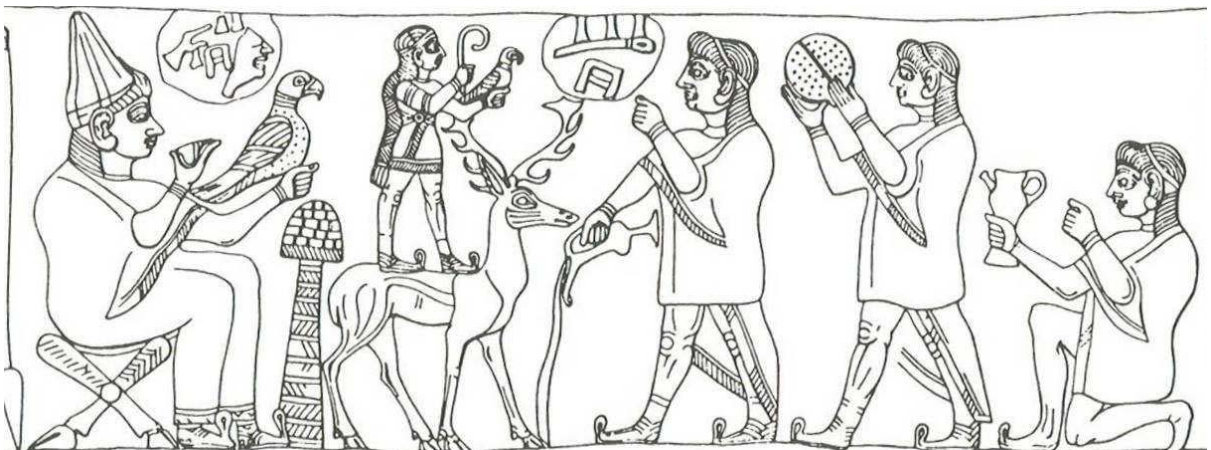

Grafik 1: Av Tasviri Betimli Bütün Buluntuların Malzemelere Göre Yüzdelik Grafiği

Resim 1

Resim 2

Resim 3

LEVHALAR

LEVHA I

1

2

LEVHA II

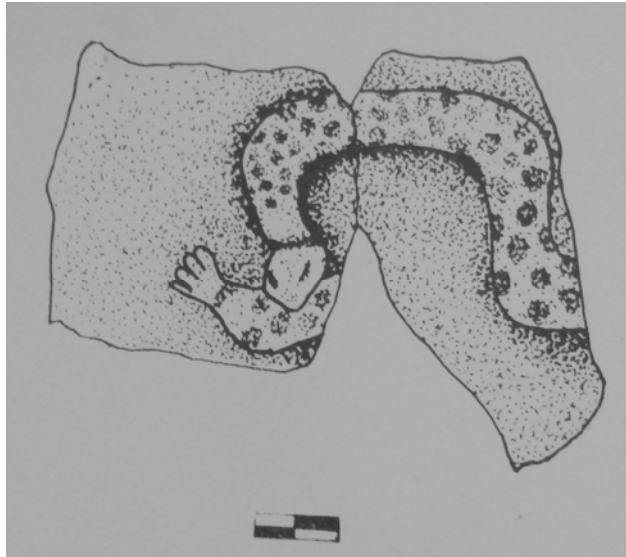

1

LEVHA III

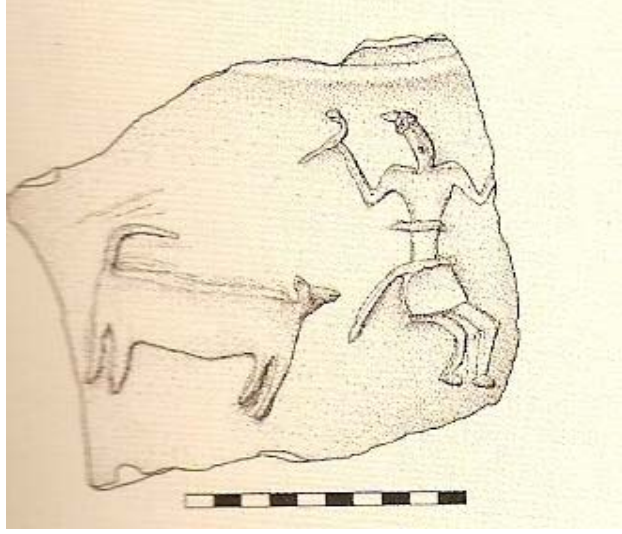

1

2

LEVHA IV

1

LEVHA V

1

A

2

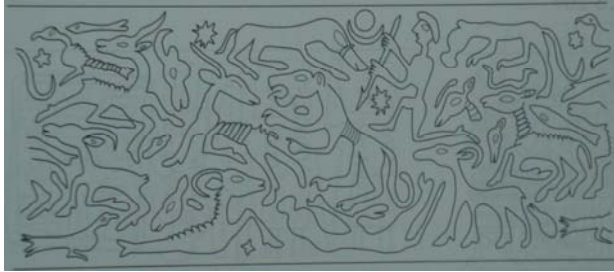

A

LEVHA VI

1

A

2

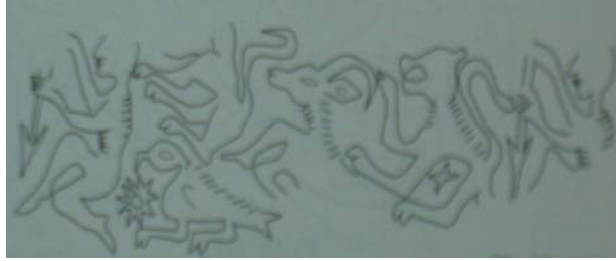

A

LEVHA VII

1

A

2

A

LEVHA VIII

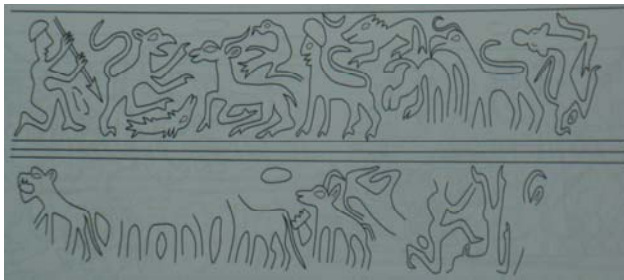
1

A

2

A

LEVHA IX

1

A

2

A

LEVHA X

1

A

2

A

LEVHA XI

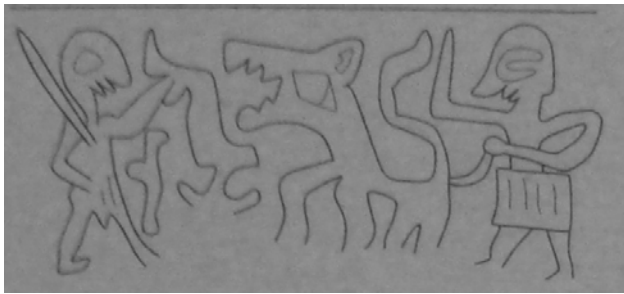
1

A

2

A

LEVHA XII

1

A

2

A

LEVHA XIII

1

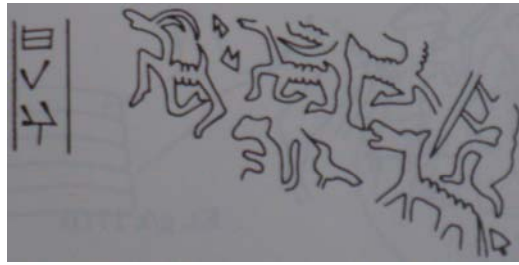

2

LEVHA XIV

1

A

2

LEVHA XV

1

2

3

4

LEVHA XVI

1

2

3

4

LEVHA XVII

1

2

LEVHA XVIII

1

2

A

LEVHA XIX

1

LEVHA XX

1

A

LEVHA XXI

1

LEVHA XXII

1

2

LEVHAXXIII

1

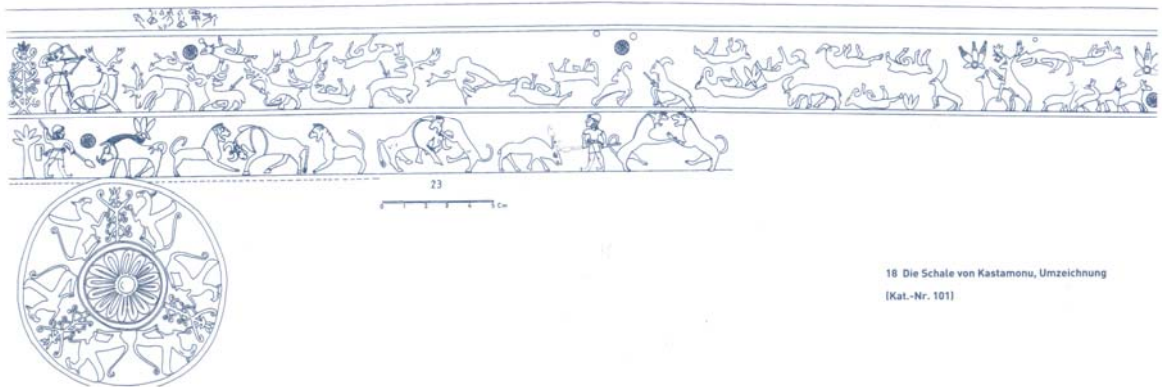
A

XXIII

LEVHA XXIV

1

18 Die Schale von Kastamonu, Umzeichnung
[Kat.-Nr. 101]

A